

Agnieszka Mitoraj-Hebel • Katarzyna Sirak-Stopińska
Marta Jarząbek • Barbara Zachodny
Katarzyna Sabbo

Kolorowa klasa

PROGRAM NAUCZANIA
EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ
W KLASACH I–III
SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Wydanie 2

 OPERON

2012

Opracowanie treści muzycznych: Krystyna Serwańska

Redaktor prowadzący: Aleksandra Gibała

Redakcja językowa: Elżbieta Pałasz

Redakcja graficzna i skład: Piotr Purchla

Korekta: Marlena Dobrowolska

Program nauczania do nowej podstawy programowej (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 23.12.2008 r.).

Program nie obejmuje treści z zakresu nauczania języka obcego.

Przyjęcie w marcu 2009 roku Ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty spowodowało odstąpienie od dopuszczania przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do użytku szkolnego programów nauczania. Wybrane przez nauczycieli programy nauczania dopuszcza do użytku w danej szkole dyrektor szkoły, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej.

Numer dopuszczenia programu przez MEN nie jest więc wymagany.

© Copyright by Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o. & Agnieszka Mitoraj-Hebel, Katarzyna Sirak-Stopińska, Marta Jarząbek, Barbara Zachodny, Katarzyna Sabbo
Gdynia 2010

Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie w całości lub we fragmentach bez zgody wydawcy zabronione.
4-11/N3091/IX

Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o.

81-212 Gdynia, ul. Hutnicza 3

tel. centrali 58 679 00 00

e-mail: info@operon.pl

<http://www.operon.pl>

ISBN 978-83-7680-124-7

Spis treści

Ogólne założenia programu	4
Sylwetka dziecka sześciolatniego	4
Aspekt psychologiczny i pedagogiczny programu	6
Zadania szkoły	7
Ogólne i szczegółowe cele kształcenia i wychowania	8
Treści programowe:	
• Klasa I	11
• Klasa II	26
• Klasa III	44
Osiągnięcia uczniów po klasie I i po klasie III	63
Procedury osiągania celów kształcenia i wychowania	70
Kryteria oceny i metody sprawdzania osiągnięć uczniów	74
Indywidualizacja nauczania	77
Czas realizacji poszczególnych edukacji w pakiecie <i>Kolorowa Klasa</i>	
w ujęciu tygodniowym	80
Bibliografia	81

Ogólne założenia programu

*Szkola nie jest przystankiem.
Jest drogą, która się otwiera na coraz to nowe horyzonty do zdobycia.*

C. Freinet

Podjęcie nauki w szkole to jedno z najważniejszych wydarzeń w życiu dziecka. Na nauczyciela ciąży zatem ogromna odpowiedzialność za takie zorganizowanie procesu dydaktyczno-wychowawczego, by skutecznie i bez stresu zaadaptowało się ono w społeczności szkolnej, mogło w niej śmiało działać, kształcić się i bogacić doświadczenia. Współczesny świat szybko się zmienia. Nie wiemy, czy wiadomości i umiejętności dzisiaj przydatne, okażą się takie za kilkanaście lat, kiedy to nasi mali podopieczni rozpoczną dorosłe życie. Pamiętając o tym, staraliśmy się w taki sposób ująć zagadnienia, aby kształcić raczej umiejętność samodzielnego poszukiwania i dochodzenia do rozwiązania, niż podawać je w formie gotowych definicji.

Zgodnie z założeniami nowej podstawy programowej MEN z dnia 23 grudnia 2008 roku edukacja wczesnoszkolna ma zapewnić dziecku stopniowe i możliwie łagodne przejście do nauczania przedmiotowego w klasach IV–VI szkoły podstawowej. Kryterium to zostało uwzględnione w koncepcji programu i pakietu edukacyjnego *Kolorowa klasa*, opracowanego przez doświadczonych pedagogów. Żywimy nadzieję, że nasze doświadczenie umożliwi Państwu płynne i bezstresowe wprowadzenie uczniów w świat nauki, a samym dzieciom przyniesie wiele pięknych doznań i pozytywnych umiejętności.

Program został dostosowany do podjęcia nauki szkolnej w klasie pierwszej przez uczniów zarówno sześci-, jak i siedmioletnich. Wyróżniono w nim klasę pierwszą jako podkreślenie ciągłości procesu edukacji rozpoczętego w przedszkolu i kontynuowanego w szkole podstawowej. W programie i zestawie edukacyjnym *Kolorowa klasa* uwzględniono specyficzne potrzeby dzieci w młodszym wieku szkolnym, zwłaszcza potrzebę ruchu i ciekawość. Aktywność twórczą dziecka i jego potrzebę działania uznano za nadrzędne cele edukacyjne wyznaczające kolejne etapy pracy z dziećmi.

Treści nauczania w ramach I etapu edukacyjnego zostały rozmieszczone spiralnie. Oznacza to, że wiadomości i umiejętności nabywane przez ucznia w I klasie będą powtarzane i pogłębiane w kolejnych dwóch latach edukacji. Zdobyte wiadomości i umiejętności określone w niniejszym programie stanowiąc będą podstawę dalszego kształcenia w kolejnych latach nauki dziecka.

Edukacja wczesnoszkolna ma zapewnić ciągłość procesu dydaktycznego, musi więc uwzględniać wstępny okres przygotowawczy dziecka, realizowany w okresie przedszkolnym. Rozpoczynając pracę z dziećmi w klasie pierwszej, każdy nauczyciel jest zobowiązany do zapoznania się z podstawą programową określającą wiadomości i umiejętności, które dzieci zdobyły po tym etapie. W programie *Kolorowa klasa* opisane zostały fazy rozwojowe, możliwości i umiejętności dziecka sześciolatniego jako informacje niezbędne dla dobrej i świadomie zorganizowanej pracy nauczyciela w klasie pierwszej.

Sylwetka dziecka sześciolatniego

Rozwój ruchowy i sprawność motoryczna

Sześciolatek to na ogół dziecko o dużej potrzebie ruchu. Sprawnie biega, skacze, jeździ na rowerze, rolkach, łyżwach. Wydolność organizmu umożliwia mu podejmowanie dłuższego wysiłku fizycznego. Zwykle jest samodzielny w czynnościach samoobsługowych (jedzenie, ubieranie, wiązanie sznurowadeł, zapinanie guzików, załatwianie potrzeb fizjologicznych). Dobrze orientuje się w schemacie swojego ciała. Z reguły ma ukształtowaną lateralizację. Może jednak się mylić, nazywając strony swojego ciała. Prawie zawsze prawidłowo chwytą przybory do pisania i nimi się posługuje. Ważnym za-

daniem nauczyciela jest zatem utrwalanie tych umiejętności, gdyż od poziomu sprawności manualnej i koordynacji wzrokowo-ruchowej zależy poziom graficzny pisma i tempo pisania.

Percepcja wzrokowa

Poziom percepcji wzrokowej ma bezpośredni wpływ na umiejętności pisania, czytania i liczenia. Sześcioletni uczeń śledzi wzrokiem poruszające się przedmioty oraz różnicuje kształty konkretnych przedmiotów w izolacji, a także ułożonych w schematy w różnym położeniu na płaszczyźnie i w przestrzeni. Wskazuje różnice pomiędzy podobnymi przedmiotami, dzięki czemu kształtuje sprawność rozpoznawania różnic między literami podobnymi graficznie (p-b-g; m-n; u-w; t-l-l). Rozpoznaje i nazywa podstawowe kształty figur geometrycznych, przerysowuje je według wzoru. Rozróżnia barwy podstawowe i odcienie barw.

Percepcja słuchowa

Dzięki rozwiniętej percepcji słuchowej dziecko w tym wieku dokonuje syntezy słuchowej wyrazu, umiejętnie dzieli wyraz na sylaby i głoski oraz wyróżnia wyrazy w zdaniu. Układa wyrazy w prostych zdaniach w prawidłowej kolejności.

Pamięć ruchowa

W tym wieku wzrasta umiejętność zapamiętywania, kojarzenia i budowania własnych strategii zapamiętywania. Należy więc te umiejętności wykorzystywać podczas zajęć, szczególnie przy wprowadzaniu nowego zestawu materiału oraz utrwalaniu materiału już opanowanego. U dziecka pojawia się też pamięć dowolna i wzrasta pojemność pamięci (sześciolatek ma zdolność do zapamiętywania szeregów zdarzeń, sytuacji, dni tygodnia, nazw miesięcy, liczb złożonych z 6 cyfr).

Myślenie

Myślenie dziecka sześciolatniego odbywa się na poziomie operacji konkretnych. Wykonuje ono ciąg operacji, wykorzystując rzeczywiste przedmioty. Należy o tym pamiętać, szczególnie podczas zajęć matematycznych. Uczeń sześciolatek dokonuje szeregowania systematycznego, to znaczy szereguje przedmioty według podanych cech różnicujących, na przykład: mały i duży klocek czerwony. Prowadzi to do rozwoju myślenia operacyjnego. Sześciolatek klasyfikuje według cech podobnych, tworzy zbiory oraz porównuje przedmioty, wskazuje różnice i podobieństwa. Przelicza przedmioty w zakresie 10.

Mowa

Mowa sześciolatka jest już dobrze rozwinięta. Wymawia on poprawnie wszystkie głoski. Swobodnie komunikuje się z rówieśnikami i dorosłymi. Tworzy logiczny ciąg wypowiedzi. Na rozwój mowy bardzo duży wpływ mają prawidłowa budowa aparatu artykulacyjnego i słuchowego oraz niezaburzone funkcjonowanie struktur kory mózgowej. Nie bez znaczenia są także prawidłowe wzorce komunikacji w środowisku rodzinnym.

Rozwój społeczny i emocjonalny

Rozwój społeczny i emocjonalny najszybciej postępuje podczas zabaw i gier grupowych, gdy dziecko może występować w różnych rolach, przebierać się i zdobywać nowe doświadczenia. Dzięki temu rozwija się empatia. Dziecko w tym wieku ma ogromną potrzebę przebywania w towarzystwie rówieśników. Chętnie nawiązuje również kontakty z dorosłymi. Rozumie potrzebę dostosowania zachowania do różnych sytuacji społecznych. Stara się kontrolować własne emocje. Charakterystyczne dla pięcioletka przejawy agresji fizycznej ustępują agresji słownej. U dziecka rozwija się także potrzeba dostrzeżenia przez innych jego osiągnięć, jest dumne z własnych sukcesów. Sześciolatek chętnie podejmuje wyzwania, próbuje być samodzielny. Słucha poleceń dorosłych i je wykonuje. Stara się współpracować w grupie. Rozstanie z opiekunem nie napawa go lękiem.

Aspekt psychologiczny i pedagogiczny programu

*Pozwólcie dziecku doświadczać po omacku, wydłuzać swe korzenie,
drażnić, dowiadywać się, porównywać, szukać w książkach i materiałach źródłowych,
zanurzać swą ciekawość w kapryśnych głębinach wiedzy.
Pozwólcie mu wyruszyć w podróże odkryć – czasem trudne,
ale pozwalające znaleźć taki program, jaki będzie dla niego pewny.*

C. Freinet

Szkoła XXI wieku nie może opierać się na sprawdzaniu sztucznie nabytej wiedzy. Musi zachęcać do poszukiwań, pobudzać uspięne talenty, razem z uczniami wyruszać w fascynującą podróż w głąb tajemnic. Metodologia uczenia praktycznie zaprezentowana w programie i pakiecie podręczników *Kolorowa klasa* to przepustka do nowoczesnego świata szybko rozwijających się technologii, który otwiera przed nami nowe horyzonty, ale stawia też wiele wymagań.

Źródłem inspiracji dla autorek przy tworzeniu koncepcji programu i pakietu *Kolorowa klasa* były poglądy i systemy dydaktyczne znanych pedagogów i psychologów, w tym:

1. Główne założenia pedagogiki Celestyna Freineta, ze szczególnym uwzględnieniem takich treści jak:
  - a) podmiotowość ucznia i nauczyciela,
  - b) humanizm,
  - c) twórcza aktywność ucznia i nauczyciela,
  - d) otwartość,
  - e) demokratyczne wychowanie.
2. Teoria rozwoju poznawczego Jeana Piageta.
3. Myśli pedagogiczne Marii Montessori, w tym:
  - a) tworzenie środowiska wspierającego rozwój dziecka,
  - b) zachęcanie do własnej aktywności twórczej: *Pomóż mi zrobić to samemu*.

Zaproponowane w programie metody, formy i techniki w sposób jasny i konkretny wzbogacają warsztat pracy pedagogów. Za pomocą różnorodnych strategii odwołują się do stereotypowego nauczania, oceniania i wymagań na rzecz świadomego rozwijania umiejętności myślenia u dzieci. Rozwijanie myślenia twórczego zaakcentowano głównie ze względu na to, że uczy ono dziecko samodzielnego dochodzenia do prawdy przez kodowanie, kombinację i porównywanie informacji.

Na podstawie teorii J. Piageta o roli adaptacji dla rozwoju intelektualnego dziecka w programie i zestawie *Kolorowa klasa* uwzględniono konieczność stwarzania dziecku okazji do poznawania środowiska z uwzględnieniem zachodzących w organizmie procesów asymilacji i akomodacji, czyli:

1. Stwarzamy sytuacje, w których nowy przedmiot lub idea zostaną zrozumiane w kategoriach pojęć lub czynności (schematów) znanych dziecku, co umożliwi mu działanie w nowych sytuacjach, wobec nowych problemów, za pomocą istniejących już schematów.
2. Stwarzamy sytuacje, które umożliwiają dziecku modyfikowanie pojęć i czynności tak, by pasowały do nowych sytuacji, przedmiotów, informacji. Pozwalamy zmieniać istniejące schematy lub wytwarzać nowe.

W programie nauczania *Kolorowa klasa* przyjęto zasadę: *Razem w tę samą stronę*, która trafnie odzwierciedla bliską autorkom koncepcję myśli pedagogicznej C. Freineta. Według niej do najważniejszych działań zalicza się:

- organizowanie dzieciom szerokich kontaktów z bliższym i dalszym środowiskiem społecznym, przyrodniczym, kulturalnym w celu rozbudzania ich zainteresowań i ciekawości;
- eksperymentowanie, doświadczenie poszukujące, rozwiązywanie problemów w zakresie różnych przedmiotów;

- różnorodne formy ekspresji artystycznej (malarstwa, rzeźby, ceramiki, swobodnego tańca, teatru, muzyki) z dominującą ekspresją słowną (prozą i poezją).

Praca z uczniami w klasach I–III jest jednolitym procesem poznawczym, kształcącym i wychowawczym. Zadania dydaktyczno-wychowawcze na tym etapie edukacyjnym ściśle się ze sobą splatają i przenikają wzajemnie. Poznawanie, działanie i wyrażanie przeżywanych treści łączą się ze sobą w sposób nierozzerwalny i trwałe. W zespole przedmiotów wchodzących w zakres nauczania początkowego szczególną rolę odgrywa język ojczysty. Jego dobra znajomość i umiejętność posługiwania się nim w mowie, piśmie i czytaniu jest warunkiem zdobywania wszelkiej wiedzy, umiejętności nawiązywania kontaktów z innymi ludźmi, stanowi też podstawę samodzielnego myślenia oraz wypowiadania swych opinii, wątpliwości i przeżyć.

Aby dziecko prawidłowo funkcjonowało w szkole i dzięki nabywanym w niej doświadczeniom, wiedzy i umiejętnościom odnalazło się w świecie zewnętrznym, potrzebne jest rozwijanie indywidualnych cech osobowości, kształtowanie charakteru i umiejętności współdziałania. W programie *Kolorowa klasa*, zgodnie z założeniami Marii Montessori, proponujemy realizację tych celów przez pomoc dziecku w:

- rozwijaniu samodzielności i wiary we własne siły;
- wpajaniu szacunku do porządku i do pracy;
- przyswajaniu umiejętności pracy indywidualnej i zbiorowej;
- osiągnięciu długotrwałej koncentracji nad wykonywanym zadaniem;
- kształtowaniu postaw posłuszeństwa opartego na samokontroli, a nie na zewnętrznym przymusie;
- uniezależnieniu od nagrody;
- formowaniu postaw wzajemnej pomocy bez rywalizacji;
- kształtowaniu postawy szacunku dla pracy innych;
- rozwijaniu indywidualnych uzdolnień i umiejętności współpracy;
- osiągnięciu spontanicznej samodyscypliny wynikającej z dziecięcego posłuszeństwa.

Zależy nam, aby w efekcie działań podejmowanych przez nauczyciela za pośrednictwem programu i pakietu edukacyjnego *Kolorowa klasa* uczeń umiał:

- obserwować i badać świat, gromadzić informacje i je analizować;
- rozpoznawać własne możliwości, umiejętności, zainteresowania i uzdolnienia;
- wykorzystywać wiedzę w praktyczny sposób;
- wytrwale pracować, ustawicznie się kształcić;
- podejmować decyzje, dokonywać świadomych wyborów;
- dbać o siebie i innych, być odpowiedzialnym za własne słowa i czyny.

Zadania szkoły

Aby szkoła sprawnie funkcjonowała i mogła z powodzeniem realizować wyznaczone cele edukacyjne, konieczne jest sformułowanie jej zadań. Powinny one być respektowane przez wszystkich nauczycieli i z pełną świadomością wprowadzane w życie. Jasno sprecyzowane zadania wyznaczają kierunek pracy szkoły, umożliwiają wdrażanie celów oraz dostosowanie podejmowanych czynności do możliwości technicznych, lokalowych i środowiskowych każdej placówki.

Zawarte w programie nauczania i pakiecie *Kolorowa klasa* oraz uwzględniające podstawę programową **zadania szkoły** są realizowane przez:

1. Odkrywanie uzdolnień uczniów i wskazywanie metod rozwijających te predyspozycje:
  - stwarzanie okazji do dzielenia się wiedzą i umiejętnościami z innymi;
  - docenianie aktywności uczniów i wytworów ich pracy;

- stwarzanie warunków do pogłębiania zainteresowań i pasji;
- wskazywanie metod pracy, także przez aktywną postawę nauczyciela.
- 2. Stwarzanie warunków równego startu (wiedza dla wszystkich uczniów):
  - tworzenie odpowiednich warunków do uczenia się;
  - tworzenie atmosfery poszanowania każdego ucznia;
  - otoczenie troską i opieką uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
  - stała współpraca ze środowiskiem rodzinnym ucznia;
  - respektowanie indywidualnych potrzeb ucznia i jego autonomii;
  - wdrażanie do planowania, wytrwałości, samodzielności i samokontroli.
- 3. Dostarczanie wiedzy o świecie:
  - stwarzanie okazji i wskazywanie narzędzi do praktycznego i czynnego poznawania świata i mechanizmów nim rządzących;
  - aktywizowanie w zakresie współpracy ze środowiskiem lokalnym;
  - wspomaganie ucznia w tworzeniu własnego wizerunku i podejmowaniu właściwych relacji społecznych.
- 4. Podejmowanie działań opiekuńczych:
  - tworzenie warunków do bezpiecznego i odpowiedniego spędzania czasu wolnego ucznia;
  - wskazywanie sposobów właściwego spędzania czasu wolnego przez uczniów;
  - zaopatrzenie placówki w sprzęt i narzędzia pozwalające uczniowi na bezpieczne i sprzyjające jego rozwojowi spędzanie czasu w szkole;
  - współpracowanie z instytucjami działającymi na rzecz pomocy uczniom.

Ogólne i szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Cele ogólne	Szczegółowe cele operacyjne
Kształtowanie wiedzy i umiejętności w zakresie posługiwania się językiem ojczystym.	<ol style="list-style-type: none"> 1. W zakresie języka mówionego: <ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie do świadomego i uważnego słuchania wypowiedzi, tekstów literackich, odbioru treści słuchowisk i przedstawień; – wdrażanie do stosowania poznanych pojęć, wyrażań, określeń, bogacenia słownika; – kształcenie umiejętności budowania logicznej wypowiedzi oraz wypowiedzi własnych, dostosowanych do okoliczności, rozmówcy i omawianego zagadnienia; – kształcenie umiejętności wypowiadania własnych opinii, przeżyć, komunikowania potrzeb. 2. W zakresie języka pisanego: <ul style="list-style-type: none"> – kształcenie nawyku estetycznego i poprawnego graficznie pisma; – kształcenie umiejętności czynnego posługiwania się pismem w zakresie tworzenia wypowiedzi pisemnych i różnych form literackich; – kształcenie umiejętności praktycznego stosowania struktur gramatycznych, semantycznych, fleksyjnych i składniowych języka ojczystego. 3. W zakresie języka czytanego: <ul style="list-style-type: none"> – kształtowanie postawy aktywnego czytelnika; – rozbudzanie wrażliwości na piękno języka literackiego; – wdrażanie do rozumienia tekstów literackich, instrukcji, opisów użytkowych; – wpajanie nawyku korzystania z różnych źródeł wiedzy, takich jak: słowniki, encyklopedie, źródła tekstowe w internecie.

Cele ogólne	Szczegółowe cele operacyjne
<p>Kształcenie umiejętności twórczych i rozbudzenie wrażliwości na piękno dzieł artystycznych.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. W zakresie twórczego pisania: <ul style="list-style-type: none"> – wpajanie potrzeby twórczej aktywności własnej; – kształcenie umiejętności tworzenia wolnych tekstów literackich; – zachęcanie do publikowania (prezentowania) swoich wytworów literackich (opowiadań, wierszy, historyjek). 2. W zakresie działań plastyczno-technicznych: <ul style="list-style-type: none"> – kształtowanie postawy twórczego odbioru rzeczywistości, środowiska przyrodniczego, architektury; – wdrażanie do tworzenia dzieł plastycznych i technicznych; – kształcenie umiejętności wykorzystywania wiedzy teoretycznej w praktyce malarskiej i konstrukcyjnej. 3. W zakresie działań muzycznych: <ul style="list-style-type: none"> – kształcenie do aktywności muzycznej przez twórcze działania na instrumentach perkusyjnych; – rozbudzanie wrażliwości artystycznej przez słuchanie i odtwarzanie muzyki; – kształcenie umiejętności praktycznego wykorzystywania i stosowania poznanych pojęć z zakresu teorii muzyki przy tworzeniu akompaniamentu. 4. W zakresie tworzenia sztuk i przedstawień teatralnych: <ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie do aktywnego i świadomego uczestnictwa w projektowaniu i prezentowaniu małych form teatralnych; – kształcenie umiejętności tworzenia elementów scenografii i kostiumów teatralnych; – rozbudzanie świadomości wpływu przedstawień teatralnych na kształtowanie się osobowości i postaw społecznych.
<p>Przybliżanie wartości etycznych i postaw prospołecznych.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. W zakresie przybliżania wartości etycznych: <ul style="list-style-type: none"> – kształtowanie postawy świadomego wybierania dobra jako czynnika nadrzędnego w życiu człowieka; – rozbudzenie motywacji do etycznych zachowań i działań; – uwrażliwianie na wartości przekazywane przez literaturę, film, sztukę teatralną; – kształtowanie postawy bycia skromnym. 2. W zakresie kształtowania postaw prospołecznych: <ul style="list-style-type: none"> – wdrażanie do poznawania siebie jako istoty odrębnej i niepowtarzalnej; – wdrażanie do poznawania praw i obowiązków ucznia; – kształtowanie umiejętności rozpoznawania, nazywania i zaspokajania własnych potrzeb, marzeń i dążeń; – wpajanie zasad zgodnego współżycia i współdziałania w grupie rówieśniczej; – kształtowanie postawy miłości i odpowiedzialności za własną rodzinę; – dostarczanie wiedzy na temat przynależności do społeczności szkolnej, lokalnej, narodowej; – wdrażanie do aktywnej postawy i działania na rzecz innych ludzi; – wpajanie odpowiedzialności i uczciwości.

Cele ogólne	Szczegółowe cele operacyjne
Wychowanie do rozumienia i poszanowania przyrody.	<ul style="list-style-type: none"> - rozwijanie umiejętności prowadzenia doświadczeń naukowych (na poziomie wieku i możliwości psycho-ruchowych); - rozbudzanie potrzeb poznawczych; - kształcenie umiejętności wyrażania swojej opinii na podstawie własnych działań i doświadczeń; - rozwijanie potrzeby poszukiwania wiadomości na temat środowiska przyrodniczego, dostrzegania jego piękna i niepowtarzalności; - kształcenie umiejętności tworzenia prostych teorii (wnioskowania); - kształtowanie nawyku odpowiedzialności za środowisko, w którym żyje; - wpajanie postawy poszanowania cudzej pracy; - wdrażanie do aktywności na rzecz opieki nad zwierzętami, dbałości o rośliny i całą przyrodę; - kształtowanie ekologicznego stylu życia.
Wspomaganie rozwoju umysłowego oraz kształtowanie wiadomości i umiejętności matematycznych.	<p>1. W zakresie czynności umysłowych i liczenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wdrażanie do rozumienia i nazywania kierunków, zbiorów, przeliczania i porządkowania; - kształtowanie pojęcia liczby naturalnej; - rozwijanie sprawności w zakresie działań arytmetycznych; - rozbudzanie zapału do podejmowania wysiłku intelektualnego, kształcenie umiejętności rozwiązywania problemów matematycznych; - kształtowanie pozytywnego stosunku do nauki, dociekliwości badawczej, dążenia do poznania prawdy. <p>2. W zakresie praktycznego zastosowania wiedzy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kształtowanie świadomości czasu, jego zmienności i wpływu na wykonywane czynności; - rozwijanie rozumienia czynności związanych z dokonywaniem pomiarów; - kształtowanie świadomości wartości pieniądza, umiejętności porównywania i przeliczania pieniędzy, obliczania kosztów i reszty; - kształcenie umiejętności odczytywania i praktycznego zastosowania prostych diagramów, danych z tabel, wykresów.
Wdrażanie umiejętności i właściwych postaw związanych z komunikacją multimedialną.	<ul style="list-style-type: none"> - kształtowanie umiejętności wykorzystywania zasobów multimedialnych dla własnego rozwoju; - wdrażanie właściwych postaw w zakresie refleksyjnego odbioru treści internetowych, reklam i programów telewizyjnych; - wdrażanie do nabywania wiedzy i umiejętności w zakresie bezpiecznego korzystania z pracowni komputerowej; - inspirowanie do twórczego wykorzystywania umiejętności pracy na komputerze; - kształtowanie elementarnej świadomości istnienia praw autorskich.
Wpajanie umiejętności związanych z zachowaniem zdrowego i bezpiecznego stylu życia.	<ul style="list-style-type: none"> - kształtowanie świadomości w zakresie dbania o własne zdrowie; - wdrażanie do przestrzegania zasad ruchu drogowego; - wpajanie zasad i umiejętności bezpiecznego i zdrowego wykorzystania czasu wolnego.

Treści programowe¹

Klasa I

EDUKACJA POLONISTYCZNA

1. Słuchanie

- słuchanie i chęć zrozumienia wypowiedzi rówieśników i dorosłych;
- słuchanie i wykonywanie prostych poleceń;
- słuchanie czytania krótkich tekstów literackich;
- słuchanie płyt CD (literatury dziecięcej).

2. Mówienie

- wypowiadanie się na temat własnych przeżyć, wydarzeń z życia, ilustracji, usłyszanego lub przeczytanego tekstu;
- dobieranie słownictwa odpowiedniego do sytuacji, używanie form grzecznościowych: proszę, dziękuję, przepraszam, znajomość form kulturalnego powitania i pożegnania i ich stosowanie;
- wspólne poszukiwanie ustnych wyjaśnień znaczeń nowych wyrazów i zwrotów;
- używanie w rozmowie i wypowiedzi ustnej wyrazów i zwrotów określających stosunki czasoprzestrzenne (obok, nad, później, teraz itp.);
- właściwe artykułowanie głosek i wyrazów;
- dostosowanie tonu głosu do sytuacji, wpajanie nawyku dbałości o kulturę wypowiedzi;
- udzielanie ustnej odpowiedzi na postawione pytania, układanie pytań do konkretnych sytuacji;
- próby tworzenia kilkuzdaniowej ustnej wypowiedzi na temat obserwowanego obiektu (np. ilustracji);
- wygłaszanie wierszy z pamięci;
- prowadzenie rozmowy przez telefon;
- ćwiczenia oddechowe i artykulacyjne.

3. Technika czytania

- wskazywanie i odczytywanie wszystkich znaków alfabetu;
- analiza i synteza wzrokowa wyrazów, wskazywanie głosek oraz sylab;
- wdrażanie do czytania wyrazów całościowo, bez dzielenia na głoski i sylaby;
- czytanie zespołowe i indywidualne, ciche i głośne;
- kształcenie nawyków obierania właściwej postawy podczas czytania, dbania o czystość rąk, prawidłowego oświetlenia i poszanowania książki.

4. Czytanie ze zrozumieniem

- czytanie wyrazów, zdań, podpisów pod ilustracjami, krótkich tekstów literackich;
- właściwe intonowanie czytanych wyrazów, zwracanie uwagi na kropkę na końcu zdania;
- podejmowanie prób czytania z podziałem na role;
- wdrażanie do czytania książek i czasopism dziecięcych;
- wspólne czytanie fragmentów lektur wybranych przez nauczyciela;
- odczytywanie i rozumienie prostych, zakodowanych informacji: piktogramów, znaków informacyjnych, napisów i uproszczonych rysunków.

5. Interpretacja tekstów kultury

- wyrażanie emocji i opinii tonem głosu, mimiką, gestem, ruchem;
- wyodrębnianie w utworze literackim głównego bohatera;

---

¹ Program nie uwzględnia treści z zakresu języka obcego.

- rozpoznawanie i wskazywanie zdarzeń realnych oraz fantastycznych (bez wprowadzania pojęć);
- określanie nastroju utworu: smutny, wesoły, zabawny, budzący strach i grozę;
- wskazywanie rymów;
- interpretowanie głosem, ciałem, mimiką, gestem i ruchem wybranych form literackich: wiersza, fragmentu prozy lub dramatu (odpowiednio do poziomu ucznia);
- posługiwanie się rekwizytami zgodnie z intencją interpretacyjną.

6. Pisanie

- ćwiczenie nawyku prawidłowego uchwytu przyborów piśmiennych;
- kreślenie szlaczków literopodobnych jako przygotowanie do pisania;
- pisanie liter po śladzie i samodzielnie;
- kształcenie płynności pisma, jego proporcji i rozmieszczenia w liniaturze;
- poprawne łączenie liter w wyrazach;
- układanie i zapisywanie wyrazów z rozsypanki literowej;
- układanie zdań z rozsypanki wyrazowej;
- przepisywanie wyrazów i krótkich zdań z tablicy, książki;
- podpisywanie ilustracji wyrazami i prostymi zdaniami;
- pisanie z pamięci.

7. Ortografia

- pisanie z zachowaniem właściwego rozmieszczenia liter w wyrazie;
- pisanie wyrazów z dwuznakami i spółgłoskami miękkimi;
- poznanie zasad pisowni wyrazów wielką literą na początku zdania oraz w imionach, nazwiskach, nazwach państw, miast, rzek;
- pisanie wyrazów z trudnościami ortograficznymi: „ó”, „rz”;
- pisanie wybranych wyrazów z „ą”, „ę” w różnych pozycjach w wyrazie.

8. Nauka o języku

- rozpoznawanie liter jako obrazu graficznego głosek;
- dzielenie wyrazów na głoski, litery, sylaby;
- wyróżnianie samogłosek i spółgłosek w wyrazie;
- wskazywanie i przeliczanie wyrazów w zdaniu;
- wskazywanie zdań w tekście.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji polonistycznej

Zgodnie z wymogami podstawy programowej pracę z uczniami w klasie pierwszej rozpoczynamy od okresu przygotowawczego. Zapoznajemy uczniów z budynkiem szkolnym, wybranymi pomieszczeniami i pracownikami. Ogólnie przedstawiamy system pracy i zasady panujące w szkole. Równocześnie nawiązujemy bliższe relacje z uczniami, poznajemy ich imiona, środowisko rodzinne. Zachęcamy dzieci do poznawania kolegów w klasie. W tym celu organizujemy zabawy integracyjne, proponujemy różne sposoby nawiązywania kontaktu, na przykład rozmowy, powoli przyzwyczajamy dzieci do angażowania się w życie klasy.

Rozwijamy umiejętność prawidłowej wymowy za pomocą zabaw artykulacyjnych, ćwiczeń o charakterze syntaktyczno-syntetycznych i dźwiękonaśladowczych. Dzieci wykonują także ćwiczenia w zakresie analizy i syntezy słuchowej prostych wyrazów, z pominięciem takich, w których występują ubezdźwięcznienia zarówno w nagłosie, jak i w wygłosie.

Po okresie przygotowawczym następuje faza zasadnicza. Wprowadzamy litery, naukę czytania i pisania, wykorzystując Metodę Dobrego Startu. Rozwijamy korelację funkcji wzrokowych, słuchowo-językowych, dotykowo-kinestetycznych i motorycznych przez ćwiczenia ruchowo-słuchowe lub ruchowo-słuchowo-wzrokowe (opracowane w podręcznikach). Wydłużamy czas wprowadzania tak zwanych trudnych liter: p, b, d, g, dwuznaków i zmiękczeń.

W nauce czytania stosujemy metodę 18 struktur wyrazowych, czyli opieramy się na analizie sylabowo-głoskowej wyrazów w powiązaniu z ich budową literową. Nie uwzględniamy struktury gramatycznej lub słowotwórczej wyrazów. Nauka czy-

tania polega zatem na praktycznym poznawaniu przez dzieci różnorodnych wyrazów ułożonych w 18 zestawach. Kolejność poznawania wyrazów podporządkowana została zasadzie stopniowania trudności oraz indywidualizacji pracy z uczniem.

Równocześnie z nauką czytania wprowadzamy naukę pisania. Początkowo dzieci piszą szlaczki literopodobne, by z czasem przejść do kreślenia liter, sylab i wyrazów. Proponujemy ćwiczenia odwzorowywania liter w powietrzu, na ławce, plecach kolegi. Można użyć też plasteliny lub poprosić dzieci, aby odwzorowały literę za pomocą własnego ciała. Stopniowo przechodzimy do pisania całych wyrazów i prostych zdań. Pod koniec klasy pierwszej przeprowadzamy próby pisania poznanych wyrazów z pamięci lub ze słuchu.

Już od pierwszej klasy prowadzimy elementy kształcenia literackiego. Wzorowo czytamy krótkie teksty literackie, fragmenty lektur, wiersze. Rozmawiamy na ich temat, zachęcamy uczniów do spontanicznych wypowiedzi i budowania prostych odpowiedzi na zadane pytania. Każdą inicjatywę dziecka nagradzamy, zachęcamy do dalszego wysiłku i aktywności. Reagujemy na zauważone deficyty, kierujemy na badania, udzielamy pomocy.

EDUKACJA MUZYCZNA

Odbiór muzyki

1. Śpiew

- powtarzanie głosem prostych melodii;
- śpiewanie piosenek z repertuaru dziecięcego;
- wykonywanie śpiewanek i rymowanek.

2. Gra na instrumentach

- odtwarzanie prostych rytmów głosem i na instrumentach perkusyjnych.

3. Ruch przy muzyce

- wyrażanie nastroju i charakteru muzyki przez płaśnięcie i taniec;
- reagowanie ruchem na zmianę tempa i dynamiki muzyki;
- odtwarzanie prostych schematów rytmicznych ruchem całego ciała i tataizacją.

4. Wiadomości

- znajomość faktu, że muzykę można zapisać i odczytać;
- poznanie zasad kulturalnego zachowania się w trakcie śpiewania hymnu narodowego.

5. Percepcja

- świadome i aktywne słuchanie muzyki;
- werbalne i niewerbalne wyrażanie doznań;
- udział w koncertach muzycznych, poznanie i stosowanie zasad kulturalnego zachowania się na koncercie i podczas śpiewania hymnu narodowego.

Tworzenie muzyki

- tworzenie ruchowych ilustracji muzycznych do słuchanych utworów i piosenek;
- swobodne improwizacje wokalne na podany temat;
- improwizacje wokalne do wierszy, przysłów, rymowanek;
- ilustrowanie zjawisk akustycznych.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji muzycznej

W klasie pierwszej uczymy dzieci co najmniej 10 piosenek jednogłosowych, zwracając szczególną uwagę na swobodną postawę uczniów podczas śpiewania. Wprowadzenie ruchu w czasie wykonywania utworu ułatwi dzieciom zapamiętanie tekstu piosenki oraz w naturalny sposób uaktywni ich ekspresję twórczą. Kreatywność rozwijamy także przez wykorzystanie naturalnych efektów akustycznych: klaskanie, tupanie, pstrykanie, kląskanie, pocieranie, uderzanie. Na późniejszym etapie

zapoznajemy dzieci z instrumentami perkusyjnymi niemelodycznymi: kastanietami, bębenkami, trójkątami, drewnkami, marakasami, tamburynami, za pomocą których odwzorowujemy proste tematy muzyczne i tworzymy akompaniamenty do piosenek. Część czasu poświęcamy na ćwiczenia aparatu oddechowego i głosowego. Ma to istotne znaczenie nie tylko ze względu na poprawianie możliwości wokalnych, ale także usprawnia aparat mowy.

Staramy się często urozmaicać zajęcia ćwiczeniami związanymi z potrzebą wykonywania ruchu przez dzieci. Bieg, podskoki czy marsz uatrakcyjniają zajęcia i rozładują kumulującą się energię, a przy tym dostarczają praktycznej wiedzy na temat pulsu rytmicznego i zmiany tempa. Rozróżnianie podstawowych elementów muzyki wprowadzamy na bazie zabaw aktywizujących, na przykład zagadnienia „tempo szybkie i wolne”, „coraz szybciej – coraz wolniej” można swobodnie kreślić za pomocą ruchu, skojarzeń (wolno opadający liść, piórko – szybko spadający kamień) oraz słuchania przykładów muzycznych o jaskrawo zarysowanej linii melodycznej. Wskazane jest też tworzenie prac plastycznych będących odzwierciedleniem skojarzenia treści muzycznych z plastycznymi. Przy wprowadzaniu tonów wysokich i niskich, rodzajów głosów ludzkich: żeńskiego, męskiego, rozpoznawania brzmienia: skrzypiec, fortepianu, fletów prostych, proponujemy wykorzystanie gotowych nagrań muzycznych, dołączonych do pakietu Kolorowa klasa. Po wysłuchaniu nagrania prosimy uczniów o wskazanie różnic brzmieniowych, doskonalimy też umiejętność rozpoznawania i nazywania wyróżnionych instrumentów i głosów ludzkich.

Rozwijamy wrażliwość muzyczną przez udział dzieci w koncertach muzycznych. Staramy się włączać muzykę podczas przerw śródlekcyjnych czy w trakcie tworzenia prac plastyczno-technicznych.

EDUKACJA PLASTYCZNA

1. Odbiór sztuki

- poznawanie dziedzictwa kulturowego najbliższego regionu, tradycji środowiska rodzinnego, szkolnego i lokalnego;
- odwiedzanie wystaw i muzeów;
- wykorzystanie przekazów multimedialnych do tworzenia własnych prac plastycznych;
- wypowiedzanie się na temat obserwowanych obiektów, dzieł sztuki, wytworów własnych i kolegów;
- rozpoznawanie i nazywanie barw podstawowych: niebieskiej, czerwonej, żółtej;
- rozpoznawanie i nazywanie podstawowych kształtów: owalnego, kwadratowego, trójkątnego, podłużnego, prostokątnego;
- rozpoznawanie i nazywanie podstawowych faktur: gładkiej, lśniącej, cienkiej, grubej, szorstkiej.

2. Aktywność twórcza

- rysowanie ołówkiem, kredkami ołówkowymi i świecowymi, flamastrami, węglem, kredą;
- malowanie farbami plakatowymi i akwarelowymi;
- lepienie z plasteliny prostych form przestrzennych;
- wyklejanie kolorowym papierem (wydzieranka i wycinanka), tworzenie prac techniką kolażu;
- wyklejanie plasteliną form płaskich;
- wykonywanie prac plastycznych z wyobraźni i z pamięci;
- przedstawianie ruchu za pomocą linii prostych, falistych, łamanych;
- rozmieszczanie elementów na płaszczyźnie prostokątnej i owalnej; wykorzystanie różnych wielkości kartek;
- tworzenie wspólnych, grupowych prac plastycznych (plakat, reklama);
- wykorzystywanie materiałów przyrodniczych do tworzenia kompozycji płaskich i przestrzennych (liście, muszelki, kasztany, żołędzie, trawa itp.);
- wykonywanie prostych rekwizytów do małych form scenicznych (kukielki, maskotki, ubrania dla lalek itp.);
- tworzenie przedmiotów charakterystycznych dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka; odwzorowywanie wzorów i strojów ludowych z zachowaniem właściwych kształtów i kolorów.

3. Wiedza z zakresu sztuki

- zapoznanie z wybranymi dziedzinami działalności twórczej człowieka:
  - praca architekta – dom, w którym mieszkam;
  - architekt zieleni – rośliny w moim otoczeniu;
- rozpoznawanie architektury użytkowej na podstawie osiedla, na którym mieszka dziecko;
- poznawanie dzieł wybranych artystów polskich.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji plastycznej

W klasie pierwszej pozwalamy dziecku przede wszystkim realizować własne wyobrażenia i spostrzeżenia. Określamy oczywiście temat pracy, ale nie wymagamy dokładnego odtwarzania szczegółów. Jeśli na przykład inwencja dziecka podpowie mu, aby niebo miało różowy odcień, nie staramy się tego zmieniać. Ponieważ dzieci w tym wieku wykonują prace z pamięci, zajęcia rozpoczynamy od zebrania istotnych informacji na temat malowanego obiektu. Pomoże to dziecku w przypomnieniu sobie istotnych szczegółów.

Uczymy dzieci korzystania z różnorodnych form wyrazu artystycznego. Zwracamy uwagę na dobór techniki plastycznej, podłoża i narzędzi. Staramy się także wytłumaczyć (czasem podpowiedzieć), jak rozmieścić elementy na płaszczyźnie, aby praca była poprawna pod względem kompozycji.

Stosujemy różnorodne techniki. Pozwalamy dzieciom tworzyć indywidualnie i grupowo (plakaty, reklamy bajek). Zachęcamy do współpracy, uczymy, jak odpowiednio zadbać o warsztat pracy. W początkowym okresie sami kierujemy pracami porządkowymi, z biegiem czasu organizację, w miarę możliwości, powierzamy uczniom.

Po wykonaniu zadania i sprzątnięciu klasy prezentujemy wszystkie prace i omawiamy je kolejno, wydobywając z każdej to, co najpiękniejsze (kolorystyka, rozmieszczenie, ciekawa kompozycja, interesujący pomysł itp.).

EDUKACJA SPOŁECZNA

1. Tworzenie własnego wizerunku

- nazywanie części własnego ciała;
- określanie własnych cech fizycznych: wzrostu, koloru oczu, włosów;
- rozpoznawanie i nazywanie własnych zainteresowań;
- uświadomienie sobie własnych emocji i nazywanie ich;
- rozpoznawanie własnych możliwości intelektualnych, docenianie posiadanych zdolności i umiejętności, rozumienie ciągłej potrzeby doskonalenia umysłu;
- kształtowanie odwagi cywilnej, umiejętności przyznawania się do błędu, postawy odpowiedzialności za własne czyny i słowa;
- nabywanie umiejętności oceny własnego postępowania względem: siebie, innych ludzi, zwierząt i przyrody;
- poznawanie sposobów odróżniania dobra od zła, wpajanie potrzeby bycia sprawiedliwym i nawyku pomagania słabszym;
- wyrabianie nawyku dbania o własny wygląd, rozumienie potrzeby częstego mycia rąk, kąpieli, mycia zębów jako warunku zdrowia.

2. Jestem bezpieczny

- poznanie i stosowanie zasad bezpiecznego zachowania się w szkole i klasie;
- poznanie i stosowanie zasad bezpiecznego poruszania się po ulicy w drodze do szkoły, do domu;
- poznanie i stosowanie zasad bezpiecznego planowania zabawy w domu i na świeżym powietrzu;
- znajomość nazwy swojej miejscowości, adresu i numeru telefonu do domu (rodziców) jako informacji ważnych dla bezpieczeństwa dziecka;
- rozpoznawanie zagrożeń i nabywanie umiejętności rozsądnego zachowania się w sytuacjach zagrożenia, ćwiczenia w powiadamianiu służb ratowniczych (policja, straż pożarna, lekarz, weterynarz) – znajomość numerów alarmowych, prowadzenie rozmowy telefonicznej;

- rozumienie konieczności odpoczynku, ruchu na świeżym powietrzu, uprawiania sportów, odpowiedniej ilości snu;
- kształcenie umiejętności otwartego mówienia o problemach, strachu, lękach, dostarczanie wiedzy na temat możliwości i sposobów ich pokonywania.

3. Zasady współżycia w rodzinie

- pamiętanie imion i nazwisk członków rodziny, stopnia pokrewieństwa;
- darzenie miłością i szacunkiem członków rodziny;
- identyfikowanie się z tradycjami rodzinnymi;
- dostrzeganie potrzeb członków rodziny;
- wypełnianie obowiązków domowych, podejmowanie samorzutnych prób pomocy najbliższym, troska o estetykę mieszkania i własnego pokoju;
- uświadomienie konieczności dostosowywania własnych oczekiwań do zasobów ekonomicznych rodziny;
- rozważne planowanie wydatków.

4. Społeczność szkolna

- systematyczne poznawanie praw ucznia i zasad bycia dobrym kolegą, nabywanie postawy poszanowania miejsca, w którym się uczy, utrzymywania dobrych relacji z całą społecznością szkolną, w tym ze wszystkimi pracownikami szkoły, uświadamianie prawa ucznia do godnego i bezstronnego traktowania jego osoby przez wszystkich członków społeczności szkolnej oraz prawa do szukania pomocy u nauczycieli i pedagoga szkolnego;
- poznawanie i wypełnianie obowiązków wynikających ze statusu bycia uczniem, wdrażanie do pomocy nauczycielowi i kolegom, nabywanie postawy sumiennego wypełniania obowiązków dyżurnego i poszanowania podręczników szkolnych, zeszytów i przyborów, czynne angażowanie się w życie klasy i szkoły, wdrażanie do obowiązkowego uczenia się i odrabiania prac domowych;
- wdrażanie do aktywnego życia szkolnego, zachęcanie do poszerzania wiedzy i umiejętności poprzez uczestnictwo w różnych formach zajęć pozalekcyjnych, kołach zainteresowań, konkursach przedmiotowych;
- wdrażanie do utrzymywania serdecznych kontaktów z kolegami, uczenie postawy bycia dobrym kolegą, mówienia sobie miłych słów;
- uczenie rozładowywania agresji, sporów, kłótni poprzez zastosowanie aktywnych metod i uświadomienie konieczności postawy pełnej tolerancji.

5. Wzmacnianie postawy obywatelskiej i proeuropejskiej

- poznanie symboli narodowych: flaga, godło, hymn narodowy;
- poznanie nazwy swojego kraju, jego umiejscowienia w Europie, poznanie pojęcia własnej narodowości;
- znajomość nazwy swojego miejsca zamieszkania (nazwa miasta, wsi, gminy, dzielnicy, ulicy);
- kultywowanie polskich tradycji (tradycje świąteczne, marzanna);
- kształcenie rozumienia pojęcia Unia Europejska poprzez rozpoznawanie symboli UE: flaga, hymn.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji społecznej

Wdrażanie treści programowych w zakresie edukacji społecznej zaczynamy od budowania przez dziecko obrazu samego siebie. Zachęcamy do badania własnej fizyczności (kolor oczu, włosów, wzrost), następnie przechodzimy do tworzenia własnego wizerunku. Jest to proces długotrwały, wymagający niestandardowych rozwiązań. Najlepiej wprowadzić dziecko w zagadnienie za pomocą przykładów z literatury, scenek dramatycznych i sytuacyjnych, filmików. Następnie omawiamy zaobserwowane sytuacje, prosimy o podawanie różnych rozwiązań problemów, oceniamy zachowanie i odnosimy się do własnych doświadczeń dziecka. Ważnym elementem kształcenia świadomości jest pozytywne wzmacnianie wyników pracy, prób pomocy innym, odpowiedniego zachowania w klasie i podczas zabawy. Należy pamiętać, że dziec-

ko oczekuje potwierdzenia własnej działalności przez osobę dla niego znaczącą, dlatego należy rozważnie i sprawiedliwie dokonywać oceny. Z drugiej strony nie wolno zapominać, że uczeń bez przerwy podlega emocjom i nie zawsze radzi sobie ze skumulowaną energią. Wyczuć i takt nauczyciela pozwolą rozładować napięcie i zrodzą w dziecku chęć poprawy.

Inną ważną płaszczyzną działania dziecka jest szkoła. Uczeń klasy pierwszej znajduje w niej same nowości: system dzwonek, ławki, tablicę, nową panią i dużą grupę dzieci. Szkoła jest duża, więc dziecko może się w niej czuć zagubione i niepewne. Na początku roku oprowadzamy dzieci po budynku szkolnym, pokazujemy znajdujące się w niej pomieszczenia, przedstawiamy pracowników. Ustalamy zasady bezpiecznego i kulturalnego zachowania się w klasie i na terenie placówki. Równocześnie poznajemy imiona uczniów (mogą mieć przypięte kartoniki z własnym imieniem). Organizujemy zabawy integracyjne, na przykład rozpoznawanie głosów koleżanek, tunel przyjaźni, opowiadamy o sobie i o tym, co nas cieszy, w co lubimy się bawić itp. Szczególną uwagę zwracamy, by sprawiedliwie i równo traktować dzieci, nie wyróżniać poszczególnych osób w klasie i równomiernie obdzielać pracą (pomocą nauczycielowi).

Już w trakcie pierwszego miesiąca nauczania staramy się poznać środowisko rodzinne uczniów. Nawiązujemy kontakt z rodzicami dziecka, krótko omawiamy poziom jego integracji w grupie rówieśniczej, chwalimy je. Staramy się przy tym poznać potrzeby rodziny, jej postawy wychowawcze, a w późniejszym etapie prowadzimy pedagogizację, ustalając wspólny front oddziaływania na dziecko.

Stopniowo zachęcamy dzieci do poznawania środowiska lokalnego, korzystania z jego dorobku, działania na jego rzecz. Pierwszą taką sytuację stwarzamy już na początku roku szkolnego, organizując pasowanie na ucznia. Dzieci zapraszają na uroczystość członków rodziny (rodziców, rodzeństwo, dziadków), a także sąsiadów. Zatem wzmacniamy więzi nie tylko rodzinne, ale i społeczne. Czasami bowiem sąsiadka jest dziecku równie bliska jak ciocia, a możliwość pochwalenia się, że jest się już uczniem, ma dla dziecka duże znaczenie. W ramach poznawania środowiska lokalnego możemy zorganizować wyjście do biblioteki publicznej znajdującej się blisko miejsca zamieszkania, zachęcić do uczestnictwa w festynie sportowo-rodzinnym, organizować wycieczki krajoznawcze po najbliższej okolicy. Rozwijamy w ten sposób u dziecka poczucie odpowiedzialności za miejsce, w którym żyje, i uczymy dbania o estetykę swojego otoczenia (odnosi się to także do szkoły).

W klasie pierwszej zaczynamy też kształtować postawę patriotyczną. Koncentrujemy się na wywoływaniu pozytywnych uczuć w stosunku do ojczyzny, ukazujemy jej piękno i historię. Zabieramy uczniów na wycieczki do muzeów i miejsc pamięci narodowej, czytamy legendy i opowiadania, prezentujemy filmy i pokazy multimedialne o treści patriotycznej, rysujemy flagę Polski, zapoznajemy z hymnem narodowym. Powoli i stopniowo staramy się dzieciom przekazać, że stanowią częścią większego świata, o który wspólnie musimy zadbać.

EDUKACJA PRZYRODNICZA

1. Zmiany zachodzące w przyrodzie

- nazywanie zjawisk atmosferycznych charakterystycznych dla poszczególnych pór roku, w tym określanie opadów atmosferycznych (deszcz, śnieg, grad), temperatury (chłodniej, cieplej, ciepło, zimno), wiatru (wietrzyk, powiew, silny wiatr, wichura);
- rozpoznawanie pór roku po zachowaniu się zwierząt i roślin;
- stosowanie pojęć: dzień i noc;
- poznanie zagrożeń wynikających z takich zjawisk przyrodniczych, jak: pożar, huragan, burza, i sposoby zachowania się w sytuacji zagrożenia;
- kształcenie umiejętności doboru stroju w zależności od pogody;
- wpływ negatywnej działalności człowieka na zmianę środowiska przyrodniczego: wyrzucanie odpadów i spalanie śmieci, zatrucie wód i powietrza, wywoływanie pożarów lasów.

2. Doświadczenia przyrodnicze i umiejętności praktyczne:

- obserwowanie pogody i prowadzenie obrazkowego kalendarza pogody;
- kształcenie praktycznych umiejętności dostosowywania stroju do panujących warunków pogodowych na podstawie analizy informacji radiowych i telewizyjnych;
- kształcenie praktycznych umiejętności uprawy roślin w klasowym kąci przyrody (obserwowanie wzrostu fasoli); nazywanie czynników sprzyjających wzrostowi roślin;
- sadzenie drzewek;

- wdrażanie do oszczędzania wody jako niezbędnego źródła życia dla człowieka, roślin i zwierząt;
- poznanie sposobów dokarmiania ptaków w czasie zimy i latem, praktyczne wykorzystanie wiadomości;
- rozpoznawanie i nazywanie liści i owoców drzew zbieranych podczas klasowych wyjść do parku i lasu;
- obserwacje przylotów ptaków;
- stosowanie prostych przyrządów obserwacji (lupy, lornetki) podczas wyjść do parku i lasu;
- kształcenie praktycznych umiejętności segregowania śmieci;
- uświadomienie konieczności korzystania z opakowań ekologicznych i wielokrotnego użytku;
- prowadzenie prostego doświadczenia (stany skupienia wody).

3. W ogrodzie, w sadzie i na łące

- rozpoznawanie i nazywanie owoców i warzyw naszych ogrodów i sadów;
- znajomość wartości odżywczych warzyw i owoców, sposobów ich przechowywania i przetwarzania;
- poznanie pojęcia witaminy i ich wpływu na zdrowie człowieka, higiena spożywania owoców i warzyw;
- uświadomienie, że wypalanie łąk i ściernisk jest działalnością człowieka zagrażającą środowisku przyrodniczemu (zatrucie powietrza, wód, pożary lasów);
- poznanie wybranych zagadnień przyrodniczych:
  - mieszkańcy łąki;
  - spulchnianie gleby przez dżdżownice;
  - zapylenie roślin przez owady;
  - szkodniki naszych roślin, niszczenie szkodników przez ptaki.

4. W parku i w lesie

- poznanie pojęcia: drzewa iglaste i liściaste, rozpoznawanie wybranych drzew po kształcie liści i szpilek;
- rozpoznawanie i nazywanie grzybów trujących i jadalnych, umiejętność zachowania się podczas grzybobrania;
- znajomość zagrożeń wynikających z przebywania w środowisku leśnym (zatrucia, niebezpieczne i chore zwierzęta, dezorientacja w terenie), ich rozpoznawanie i unikanie;
- poznanie wybranych zagadnień przyrodniczych:
  - mieszkańcy polskich lasów (sarna, dzik, jeleń, żubr), środowisko życia;
  - wędrówki ptaków;
  - sposoby dzikich zwierząt na przetrwanie zimy – przygotowanie zapasów i legowiska przed zimą (niedźwiedź, wiewiórka, mrówka, zając, lis, żaba, borsuk, dzik, sarna);
  - znaczenie lasu dla ludzi, od drzewa do książki, wpływ wycięcia lasu na zmiany środowiskowe;
  - konieczność przestrzegania zasad kulturalnego zachowywania się w lesie.

5. Zwierzęta dzikie i hodowlane

- poznanie wybranych zagadnień przyrodniczych:
  - zwierzęta udomowione: kot, pies, chomik, papuga;
  - tryb życia zwierząt hodowlanych i domowych oraz sposoby ich odżywiania;
  - obowiązki wynikające z bycia hodowcą;
  - zwierzęta na wsi;
  - gady prehistoryczne;
  - rozpoznawanie typowych krajobrazów Polski: nadmorski, nizinny, górski;
  - wskazywanie różnic między miastem i wsią.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji przyrodniczej

W klasie pierwszej wprowadzamy dzieci w świat przyrody głównie za pomocą obserwacji i wyciągania wniosków. Ma to związek zarówno z możliwościami umysłowymi dzieci w młodszym wieku szkolnym, ich nieumiejętnością abstrakcyjnego myślenia i tworzenia pojęć, jak również z czynnikiem emocjonalnym, wpływającym na umiejętność kodowania informacji. Im więcej dostarczymy dzieciom bodźców do przeżywania, tym efekt zapamiętywanych informacji będzie wyższy.

Jak najczęściej organizujemy wyjścia do parku, lasu, wycieczki krajoznawcze po najbliższej okolicy. Przyniesione zbiory omawiamy, rysujemy, grupujemy, umieszczamy w kąciakach przyrodniczych w klasie. Wyjścia nie muszą trwać długo. Wystarczy teren w pobliżu szkoły, aby dostrzec ptaki, różne kształty i kolory liści, krę drzewa. Uczniowie na własnej skórze rozpoznają działanie wiatru, przez co łatwiej zapamiętają, jakie funkcje pełni on w środowisku. Pozwalamy dzieciom tworzyć samorzutne wypowiedzi, określać emocje i formułować spostrzeżenia. Zbieramy informacje, by potem pogrupować je i sklasyfikować według ustalonych standardów.

Nie zawsze jednak okoliczności sprzyjają spędzaniu czasu na dworze. Wówczas działania opieramy na ilustracjach i pomocach do manipulowania (zestaw figurek i obrazków magnetycznych na tablicę i do manipulacji dla dzieci). Lekcje wzbogacamy muzyką i dźwiękami (odgłosy przyrody nagrane na płycie CD) oraz filmami.

Pozwalamy dzieciom opowiadać o własnych zwierzętach, rysować je, następnie wskazujemy na potrzebę dbania o nie i zachowania rozwagi przy kontaktach z nimi. Możemy (jeśli to możliwe) zorganizować lekcję w zoo, przy komputerze, w bibliotece. Podczas omawiania zagadnień dotyczących wody zabieramy uczniów do łazienki. Tam w praktyczny sposób zapoznajemy dzieci z zasadami oszczędzania wody. Wdrażamy uczniów do dbania o środowisko naturalne przez prezentowanie sposobów sadzenia roślin i dbania o nie. Zakładamy mały ogródek klasowy i wyznaczamy dyżurnych do podlewania kwiatów (kontrolujemy, jak uczniowie wywiązują się z zadania, obserwujemy rozwój roślin). Zapoznajemy dzieci z potrzebami roślin, z funkcjami, jakie spełniają w środowisku przyrodniczym, oraz ich wpływem na jakość życia ludzi.

Wykorzystujemy wszystkie możliwe środki do wzbogacania przeżyć dzieci i rozbudzenia zainteresowania danym zagadnieniem.

EDUKACJA MATEMATYCZNA

1. Orientacja przestrzenna

- określanie położenia przedmiotów względem obranego obiektu;
- określanie położenia przedmiotów względem siebie oraz innego obserwatora;
- wskazywanie kierunków w przestrzeni z zastosowaniem pojęć: na prawo, na lewo, w górę, w dół, do przodu, do tyłu;
- stosowanie znaków graficznych (strzałek) określających kierunki;
- stosowanie ze zrozumieniem określeń: za, przed, nad, pod, obok, w, do, wewnątrz, na zewnątrz;
- określanie odległości: dalej, bliżej.

2. Cechy wielkościowe i pomiar

- porządkowanie przedmiotów w sposób rosnący i malejący;
- numerowanie przedmiotów w ciągu;
- określanie następnych i poprzednich obiektów w serii;
- porównywanie przedmiotów według podanej cechy: mały – mniejszy, długi – dłuższy, wąski – szeroki, wysoki – niski itp.;
- przygotowanie do mierzenia przez wykonywanie pomiarów przedmiotów za pomocą patyczków, włóczki, klocków, kredek, dłoni itp.;
- zapoznanie z linijką i pojęciem centymetra;
- pomiar długości przedmiotów (w zakresie 10 cm) za pomocą linijki i porównywanie długości mierzonych obiektów;
- ważenie przedmiotów na wadze szalkowej bez użycia odważników;
- określanie wagi badanych obiektów za pomocą pojęć: cięższy, lżejszy, tu mniej, tam więcej, tyle samo;
- odmierzanie płynów różnymi miarkami, w szczególności miarą litrową, wprowadzenie pojęcia „litr”;
- poznanie i rozróżnianie monet i banknotu 10-złotowego będących w obiegu;

- poznanie wartości nabywczej monet (przeliczanie monet, działania praktyczne kupna i sprzedaży), rozumienie pojęć: dług, reszta;
- przeliczanie dni tygodnia w ustalonej kolejności;
- poznanie kalendarza, wymienianie nazw miesięcy, działania praktyczne wykorzystujące kalendarz (np. odszukiwanie daty własnych urodzin, imienin);
- zapoznanie z budową i przeznaczeniem zegara tarczowego;
- próby odczytywania pełnych godzin na zegarze w systemie 12-godzinnym.

3. Zbiory

- tworzenie zbiorów według podanego warunku;
- klasyfikowanie obiektów według wyróżnionej cechy;
- określanie liczebności zbiorów, przeliczanie elementów;
- porównywanie liczebności zbiorów za pomocą pojęć: mniej, więcej, tyle samo;
- porównywanie liczebności zbiorów i zapis wyników pomiaru z użyciem znaków: $<$, $>$, $=$;
- tworzenie podzbiorów;
- wyznaczanie wspólnej części zbiorów.

4. Geometria

- rozpoznawanie i nazywanie podstawowych figur geometrycznych: kwadrat, prostokąt, koło, trójkąt;
- odnajdywanie kształtów figur geometrycznych w otoczeniu;
- odtwarzanie kształtów figur za pomocą patyczków, klocków, poprzez cięcie, zginanie, łamanie;
- obrysowywanie kształtów figur geometrycznych;
- dostrzeganie drugiej połowy figury symetrycznej, na przykład w kształcie motyla (symetria osiowa);
- kontynuowanie regularności w prostych motywach: szlaczki, rozety;
- rysowanie odcinków za pomocą linijki, mierzenie odcinków w zakresie 10 cm.

5. Działania na liczbach

- poznanie liczb pierwszej i drugiej dziesiątki;
- świadomość aspektu kardynalnego, porządkowego i miarowego poznanych liczb;
- zapisywanie liczb za pomocą cyfr do 10;
- przeliczanie liczb w zakresie 20 od wybranej liczby w przód i w tył;
- rozkładanie liczb na składniki;
- porównywanie dwóch liczb;
- obliczanie sum i różnic na konkretach (np. na palcach, patyczkach, liczmanach);
- dodawanie i odejmowanie liczb w zakresie 10 z uwzględnieniem poprawnego zapisu działania;
- rozwiązywanie prostych zadań z treścią.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji matematycznej

Nauczanie matematyki w klasie pierwszej opieramy przede wszystkim na koncepcji czynnościowej Zofii Krygowskiej. Głównym celem metody jest zdobywanie przez ucznia wiedzy operatywnej za pomocą rozwiązywania zadań powiązanych z rzeczywistością. By opracować dane pojęcie w sposób czynnościowy, nauczyciel musi zaplanować takie ćwiczenia, które pozwolą uczniom przejść od czynności konkretnych, przez wyobrażone, do abstrakcyjnych. Uczniowie, manipulując konkretami, dokonują operacji matematycznych, następnie ilustrują je za pomocą liczmanów, a etapem finalnym jest zapis działań przyjętymi symbolami w zeszytach ćwiczeń. Warto nadmienić, że według założeń podstawy programowej uczniowie mogą korzystać z zeszytów ćwiczeń tylko przez jedną czwartą czasu przeznaczonego na edukację matematyczną. Resztę czasu przeznaczamy na zabawy, gry i sytuacje zadaniowe, w których dzieci manipulują liczmanami, klockami, tangramami, modelami figur geometrycznych, kartonikami z liczbami (pomocze w zestawie *Kolorowa klasa*).

W pierwszych miesiącach nauki przede wszystkim rozwijamy czynności umysłowe ważne w uczeniu się matematyki. Wprowadzamy wówczas zabawy wspomagające orientację przestrzenną, polegające na określaniu położenia obiektów w przestrzeni, względem siebie i innego obserwatora. Ćwiczymy rozpoznawanie i nazywanie stron ciała („w prawej ręce trzymam ołówek, lewa noga uniesiona do góry”). Przydatne mogą się okazać ćwiczenia ruchowe, zabawy ze śpiewem, krótkie rymowanki, w których uczniowie pokazują odpowiednie strony ciała. Równocześnie ćwiczymy używanie określeń: na, pod, obok, za, przed, w, wewnątrz, na zewnątrz, dalej, bliżej. Przy ćwiczeniach tego typu wykorzystujemy rekwizyty (może to być kapelusz lub pudełko, wobec których będziemy rozmieszczać elementy).

Przed wprowadzaniem liczb wykonujemy działania na zbiorach. Dzieci manipulują liczmanami, by tworzyć zbiory według podanej cechy, przeliczać elementy w przód i w tył oraz od wybranego elementu w serii, przekładać obiekty z jednego zbioru do drugiego, zmieniając ich liczebność, dokonywać określeń następnych i poprzednich obiektów w serii. Działania te mają na celu przygotowanie czynności umysłowych do tworzenia pojęć liczbowych i sprawności rachunkowych na sposób szkolny.

Do ważnych zagadnień należą: określanie cech wielkościowych i pomiar. Prosimy dzieci, aby uporządkowały przedmioty w sposób rosnący lub malejący, porównały przedmioty według danej cechy: mały – mniejszy, długi – dłuższy, wysoki – niski, pamiętając o względności porównywanych obiektów („Asia jest wyższa od Oli, ale nie jest wyższa od pani”). Aby uniknąć abstrahowania, porównujemy obiekty dostępne dziecku (np. klocki Dienesa o różnej długości), zmieniamy ich położenie względem siebie, przykrywamy jeden drugim.

Przy wprowadzaniu cyfr operujemy pojęciami: liczba – cyfra. Obiekty zawsze przeliczamy (aspekt kardynalny liczby), manipulujemy nimi (zabieramy i dokładamy liczmany: o ile mniej, o ile więcej, porównujemy liczebność), ćwiczymy pisownię cyfry w powietrzu, na plecach kolegi, po śladzie, a dopiero później zapisujemy ją znakiem graficznym. W klasie pierwszej wprowadzamy zapis liczb w zakresie pierwszej dziesiątki, lecz czynnościowe przeliczanie elementów wykonujemy do 20. Wprowadzamy też dodawanie i odejmowanie liczb w zakresie 10 z uwzględnieniem poprawnego zapisu. Podczas wykonywania zadania z treścią najpierw obrazujemy jego treść za pomocą liczmanów, a następnie zapisujemy działania.

W zakresie kształcenia pojęć geometrycznych prosimy dzieci, aby odszukały w otoczeniu dane figury (prostokątne okno, kwadratowa podłoga, dach w kształcie trójkąta). Ćwiczenia takie można wykonywać podczas spacerów w formie zabawy. Dopiero na późniejszym etapie manipulujemy konkretnymi obiektami (dołączonymi w zestawach *Kolorowa klasa*), nazywamy je, odszukujemy spośród innych prezentowanych elementów.

Dokonywanie pomiaru w klasie pierwszej zawsze musi się wiązać z działaniem czynnościowym. Stosujemy w tym celu dostępne narzędzia: zegary, pojemniki litrowe, wagę (bez używania odważników), linijkę. Można też użyć niestandardowych elementów do pomiaru, na przykład własnej stopy, włóczki, klocków.

ZAJĘCIA KOMPUTEROWE

1. Bezpieczeństwo i higiena pracy z komputerem

- poznanie regulaminu pracowni komputerowej;
- poznanie podstawowych zasad bezpiecznego korzystania z komputera jako urządzenia zasilanego prądem;
- poznanie i stosowanie zasad higieny pracy przy komputerze: prawidłowa postawa i odległość od monitora podczas pracy, oświetlenie, czas pracy jako czynniki wpływające na zdrowie człowieka.

2. Obsługa komputera

- poznanie i nazywanie elementów zestawu komputerowego: monitor, komputer, klawiatura, myszka;
- kształcenie umiejętności uruchamiania i zamykania programu;
- kształcenie umiejętności posługiwania się myszką i klawiaturą;
- poznanie i stosowanie podstawowego słownictwa dotyczącego pracy z komputerem: pulpit, plik, ikonka itp.;
- uruchamianie stacji dysków CD.

3. Edytor graficzny Paint

- zapoznanie z wybranymi narzędziami Przybornika: Elipsa, Prostokąt, Zaznacz, Wypełnij kolorem, Pędzel, Ołówek, Gumka, Linia, Tekst, Paleta kolorów (kolory podstawowe);
- tworzenie prostych rysunków za pomocą narzędzi Przybornika;
- próby wykonywania poleceń z wykorzystaniem umiejętności kopiowania, usuwania, powiększania i pomniejszania elementów rysunku.

4. Edytor tekstu MS Word

- zapoznanie z działaniem klawiszy: Enter, Delete, Alt, Caps Lock, Shift, Spacja;
- nabywanie umiejętności kopiowania, wklejania, wycinania tekstu;
- pisanie prostego tekstu (wyrazów) według instrukcji.

5. Komputerowe gry edukacyjne

- uruchamianie gier według instrukcji;
- odtwarzanie gier komputerowych za pomocą stacji dysków CD, posługiwanie się strzałkami kursora oraz myszy.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu zajęć komputerowych

Realizacja treści wymaga wykorzystania pracowni komputerowej. Na pierwszym etapie zapoznujemy dzieci z zasadami pracy przy komputerze i jego budową, wprowadzamy pojęcia: komputer, klawiatura, monitor, myszka, uczymy uruchamiania i wyłączania programu. Wszystkie czynności pokazujemy (nawet kilkakrotnie), używając odpowiedniego słownictwa (np. na pulpicie, plik, kliknijcie). Następnym etapem jest praca z nośnikami zewnętrznymi. Uczymy dzieci wkładania i uruchamiania płyty CD (można wykorzystać płyty z zestawu *Kolorowa klasa*, zawierające bogatą ofertę gier dydaktycznych), a następnie kończenia pracy i wyjmowania płyty.

Następnym etapem powinno być zapoznanie dzieci z podstawowymi funkcjami klawiatury i edytorem graficznym Paint. Wskazujemy kolejne funkcje, nazywając je i opisując ich przeznaczenie. Polecamy dzieciom wykonanie prostego rysunku. Całość działań musi mieć charakter zabawowy i nie może stresować dziecka. Jeśli to konieczne, pomagamy uczniom, wskazujemy opcje wyboru. Chwalimy każdą pracę.

Kiedy dzieci są już na etapie poznawania liter, możemy wprowadzić wstępne działania w programie MS Word (edytor tekstu). Praca powinna mieć charakter zabawy, zatem dajemy uczniom dużo czasu na wykonanie zadania. W początkowym okresie zadaniami będą najprostsze czynności (np. „Napiszcie literę „k”, „wielką literę P” itp.). Z biegiem czasu urozmaicamy ćwiczenia, wprowadzając pisanie prostych wyrazów i zdań. Następnie pokazujemy i omawiamy sposób kopiowania, wycinania i wklejania. Ważne jest stopniowe wprowadzanie wszystkich czynności (najlepiej pojedynczo) oraz utrwalanie i powtarzanie.

Podczas pracy przy komputerach dokładnie sprawdzamy, czy każde dziecko miało możliwość samodzielnej pracy (często zdarza się, że liczba dzieci jest większa od liczby stanowisk komputerowych). Staramy się także łączyć treści edukacyjne z pracą przy komputerze. Tłumaczymy uczniom, dlaczego umiejętność obsługi komputera jest przydatna w życiu, oraz jak unikać zagrożeń spowodowanych nieprawidłowym korzystaniem z tego typu środka przekazu.

ZAJĘCIA TECHNICZNE

1. Kształcenie świadomości myśli technicznej

- kształcenie umiejętności przygotowania stanowiska pracy i zachowania bezpieczeństwa podczas jej wykonywania;
- kształcenie umiejętności planowania pracy, doboru narzędzi i materiałów;

- zapoznanie z ogólnymi zasadami działania urządzeń domowych: zegara, miksera, blendera, wagi; używanie ich pod nadzorem nauczyciela;
- zapoznanie z rodzajami budowli: domy mieszkalne, fabryki, budynki gospodarcze, sklepy;
- zapoznanie z podstawowymi środkami transportu: samolot, żaglówka, samochód osobowy, autobus, rower, pociąg;
- zapoznanie z pojęciem konstruowania form przestrzennych: model Układu Słonecznego (masa solna), łódka (papier), model budynku (karty, klocki), waga, ozdoby świąteczne (obrus, torebki, aniołki), instrumenty muzyczne (grzechotka z materiałów wtórnie odzyskanych, zużytych);
- ocena wartości urządzeń technicznych pod względem cech:
  - użytkowych: pralka, telewizor, radio, robot kuchenny, żelazko, komputer, telefon;
  - ekonomicznych: tanie i drogie przy zakupie;
  - estetycznych: ładne, brzydkie, nowoczesne.

2. Poznanie właściwości wykorzystywanych materiałów

- rozróżnianie materiałów: papiernicze, drewniane, szklane, włókiennicze, z tworzyw sztucznych, naturalne;
- zapoznanie z właściwościami poszczególnych materiałów: gładkie, szorstkie, twarde, miękkie, giętkie, sprężyste, łamliwe, lśniące, matowe;
- rozwijanie umiejętności wyboru materiału adekwatnego do realizacji wybranych zadań.

3. Poznanie narzędzi i czynności technologicznych

- posługiwanie się: nożyczkami, zszywaczem, dziurkaczem oraz prostymi urządzeniami elektrycznymi gospodarstwa domowego;
- rozumienie i stosowanie prostych rysunków technicznych (schematów poglądowych);
- kształcenie umiejętności zagospodarowania materiałów, przygotowania miejsca pracy, narzędzi;
- obrysowywanie, wycinanie, składanie i sklejanie materiałów z papieru;
- łączenie, zespalandie, przycinanie, przeplatanie, cięcie materiałów różnych, montowanie;
- krojenie, skrobanie, obieranie, mieszanie.

4. Bezpieczeństwo i higiena pracy

- zapoznanie z zasadami bezpiecznego korzystania z narzędzi ostrych i elektrycznych;
- zapoznanie z zasadami bezpiecznego przechowywania narzędzi technicznych;
- zapoznanie z zasadami dotyczącymi utrzymania higieny podczas pracy (stosowanie czystych noży, nieelizanie materiałów pokrytych klejem itp.).

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu zajęć technicznych

Podczas zajęć technicznych w klasie pierwszej należy zwrócić szczególną uwagę na kształcenie umiejętności przygotowania stanowiska pracy i narzędzi potrzebnych do jej wykonania. Początkowo to nauczyciel decyduje, co dziecko ma wyjąć i jak rozmieścić narzędzia, aby zachować bezpieczeństwo i nie przeszkadzać innym. Później dzieci same będą umiały tego dokonać, nauczyciel jednak jest zobowiązany do stałego kontrolowania tych czynności i dbania o zabezpieczenie porządku i bezpieczeństwa.

Zadania podejmowane przez dzieci muszą być dostosowane do ich możliwości i zainteresowań. Uczymy tak, aby każde dziecko mogło doprowadzić pracę do końca. Wykonanie grzechotki na lekcję muzyki czy aniołka do ozdoby choinki będą cieszyć dzieci i nie przekroczą ich możliwości wykonawczych. Można podierać się gotowymi wzorami (szablonami), które polecamy wyciąć, złożyć, skleić, a później ozdobić. Ważne jest, aby kolejne etapy pracy były dobrze omówione i czytelne dla dzieci. Jeśli praca jest długa i dość skomplikowana, możemy podzielić ją na etapy i każdy etap tłumaczyć osobno.

Dzieci lubią być samodzielne, lecz nie zawsze radzą sobie z praktyką wykonania. Zwracajmy szczególną

uwagę na dzieci, które zatrzymują się w pracy (np. wycięły, ale nie potrafią złożyć kartki w harmonijkę, lub nie mogą podjąć decyzji, jakiego użyć koloru). Nie zawsze trzeba za nie decydować, wystarczy wzmocnić zachętą bądź pochwalić.

Podczas zajęć staramy się przekazać wiadomości o świecie, myśli technicznej i nowoczesnych technologiach. Na przykład przed wykonaniem domu z pudełka możemy porozmawiać z uczniami o zawodzie architekta, zwrócić uwagę na kształty budynków w najbliższym otoczeniu, przedstawić materiały do wykonania, ich fakturę, giętkość i kolor. Kształcenie umiejętności poznawczych i czynnościowych pozwoli dzieciom sprawniej nabywać wiadomości i umiejętności w zakresie innych treści edukacyjnych.

WYCHOWANIE FIZYCZNE I EDUKACJA ZDROWOTNA

1. Sprawność fizyczna

- trucht w oznaczonym terenie co najmniej 5 minut;
- biegi po prostej i slalomem;
- zabawy bieżne z przyborami;
- zabawy kształtujące szybkość, zwinność, skoczność;
- zabawy i ćwiczenia z przyborami;
- zabawy i ćwiczenia z nietypowymi przyborami na przykład z gazetami;
- wykonywanie ćwiczeń przy drabinkach;
- pełzanie, czołganie się pod przeszkodą, marsz na czworakach;
- zwisy na drabince tyłem i przodem;
- zeskok ze skrzyni w głąb.

2. Trening zdrowotny

- zabawy utrwalające umiejętność ustawienia do ćwiczeń;
- skoki przez skakankę;
- skoki obunóż i jedenóż;
- skoki „pajacyka”, „skoki zajęcze”, skoki zawrotne przez ławeczkę;
- skok w dal z miejsca;
- skok w dal techniką naturalną;
- zabawy i ćwiczenia utrwalające nawyk prawidłowej postawy;
- zabawy i ćwiczenia korekcyjne stóp;
- ślizgi na kocykach w klęku podpartym i w leżeniu przodem;
- zabawy na śniegu;
- ćwiczenia równoważne;
- przewrót w przód.

3. Sporty całego życia

- podania i chwytaki piłki, zabawy rzutne;
- gra w zbijaka;
- zabawy z nietypowym przyborami na przykład z balonami;
- zabawy utrwalające zasady poruszania się po drogach;
- podania i chwytaki kółek ringo;
- zabawy rzutne z kólkami ringo;
- kozłowanie prawą i lewą ręką;
- rzuty woreczkami i piłeczkami palantowymi;
- gry i zabawy rzutne;
- podania, przyjęcia i prowadzenie piłeczki do unihokeja;

- podania i przyjęcia piłki nogą;
- gry i zabawy z minipiłką nożną.

4. Bezpieczeństwo i edukacja zdrowotna

- zabawy utrwalające znajomość telefonów alarmowych;
- kształtowanie zdyscyplinowanej postawy koniecznej do zachowania bezpieczeństwa podczas zajęć ruchowych;
- rozumienie konieczności zmiany stroju na zajęcia ruchowe, dostosowania ubioru do warunków atmosferycznych;
- kształcenie umiejętności posługiwania się podstawowymi przyborami do ćwiczeń zgodnie z ich przeznaczeniem;
- poznanie podstawowych pozycji wyjściowych i ustawień do ćwiczeń.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej

W klasie pierwszej zajęcia wychowania fizycznego powinny przypominać zabawę. Włączamy do nich elementy gimnastyki, ćwiczenia kształtujące koordynację ruchową i orientację w przestrzeni oraz ćwiczenia wspomagające rozwój mięśni i wydolność organizmu.

Zajęcia powinny się odbywać zarówno w budynku szkolnym (najlepiej na sali gimnastycznej), jak i na boisku. Wymagamy od uczniów stroju i obuwia sportowego. Zwracamy także uwagę na zdejmowanie łańcuszków, okularów i innych elementów stanowiących potencjalne zagrożenie.

Każde zajęcia rozpoczynamy od ćwiczeń (zabaw) rozgrzewkowych. Zapobiegamy dzięki temu wystąpieniu kontuzji, urazów i bolesnych skurczy. Potem przechodzimy do ćwiczeń właściwych. Ważne jest, aby w tej fazie wykorzystywać różnorodne techniki ćwiczeniowe i dostępne narzędzia oraz angażować do zabaw wszystkie dzieci. Zajęcia kończymy ćwiczeniami relaksacyjnymi, których głównym celem jest wyciszenie organizmu.

Do zabaw włączamy biegi na trasie 15 m (także na czas), biegi po prostej, slalomem, w sztafetach, po obwodzie koła z przyborami i bez przyborów. Zabawy z piłkami urozmaicamy ich toceniem, przenoszeniem, podrzucaniem oraz wstępną nauką kozłowania w miejscu i w ruchu. Do ćwiczenia koordynacji ruchowej uczniów wykorzystujemy skakanki, bieg z przeplataniem, skoki przez linę, ćwiczenia równoważne i skoczne. Zabawy w wyginanie ciała w koci grzbiet, ślimaka, fokę doskonale kształtują gibkość dolnego odcinka kręgosłupa. Dzieci lubią rywalizację i możliwość sprawdzenia się z innymi, dlatego organizujemy wyścigi zastępów. Włączamy do nich elementy przenoszenia (woreczków, kółek ringo, piłek), pełzanie, czołganie się pod przeszkodą, czworakowanie przodem i tyłem, skoki żabie i zajęcze. Stopniowo zwiększamy liczbę czynności wykonywanych podczas biegu z jednej na dwie lub więcej.

Od pierwszej klasy zwracamy uwagę dzieci na przestrzeganie zasad bezpieczeństwa i uczciwej rywalizacji. Rozmawiamy z uczniami o pozytywnym wpływie ćwiczeń fizycznych na rozwój organizmu człowieka, ukazujemy sylwetki znanych sportowców jako osób, które warto szanować i naśladować. Przedstawiamy przykłady dobrych wzorców żywieniowych, omawiamy korzyści z picia mleka (budowa mocnych kości), jedzenia warzyw i owoców (witaminy) oraz mięsa (budowa i wzmacnianie mięśni).

ETYKA

1. Wychowanie w duchu poszanowania godności osobistej

- systematyczne poznawanie wybranych praw dziecka;
- kształcenie umiejętności określania swoich oczekiwań i potrzeb, nazywania emocji;
- uświadomienie, że miłość i szacunek są warunkami mojego szczęścia rodzinnego.

2. Wychowanie w duchu tolerancji

- wyrażanie szacunku względem innych ludzi poprzez kształcenie umiejętności właściwego zachowania w środkach komunikacji miejskiej, teatrze, kinie, szkole (witanie się, żegnanie, ustępowanie miejsca itp.);
- nabywanie postawy akceptowania odmiennych poglądów, życzliwego nastawienia do rozmówcy.

3. Wychowanie w duchu uczciwości

- branie odpowiedzialności za własne czyny i słowa, rozumienie konieczności przyznawania się do błędu;
- rozumienie i rozróżnianie pojęć dobra i zła na podstawie zachowania bohaterów opowiadań, wierszy, filmów rysunkowych i edukacyjnych;
- kształtowanie odwagi przyznawania się do błędu, świadomość konieczności zadośćuczynienia za wyrządzoną krzywdę;
- szanowanie cudzej własności, nieprzywłaszczanie sobie cudzych rzeczy, oddawanie rzeczy znalezionych.

4. Wychowanie w duchu integracji

- wspólne organizowanie imprez klasowych, pracy, zabawy;
- przeżywanie szczęścia z innymi, gratulowanie zwycięzającym (np. podczas zabaw ruchowych);
- identyfikowanie się z krzywdą najbliższych, wyrabianie wrażliwości na cudze nieszczęście – pomaganie kolegom, pożyczanie własnych przyborów;
- współpraca na rzecz instytucji i potrzebujących, aktywne uczestnictwo w programach pomocy na rzecz innych (udział w akcjach charytatywnych).

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu etyki

Ze względu na specyfikę dziecięcego rozumowania treści z etyki wprowadzamy na podstawie analizy zachowania postaci literackich i bohaterów filmowych. Można też zastosować scenki dramatowe, sytuacyjne lub odnieść się do historii z udziałem nieznanymi dzieciom osób.

Zadania powinny w taki sposób ukierunkowywać myślenie dzieci, aby w sposób jasny i konkretny zrozumiały one, czym jest godność osobista, tolerancja, uczciwość czy integracja. Należy zatem prowadzić z uczniami dyskusje, stwarzać okazje do konfrontacji własnych spostrzeżeń i odczuć, nazywać emocje. Dla tej grupy wiekowej etyka to zasady takiego zachowania się, które nie krzywdzi innych i nie poniża. Uczymy dzieci, że każdy człowiek ma wybór, w jaki sposób się zachować i jakie wartości cenić.

Przykłady powinny być bliskie dziecku. Na przykład wartość uczciwości możemy wytłumaczyć, omawiając zachowanie osoby, która ze strachu przed przyznaniem się do błędu straciła zaufanie przyjaciela. Wskazujemy także na możliwość naprawy popełnionego błędu. Przyznanie się do winy, przeprosiny i zadośćuczynienie osobie pokrzywdzonej naprawiły błąd i nauczyły winnego, że każde działanie ma odpowiedni skutek. Prosimy także dzieci, aby podawały przykłady, dlaczego warto zachowywać się etycznie, co człowiek zyskuje, żyjąc uczciwie. Efekty pracy możemy wyróżnić, rysując omawiany element (np. serce dla oznaczenia miłości, zielony krążek dla oznaczenia tolerancji, scenę przyjaźni opartą na przeżyciach z opowiadania itp.).

Klasa II

EDUKACJA POLONISTYCZNA

1. Słuchanie

- słuchanie z intencją zrozumienia wypowiedzi nauczycieli, rówieśników, innych ludzi;
- słuchanie i rozumienie poleceń, instrukcji, informacji, objaśnień;

- słuchanie i czytanie tekstów literackich, w tym wierszy, baśni, legend, opowiadań, opisów;
- słuchanie nagrań audycji radiowych i materiałów audio utrwalonych nowoczesnymi metodami (płyta CD, pliki MP3 itp.);
- słuchanie czytanych informacji zawartych w słownikach i encyklopedii, słuchanie objaśnień niezrozumiałych słów w nich zawartych lub używanych przez nadawcę;
- zachowanie kultury słuchania, nieprzerywanie osobie mówiącej toku wypowiedzi, akceptowanie faktu, że rozmówca może mieć inne zdanie, przyjmowanie kulturalnej postawy ciała podczas słuchania.

2. Mówienie

- budowanie samodzielnych wypowiedzi na podany temat;
- udzielanie odpowiedzi ustnych na pytanie;
- poszerzanie słownictwa czynnego, wspólne poszukiwanie ustnych wyjaśnień znaczeń nowych wyrazów i zwrotów;
- wyszukiwanie wyrazów o podobnym lub przeciwstawnym znaczeniu;
- ustne formułowanie zdań pytających, oznajmujących i rozkazujących do tekstu literackiego lub wypowiedzi;
- tworzenie krótkich wypowiedzi ustnych, oceniających postępowanie bohaterów na podstawie ilustracji lub historyjki obrazkowej;
- ustne opowiadanie własnymi słowami krótkich tekstów literackich, w tym baśni, legend;
- formułowanie ustnej wypowiedzi na temat powiązania własnych doświadczeń dziecka z wydarzeniami przedstawionymi w utworze literackim, historyjce obrazkowej;
- układanie krótkich opowiadań według własnej inwencji i ich wygłaszanie, tworzenie w formie wypowiedzi ustnej dalszych losów bohaterów utworu i zmienianie zakończenia opowiadania;
- układanie i wypowiadanie zdań na temat różnych przedmiotów jako przygotowanie do opisu;
- ustne opisywanie przedmiotów z otoczenia, ilustracji;
- stosowanie słów odpowiednio do sytuacji i intencji wypowiedzi; używanie słów: przepraszam, proszę, dziękuję, odmawiam, nie zgadzam się itp.;
- wyrażanie własnych emocji i uczuć w formie wypowiedzi ustnej, ustne opisywanie uczuć innych ludzi (wdrażanie do słownego wyrażania empatii);
- wyrażanie w formie wypowiedzi ustnej tolerancji w stosunku do innych ludzi, ich wyglądu, pochodzenia, przekonań;
- rozwiązywanie problemów za pomocą rozmowy, komunikowanie się w zespole zadaniowym, jasne wypowiadanie własnych potrzeb i przekonań;
- ćwiczenia oddechowe i artykulacyjne.

3. Technika czytania

- analiza i synteza wzrokowa wyrazów;
- czytanie wyrazów i prostych zdań całościowo;
- płynne czytanie prostych tekstów z przygotowaniem;
- czytanie głośne i ciche oraz z podziałem na role prostych tekstów literackich, w tym wierszy, objaśnień i instrukcji;
- kształcenie nawyków obierania właściwej postawy podczas czytania, dbania o czystość rąk, prawidłowego oświetlenia i poszanowania książki.

4. Czytanie ze zrozumieniem

- doskonalenie umiejętności poprawnego czytania głośnego, cichego, indywidualnego i zbiorowego;
- analiza i interpretacja tekstów kultury;
- czytanie i rozumienie znaków informacyjnych, piktogramów, napisów, skrótów typu: ul., s., dn., r., nr, godz.;

- wdrażanie do rozumienia i stosowania znaków przestankowych: kropki, przecinka, dwukropka, znaku zapytania, wykrzyknika;
- oddawanie głosem nastroju wiersza i jego tempa;
- wskazywanie w wierszu zwrotów poetyckich;
- odszukiwanie i wskazywanie w tekście prostych informacji;
- wspólne czytanie wybranych fragmentów lektur;
- wdrażanie do samodzielnego czytania lektur, czasopism dziecięcych, literatury dziecięcej.

5. Interpretacja tekstów kultury

- wyrażanie emocji i opinii przez ekspresję ustną, ruchową (krótkie inscenizacje, drama), plastyczną i muzyczną;
- wyodrębnianie w utworze literackim głównego bohatera, miejsca i czasu akcji, narratora, kolejnych zdarzeń;
- wyodrębnianie wydarzeń realnych i fantastycznych;
- wspólne tworzenie planu wydarzeń, jego porządkowanie i uzupełnianie;
- rozpoznawanie gatunków: wiersz, opowiadanie, baśń;
- rozumienie pojęć: zwrotka, refren, rym; tworzenie rymów;
- określanie nastroju wiersza, wskazywanie fragmentów humorystycznych, wzruszających, budzących strach, smutnych;
- wspólne interpretowanie wybranych związków frazeologicznych i przysłów ludowych;
- inscenizowanie małych form teatralnych;
- interpretowanie głosem, ciałem, mimiką, gestem i ruchem wybranych form literackich: wiersze, fragmenty prozy lub dramatu (dobranego do poziomu ucznia).

6. Pisanie

- doskonalenie nawyku prawidłowego uchwytu przyborów piśmiennych;
- doskonalenie kształtu, proporcji i płynności pisma z uwzględnieniem wzrostu tempa pisania;
- przepisywanie wyrazów i krótkich zdań; wdrażanie do samokontroli w zakresie zgodności przepisane go tekstu z oryginałem;
- uzupełnianie luk w tekście wyróżnionymi wyrazami;
- układanie wyrazów z rozsypanek literowych i sylabowych oraz zdań z rozsypanek wyrazowych;
- porządkowanie i zapisywanie zdań według planu wydarzeń;
- wspólne układanie i zapisywanie kilkuzdaniowych wypowiedzi na podany temat;
- pisanie z pamięci i ze słuchu opracowanych na zajęciach wyrazów, zdań i krótkich tekstów z określoną trudnością ortograficzną;
- wspólne i samodzielne pisanie listów do kolegów, członków rodziny; adresowanie kopert;
- wspólne i samodzielne pisanie życzeń;
- wspólne i samodzielne pisanie zaproszeń;
- wspólne i samodzielne zapisywanie dialogu;
- tworzenie i pisanie swobodnych tekstów literackich;
- zbiorowe układanie krótkich opisów (np. postaci, przedmiotów, zwierząt).

7. Ortografia

- utrwalenie zasad pisowni wyrazów wielką literą: początek zdania, imiona i nazwiska, nazwy własne kontynentów, państw, miejscowości, rzek, gór;
- utrwalenie pisowni dwuznaków i zmiękczeń;
- pisanie wyrazów z utratą dźwięczności na końcu wyrazu;
- pisanie „ą”, „ę” w różnych pozycjach w wyrazie na podstawie wyrazów występujących w omawianych tekstach;
- pisanie skrótów typu: ul., s., dn., r., nr, godz.;

- utrwalanie pisowni wyrazów z „ó”, „rz”, „ż”, „ch”, „h” wymiennym; odmiana wyrazów jako uzasadnienie pisowni;
- ćwiczenia w pisowni wyrazów z „ó”, „rz”, „h”, „ż”, „ch”, „h” do zapamiętania;
- wprowadzenie reguły pisowni wyrazów z „rz” po spółgłoskach: p, b, t, d, k, g, ch, w, j;
- poznanie wyrazów będących wyjątkami od reguły ortograficznej: pszczoła, kształt, bukszpan, pszenica;
- poznanie reguł pisowni wyrazów z zakończeniami: -ów, -ówka, ówna, -uje;
- dzielenie wyrazów przy przenoszeniu;
- stosowanie znaków interpunkcyjnych: kropki, przecinka, pytajnika, wykrzyknika, dwukropka.

8. Nauka o języku

- rozpoznawanie i zapisywanie liter, głosek i sylab w wyrazie, określanie ich liczby;
- rozpoznawanie wyrazów w zdaniu, określanie ich liczby;
- wyróżnianie samogłosek i spółgłosek;
- rozpoznawanie zdań: oznajmujących, pytających, rozkazujących;
- rozpoznawanie rzeczowników jako nazw osób, rzeczy, roślin i zwierząt;
- określanie liczby rzeczownika (pojedyncza i mnoga);
- określanie rodzajów rzeczownika w liczbie pojedynczej;
- rozpoznawanie czasowników jako wyrazów oznaczających czynności;
- określanie liczby pojedynczej i mnogiej czasownika (intuicyjnie);
- poznanie istnienia zgodności form czasownika i rzeczownika pod względem liczby;
- rozpoznawanie przymiotników jako określenia rzeczowników;
- tworzenie prostych wyrazów pochodnych, poznanie pojęcia: rodzina wyrazów;
- poznanie pojęcia i rozpoznawanie wyrazów dźwiękonaśladowczych;
- rozwijanie zdań pojedynczych.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji polonistycznej

W klasie drugiej wdrażamy dzieci do samodzielnego czytania głośnego i cichego, przy czym zwracamy uwagę na znaki interpunkcyjne i prawidłową artykulację. Zachęcamy do czytania z podziałem na role, z właściwą intonacją i w odpowiednim tempie. Prosimy, aby dzieci wyszukiwały w tekście proste informacje i udzielały odpowiedzi na postawione pytania. Pracę z tekstem urozmaicamy zabawą w zmienianie zakończenia, układanie dalszego ciągu wydarzeń, prezentację krótkich scenek. Niektóre dzieci wstydzą się głośno wypowiadać i prezentować własne poglądy, dlatego można wprowadzić postać lalki, misia, pajacyka, które będą symbolicznie mówić za dzieci. Zachęcamy przy tym uczniów do formułowania zdań zawierających przymiotniki. W ten sposób ćwiczymy budowanie wielozdaniowej, samorzutnej wypowiedzi, opisu przedmiotu lub postaci.

Na początku roku sprawdzamy poziom zapamiętania liter, odwzorowywania ich i odszukiwania spośród innych. Uczniowie ćwiczą przepisywanie wyrazów i zdań, układanie wyrazów z rozsypanek literowych i sylabowych oraz zdań z rozsypanek wyrazowych. Zwracamy uwagę na poprawny zapis zdań (wielka litera na początku i kropka na końcu), estetykę pisma i właściwe rozmieszczenie liter w liniaturze. Systematycznie bogacimy słownictwo uczniów i umiejętności zapisywania nowych wyrazów, w tym wyrazów z trudnościami ortograficznymi, dwuznakami i zmiękczeniami. Trudności ortograficzne uczniowie wyróżniają kolorem, wyraz dzielą na głoski, litery, sylaby. Początkowo wspólnie, a później indywidualnie redagują życzenia i listy. Uczymy adresowania kopert, przy czym wprowadzamy rozumienie skrótów (ul., nr, Sz. P., dn.).

W ćwiczenia gramatyczne wplątamy elementy zabawy. Prosimy, aby uczniowie pokazywali ruchem ciała znaczenie czasowników i zgadywali nazwę przedmiotu na podstawie wymienionych przymiotników. Zabawa w ciepło–zimno znakomicie pozwala utrwalić rzeczowniki. Stosujemy także pomoce dydaktyczne, układanki, rozsypanki wyrazowe i obrazkowe, gry dydaktyczne. W miarę możliwości korzystamy z dydaktycznych gier komputerowych. Wiedzę o języku poszerzamy o rozpoznawanie liczby i rodzaju rzeczownika oraz form czasownika. Tworzymy proste rodziny wyrazów, zwracając przy tym uwagę na odmianę niektórych liter („ó”, „rz” wymienne).

Podczas całorocznej pracy zachęcamy uczniów do własnych poszukiwań, prób pisarskich, uaktywniamy ich w zakresie czytania książek i czasopism dziecięcych. Wspólnie organizujemy przedstawienia teatralne, które wystawiamy dla rodziców, dziadków, innych uczniów. Nawiązujemy także stałą współpracę z biblioteką szkolną. Podczas lekcji bibliotecznej wskazujemy korzyści z pamięciowego opanowania alfabetu.

EDUKACJA MUZYCZNA

Odbiór muzyki

1. Śpiew

- poznanie co najmniej 10 piosenek jednogłosowych w skali od c¹ do d²;
- śpiewanie zbiorowe i indywidualne;
- zwracanie uwagi na poprawną i swobodną postawę podczas śpiewania, regulację oddechu;
- usprawnianie aparatu głosowego przez ćwiczenia: oddechowe, dykcyjne, intonacyjne, emisyjne.

2. Gra na instrumentach

- wydobywanie dźwięków z przedmiotów znajdujących się w otoczeniu dziecka (papier, kredki, klocki, butelki szklane i plastikowe itp.);
- akompaniowanie do piosenek i zabaw ruchowych z wykorzystaniem naturalnych efektów akustycznych: klaskanie, tupanie, uderzanie, pstrykanie, kląskanie itp.;
- granie na instrumentach perkusyjnych niemelodycznych (kastaniety, marakasy, tamburyna, bębni, trójkąty, drewnianka) prostych tematów rytmicznych oraz akompaniamentów do piosenek;
- granie na instrumentach melodycznych (dzwonki, flety) prostych melodii i akompaniamentów.

3. Ruch przy muzyce

- odtwarzanie ruchem (marsz, bieg, podskoki), gestem, tataizacją wartości nut, prostych rytmów i wzorów rytmicznych;
- reagowanie ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany, zmiany tempa, metrum, dynamiki;
- inscenizowanie piosenek;
- zabawy ruchowe ze śpiewem;
- poznanie tańców ludowych (najlepiej z własnego regionu) oraz podstawowych kroków i figur kawiaka.

4. Wiadomości

- rozróżnianie podstawowych elementów muzyki: melodii (rozpoznanie jej kierunku), rytmu (takt, metrum na 2 i 3);
- poznanie nazw literowych i solmizacyjnych dźwięków, fonogestyka;
- rozróżnianie tempa (szybkie, wolne);
- rozróżnianie dynamiki (głośno, cicho);
- poznanie znaków notacji muzycznej: półnuta, ćwierćnuta, ósemka, pauza, pięciolinia, klucz wiolinowy.

5. Percepcja

- rozpoznawanie i naśladowanie głosów z otoczenia;
- aktywne słuchanie muzyki, określanie treści, charakteru i nastroju utworów;
- rozpoznawanie brzmienia: skrzypiec, fortepianu, fletów prostych;
- rozpoznawanie dwuczęściowej budowy AB (wskazywanie ruchem lub gestem kolejnych części);
- obserwowanie zmian tempa i dynamiki;
- udział w koncertach muzycznych, poznanie i stosowanie zasad kulturalnego słuchania muzyki i właściwego zachowania się podczas koncertu.

Tworzenie muzyki

- tworzenie rytmów;
- rytmizowanie tekstów, przysłów, wierszy ze zmianą tempa, dynamiki, artykulacji i intonacji głosu;
- swobodne improwizacje wokalne na podany temat;
- improwizacje wokalne do wierszy, przysłów, rymowanek;
- ilustrowanie zjawisk akustycznych;
- wymyślanie ilustracji dźwiękowych do tekstów i obrazów;
- tworzenie prostych akompaniamentów;
- improwizowanie zakończenia do tematów rytmicznych i melodii;
- tworzenie formy AB;
- tworzenie własnych układów ruchowych do utworu muzycznego.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji muzycznej

W klasie drugiej w dalszym ciągu usprawniamy aparat głosowy przez stosowanie ćwiczeń emisyjnych, intonacyjnych, dykcyjnych i oddechowych. Śpiew wzbogacamy dźwiękami wydobywanymi za pomocą przedmiotów z najbliższego otoczenia: kredki, klocków, różnych naczyń. Pokazujemy dzieciom, że każdy obiekt wydaje jakiś dźwięk: niski lub wysoki, głośny lub cichy, miły lub niemiły dla ucha. Na późniejszym etapie wprowadzamy grę na dzwonkach i flecie prostym. Początkowo prosimy dzieci, aby w dowolny sposób wydobywały dźwięki z instrumentu, następnie uczymy odwzorowywać proste melodie lub tworzyć własne kompozycje.

Inscenizujemy zabawy ruchowe do piosenek i muzyki za pomocą marszu, biegu, podskoków, gestów, sylab rytmicznych. Wprowadzamy układanie rytmizowanych tekstów, przysłów, piosenek, wierszy z uwzględnieniem zmiany tempa, dynamiki, artykulacji i intonacji głosu. Tworzenie inscenizacji ruchowych do muzyki opieramy na ustalonym schemacie oraz na wymyślaniu własnych układów ruchowych.

Uczymy rozpoznawania wartości nut (półnut, ćwierćnut, ósemek, pauz), prostych rytmów i wzorów rytmicznych. Ćwiczenia te są niezwykle ważne ze względu na umożliwienie dzieciom praktycznego poznania zapisu, odczytu wartości nut oraz przeliczania ich w takcie jako wstępu do gry na instrumentach. Wprowadzając nazwy literowe i solmizacyjne dźwięków, równocześnie ćwiczymy fonogestykę.

Wykorzystując płyty z pakietu *Kolorowa klasa*, kształcimy umiejętności słuchowe i naśladownictwo głosów z otoczenia: zwierząt, pojazdów, odgłosów natury, głosów ludzkich (sopran – bas, brzmienia instrumentów muzycznych).

EDUKACJA PLASTYCZNA

1. Odbiór sztuki

- poznawanie dziedzictwa kulturowego najbliższego regionu, dzieł sztuki, zabytków, tradycji środowiska rodzinnego, szkolnego i lokalnego;
- odwiedzanie wystaw i muzeów;
- wykorzystanie przekazów multimedialnych i dzieł sztuki do tworzenia własnych prac plastycznych (z uwzględnieniem elementarnej wiedzy o prawach autorskich);
- wypowiedzanie się na temat obserwowanych obiektów, dzieł sztuki;
- określanie kształtu obserwowanych obiektów;
- określanie faktury, łączenie różnych faktur;
- usytuowanie w przestrzeni, posługiwanie się określeniami: dalej, bliżej, tak samo jak, na lewo, na prawo, w środku, nad, pod, pomiędzy;
- nazywanie wskazanych barw, poznanie tonacji barw (np. jasny niebieski – ciemny niebieski), mieszanie kolorów (kolory podstawowe i pochodne), palety barw (barwy ciepłe i zimne);
- posługiwanie się symetrią jedno- i wieloosiową.

2. Aktywność twórcza

- rysowanie ołówkiem, kredkami, flamastrami, węglem, tuszem, patykiem, kredą;
- malowanie farbami plakatowymi i akwarelowymi;
- lepienie z plasteliny i modeliny;
- wyklejanie kolorowym papierem, tworzenie prac techniką kolażu;
- rzeźbienie prostych form przestrzennych w masie solnej, glinie;
- wykonywanie prac plastycznych z wyobraźni, pamięci, według modelu;
- przedstawianie ruchu za pomocą linii;
- rozmieszczanie elementów na różnokształtnych płaszczyznach; wykorzystanie różnych wielkości kartek;
- tworzenie wspólnych, grupowych prac plastycznych (plakat, reklama);
- eksperymentowanie za pomocą koloru, plam; tworzenie barw pochodnych;
- wykorzystywanie materiałów przyrodniczych do tworzenia kompozycji płaskich i przestrzennych (liście, muszelki, kasztany, żołądźcie, trawa itp.);
- wykonywanie prostych rekwizytów do małych form scenicznych (kukielki, maskotki, ubrania dla lalek itp.).

3. Wiedza z zakresu sztuki

- zapoznanie z wybranymi dziedzinami działalności twórczej człowieka, stosowanie terminów:
  - malarstwo, malarz, obraz, forma płaska, reprodukcja,
  - rzeźbiarstwo, rzeźbiarz, rzeźba, forma przestrzenna,
  - scena, scenograf, scenografia, kostium,
  - architektura, architekt, projekt, makieta,
  - rzemiosło artystyczne, sztuka użytkowa;
- rozpoznawanie architektury użytkowej, przemysłowej, mieszkaniowej;
- poznawanie dzieł wybranych artystów polskich i zagranicznych.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji plastycznej

W klasie drugiej wzbogacamy warsztat pracy artystycznej głównie przez poszukiwania nowych rozwiązań. Pozwalamy dzieciom na eksperymentowanie, tworzenie form płaskich oraz płaskorzeźb i form przestrzennych. Zachęcamy do wykorzystywania naturalnych okazów przyrodniczych i innych materiałów dostępnych dziecku (sznurek, tkanina, wycinanki z gazety). Podczas takich lekcji omawiamy rodzaje faktur, kształty, barwy, linie.

Omawiamy wybrane przykłady działalności człowieka, prezentujemy zagadnienia za pomocą dostępnych książek, ilustracji, środków audiowizualnych. Zachęcamy uczniów do tworzenia albumów i prostych prezentacji komputerowych (np. „Zaprojektuj nowy model odkurzacza”).

Na tym etapie możemy zorganizować warsztaty plastyczne w plenerze. W tym celu wystarczy wyjść na boisko. Umiejętności dzieci starajmy się wykorzystać podczas organizacji prezentacji i pokazów, na przykład z okazji Dnia Babci i Dnia Dziadka, walentynek.

Pokazujemy dzieciom sztukę lokalną. Wychodzimy do muzeów i galerii sztuki, omawiamy dzieła, zwracając uwagę na odmienności stylów (bez wprowadzania nazewnictwa epok), kolorystykę, tematykę. Po powrocie prosimy dzieci, aby stworzyły własne dzieło na podstawie zdobytej wiedzy.

EDUKACJA SPOŁECZNA

1. Tworzenie własnego wizerunku

- dostrzeganie i akceptowanie podobieństw i różnic w wyglądzie różnych ludzi;
- określanie własnych cech fizycznych: wzrostu, wagi, koloru oczu, włosów, owalu twarzy;

- rozpoznawanie i nazywanie upodobań, zainteresowań i oczekiwań własnych i innych dzieci;
- rozpoznawanie i nazywanie emocji, poznanie sposobów właściwego reagowania na nie;
- poznawanie własnych możliwości intelektualnych, kształtowanie potrzeby ciągłego doskonalenia umysłu, docenianie posiadanych zdolności i umiejętności;
- kształtowanie odwagi cywilnej, umiejętności przyznawania się do błędu i porażki, postawy odpowiedzialności za własne czyny i słowa;
- rozwijanie umiejętności postrzegania siebie samego jako nierozzerwalnej części życia społecznego i przyrodniczego;
- kształcenie umiejętności oceny własnego postępowania: względem siebie, innych ludzi, zwierząt i przyrody;
- poznawanie sposobów odróżniania dobra od zła, potrzeby bycia sprawiedliwym i nawyku pomagania słabszym;
- wyrabianie nawyku dbania o własny wygląd i higienę osobistą, rozumienie potrzeby częstego mycia rąk, kąpieli, mycia zębów jako warunku zdrowia i powodzenia społecznego.

2. Jestem bezpieczny

- przestrzeganie zasad bezpiecznego zachowania się w szkole, w domu, na ulicy, podwórku i w lesie, ostrożność wobec nieznanych zwierząt, nieprovokowanie sytuacji zagrażających bezpieczeństwu własnemu i innych;
- poznawanie zasad zachowania w sytuacjach zagrożenia, praktyczne ćwiczenia w powiadamianiu służb ratowniczych;
- rozumienie konieczności odpoczynku, potrzeby ruchu na świeżym powietrzu, uprawiania sportów, odpowiedniej ilości snu;
- rozwijanie umiejętności otwartego mówienia o problemach, strachu, lękach, poznawanie możliwości i sposobów ich pokonywania.

3. Zasady współżycia w rodzinie

- identyfikowanie się z własną rodziną, szanowanie i pielęgnowanie jej tradycji i zwyczajów (obchodzenia świąt, urodzin, Dnia Matki, Dnia Ojca, Dnia Babci itp.);
- znajomość imion i nazwisk członków rodziny najbliższej i dalszej, poznawanie zawodów swoich rodziców, krótkie opisywanie historii swojego rodu;
- okazywanie miłości i szacunku członkom rodziny;
- dostrzeganie potrzeb członków rodziny;
- świadomość własnej godności i potrzeby jej poszanowania przez pozostałych członków rodziny;
- wypełnianie obowiązków domowych, podejmowanie samorzutnych prób pomocy najbliższym, troska o estetykę mieszkania i własnego pokoju;
- rozumienie konieczności dostosowywania własnych oczekiwań do zasobów ekonomicznych rodziny.

4. Społeczność szkolna

- poznawanie praw ucznia i zasad bycia dobrym kolegą, rozwijanie postawy poszanowania miejsca, w którym się uczy, utrzymywania dobrych relacji z całą społecznością szkolną, uświadamianie prawa ucznia do godnego i bezstronnego traktowania jego osoby przez wszystkich członków społeczności szkolnej oraz do szukania pomocy u nauczycieli i pedagoga szkolnego;
- poznawanie i wypełnianie obowiązków wynikających ze statusu bycia uczniem, wdrażanie do pomocy nauczycielowi i kolegom, sumienne wypełnianie obowiązków dyżurnego, poszanowanie podręczników szkolnych, zeszytów i przyborów, czynne angażowanie się w życie klasy i szkoły (Dzień Nauczyciela, klasowa wigilia, andrzejki, mikołajki, bal karnawałowy), wdrażanie do obowiązkowego uczenia się i odrabiania prac domowych;
- wdrażanie do aktywnego życia szkolnego, zachęcanie do poszerzania wiedzy i umiejętności poprzez

- uczestnictwo w różnych formach zajęć pozalekcyjnych, kołach zainteresowań, olimpiadach przedmiotowych;
- wdrażanie do utrzymywania serdecznych kontaktów z kolegami między innymi przez bycie życzliwym i uprzejmym oraz przez mówienie miłych słów, kształtowanie postawy akceptacji i zrozumienia, dostrzeganie kłopotów i przeżyć innych dzieci, udzielanie wsparcia na miarę własnych możliwości;
  - uczenie rozładowywania agresji, sporów, kłótni poprzez zastosowanie aktywnych metod i rozwijanie postawy tolerancji oraz uczenie empatii.

5. Wzmacnianie postawy obywatelskiej i proeuropejskiej

- utrwalanie wiadomości o symbolach narodowych: flaga, godło, hymn narodowy, barwy narodowe;
- wprowadzenie pojęcia „patriotyzm”, kształtowanie postawy patriotycznej;
- znajomość nazwy swojego miejsca zamieszkania (nazwa miasta, wsi, gminy, dzielnicy, ulicy), poznawanie związanych z nim legend i wybranych wątków historycznych;
- rozpoznawanie i wymienianie osób szczególnie zasłużonych, związanych z dziejami kraju i regionu; uczestnictwo w działalności kulturalnej regionu (wyjścia do teatrów, filharmonii, opery, kin), rozwijanie postawy zainteresowania własnym regionem;
- poznawanie pracy zawodowej swoich bliskich i znajomych;
- zapoznanie z najważniejszymi zabytkami głównych miast leżących nad Wisłą;
- rozumienie pojęcia Unii Europejskiej i znajomość jej symboli, rozróżnianie pojęć: kraj, język, stolica;
- przybliżanie różnic językowych, kulturowych i tradycji poprzez poznawanie życia dzieci z różnych krajów Europy i świata.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji społecznej

W klasie drugiej uczymy dzieci rozpoznawania i nazywania emocji oraz właściwego reagowania na nie. W dalszym ciągu stosujemy metody czynne, które aktywizują spontaniczne reakcje dzieci. Uczniowie omawiają scenki, wyróżniają cechy, grupują je według kryterium: pożądane (właściwe) i niepożądane (niewłaściwe). Ćwiczą reagowanie na zagrożenia i sytuacje, w których dziecko popełnia błąd i chce go naprawić. Uczymy umiejętności przeproszania i przebaczenia, odróżniania dobra od zła, postrzegania siebie jako części społeczeństwa i środowiska przyrodniczego. Zapoznajemy dzieci ze sposobami radzenia sobie ze stresem.

Kontynuujemy wdrażanie uczniów do dbania o higienę i własny wygląd, wpajamy potrzebę mycia rąk i zębów, czesania się, zakładania czystych ubrań. Wstępnie zapoznajemy dzieci z pojęciem bakterii jako organizmów wywołujących choroby. Przedstawiamy scenki, filmiki, prezentacje dotyczące utrzymywania organizmu w zdrowiu.

W ramach wychowania dla bezpieczeństwa organizujemy wycieczki edukacyjne, a jeśli to możliwe – zapraszamy policjanta do szkoły. Ćwiczymy z uczniami praktyczne umiejętności powiadamiania służb ratowniczych o zagrożeniu (dzieci wykonują połączenia telefoniczne do straży pożarnej, policji, ratownictwa medycznego), pokazujemy filmy tematycznie związane z zagadnieniem bezpieczeństwa, prowadzimy pogadanki na temat zagrożeń czyhających na podwórku, w domu, szkole i ze strony nieznanymi osób dorosłych. Równocześnie budujemy atmosferę zrozumienia i akceptacji oraz kształcimy umiejętność mówienia o problemach i szukania możliwości pomocy.

W dalszym ciągu wzmacniamy więzi rodzinne i koleżeńskie. Uczymy wzajemnego troszczenia się o siebie, poświęcania czasu innym, udzielania wsparcia i pomocy. Wdrażamy do aktywnego uczestnictwa w życiu klasy i godnego reprezentowania szkoły poza jej terenem. Stwarzamy okazje do samodzielnej realizacji własnych pomysłów dzieci (np. organizacja zabawy andrzejkowej, przygotowanie gazetki ściennej). Zapoznajemy uczniów z ich prawami i obowiązkami, utrwalamy zasady bycia dobrym kolegą i uczniem. Wpajamy uczniom, by w swych działaniach byli konsekwentni i sprawiedliwi. Wspólnie cieszymy się z sukcesów innych, wywieszamy dyplomy w klasie, chwalimy osiągnięcia zdobywane poza normalnym trybem nauki (np. sukcesy w dżudo, jeździe konnej, w szkole muzycznej).

Utrwalamy wiadomości z zakresu symboli narodowych (flaga, godło, hymn, barwy). Zwracamy uwagę na ich znaczenie podczas obchodów świąt narodowych czy zawodów sportowych. Organizujemy wyjścia do ośrodków kultury znajdujących się w regionie (filharmonia, teatr, opera, muzea, wystawy malarskie). Uczniowie wykonują praktyczne ćwiczenia w odczytywaniu mapy i znajdowaniu na niej wybranych miejsc, miast, obiektów. Kształcimy rozumienie pojęcia Unii Europejskiej, dzieci rysują jej symbole, próbują śpiewać hymn UE (z uwagi na bardzo trudne słowa można tylko odsłuchać). Zachęcamy do poznawania różnic kulturowych wybranych państw Europy (np. uczniowie tworzą w grupach album dotyczący ciekawych miejsc poszczególnych krajów).

EDUKACJA PRZYRODNICZA

1. Zmiany zachodzące w przyrodzie

- poznanie wybranych zagadnień przyrodniczych;
  - pojęcia: dzień, noc;
  - pojęcia czterech pór roku: lato, jesień, wiosna, zima;
  - wyróżnianie nazw miesięcy;
  - temperatura: chłodniej – cieplej, dni coraz krótsze – coraz dłuższe;
  - opady atmosferyczne: ulewa, deszcz, śnieg, i związane z nimi skutki: powódź, mgła, jesienna szaruga;
  - wiatr: kierunek i siła wiatru (wietrzyk, wiatr, silny wiatr, wichura, huragan) i jego skutki pozytywne i negatywne;
  - powódź i jej skutki;
  - zmiany atmosferyczne – na przedwiośniu i wiosną.

2. Doświadczenia przyrodnicze i umiejętności praktyczne

- sprawowanie opieki nad klasowymi roślinami;
- prowadzenie kalendarza przyrody;
- zbieranie „darów” przyrody, określanie ich pochodzenia, nazewnictwa, wyglądu, przeznaczenia (np. jako pokarm niektórych zwierząt);
- nauka higienicznego spożywania owoców i warzyw, znajomość witamin i ich wpływu na funkcjonowanie organizmu człowieka;
- zapoznanie z obiegiem wody w przyrodzie;
- obserwacja pogody, uzupełnianie kalendarza pogody, określanie skutków ruchu obrotowego Ziemi (dłuższe noce, krótsze dni, niższa temperatura);
- poznanie przyrządów do obserwacji przyrody (termometr, barometr, ciśnieniomierz, wiatromierz);
- odczytywanie wskazań termometru (bez użycia pojęcia liczby ujemnej), budowa termometru;
- odczytywanie mapy fizycznej Polski: wyróżnianie głównych miast i stolicy, głównych rzek: Wisły, Odry, Warty, Bugu;
- wyróżnianie na mapie typowych krajobrazów: nizinnego, górskiego, nadmorskiego;
- wskazywanie na mapie Europy Polski oraz państw z nią sąsiadujących;
- poznanie nazw kontynentów, warunki życia na Antarktydzie;
- znajomość sposobów zabezpieczania drzew i niektórych kwiatów przed zimą;
- poznanie sposobów dokarmiania ptaków i innych zwierząt;
- przyswojenie wiadomości na temat śniegu, czym jest śnieg, czy można pić wodę z roztopionego śniegu (doświadczenia, obserwacje, dyskusje, wyciąganie wniosków);
- stosowanie prostych przyrządów obserwacji (lupy, lornetki) podczas wyjść do parku i lasu;
- obserwacja wzrostu roślin, określanie warunków potrzebnych im do wzrostu;
- prowadzenie działań na rzecz ochrony przyrody, w tym czynny udział (poprzez kwizy, występy) w akcji „Sprzątanie świata” i obchodach „Święta Ziemi”;
- praktyczne poznanie wiadomości z zakresu: segregacja śmieci, recykling, oszczędzanie wody i elektryczności;

- zapoznanie z zasobami Ziemi, przedmioty użytkowe wykonane z poszczególnych zasobów;
- nabywanie umiejętności: racjonalnego odżywiania się, dostosowania ubioru do warunków pogodowych, kontrolowania stanu zdrowia u lekarza i stomatologa i stosowanie się do ich zaleceń;
- kształcenie umiejętności praktycznego dbania o ciało: higiena osobista, nazywanie części ciała i najważniejszych narządów wewnętrznych;
- poznanie nazw narządów zmysłu, rola zmysłów w percepcji otaczającego świata;
- poznanie drogi listu od nadawcy do adresata, wysłanie listu do bliskich.

3. W ogrodzie, w sadzie i na łące

- rozróżnianie warzyw i ich części jadalnych (np. marchew – korzeń, kalafior – kwiat);
- rozróżnianie owoców, krzewów i drzew owocowych naszych sadów;
- rozróżnianie owoców egzotycznych;
- znajomość wartości odżywczych warzyw i owoców, sposobów ich przechowywania i przetwarzania;
- zdobycie umiejętności przygotowania warzywnika do siewu i sadzenia, poznanie narzędzi i prac ogrodowych;
- poznanie prac polowych (orka i siew, żniwa) oraz maszyn rolniczych;
- zapoznanie z roślinami łąkowymi: bratek polny, mak, jaskier, mniszek lekarski, koniczyna, rumianek;
- rozpoznawanie chwastów (oset, perz, pokrzywa, skrzyp polny), poznanie ich wpływu na wzrost roślin;
- rozpoznawanie i nazywanie kwiatów ogrodowych: aster, malwa, nagietek;
- budowa i rola kwiatu;
- rozróżnianie szkodników roślin (mszyce, ślimaki) i zwierząt pożytecznych (biedronka, jeż);
- poznanie zwierząt żyjących lub spotykanych na łące: mysz polna, zając, liczne owady;
- rozróżnianie i nazywanie zbóż naszych pól;
- wskazywanie różnic między sadem, ogrodem a łąką;
- uświadomienie, że wypalanie łąk i ściernisk jest działalnością człowieka zagrażającą środowisku przyrodniczemu (zatrucie powietrza, wód, pożary lasów).

4. W parku i w lesie

- rozróżnianie rodzajów lasu: liściasty, iglasty i mieszany, rozpoznawanie drzew po kształcie liści i owocach;
- poznanie wpływu temperatury na zachowanie się liści jesienią;
- poznanie budowy grzyba, rozróżnianie grzybów jadalnych i trujących;
- znajomość i stosowanie zasad bezpieczeństwa dotyczących zbierania, przechowywania i spożywania grzybów;
- poznanie mieszkańców polskich lasów: sarna, dzik, jeleń, żubr, zaskroniec, jaszczurka, żmija, żaba, salamandra, kos, szpak, sowa, dzięcioł;
- poznanie zmian pogodowych spowodowanych następstwem pór roku;
- poznanie sposobów dzikich zwierząt na przetrwanie zimy: przygotowanie zapasów i legowiska przed zimą (niedźwiedź, wiewiórka, mrówki, zając, lis, żaba, borsuk, dzik, sarna);
- poznanie zawodu leśnika;
- znajomość zagrożeń dla środowiska naturalnego ze strony człowieka (wypalanie łąk, nadmierny hałas, kłusownictwo, zaśmiecanie lasów itp.);
- znajomość i stosowanie zasad bezpiecznego i kulturalnego zachowywania się w lesie, świadomość ryzyka zarażenia się chorobami zwierzęcymi (wścieklizna) i poznanie sposobów ich unikania;
- obserwowanie zmian w parku wiosną: wzrost liści, kwiatów, budzenie się zwierząt;
- obserwowanie powrotu ptaków i zakładania gniazd lęgowych;
- rozumienie znaczenia zniszczeń, jakie człowiek powoduje w przyrodzie (zaśmiecanie lasów, nadmierny hałas, kłusownictwo).

5. Zwierzęta dzikie i hodowlane

- potrzeby zwierząt domowych, tryb ich życia, sposób odżywiania;
- zwierzęta hodowlane: ssaki (krowa, owca, koza, świnia, koń), ptaki (indyk, kura, kaczka, gęś), znaczenie hodowli w życiu człowieka, obowiązki hodowcy;
- poznanie zawodu weterynarza;
- zwierzęta egzotyczne – rozpoznawanie i nazywanie wybranych zwierząt, rozpoznawanie dźwięków przez nie wydawanych, obserwacja zwierząt w zoo;
- odpowiednie zachowanie wobec nieznanymi i dzikich zwierząt.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji przyrodniczej

W klasie drugiej pogłębiamy wiadomości dotyczące zmian zachodzących w przyrodzie w poszczególnych porach roku (uczniowie wyróżniają nazwy pór roku oraz ich charakterystyczne cechy). Łączymy elementy wiedzy z obserwacją odlotów i przylotów ptaków oraz zachowania się zwierząt w okresie jesiennym, w tym celu wychodzimy do lasu i parku. Prowadzimy proste doświadczenia przyrodnicze z użyciem lornetek i lupy, zbieramy i uzupełniamy obiekty w klasowym kąciku przyrodniczym. Systematyzujemy wiedzę w zakresie temperatury, opadów atmosferycznych, wiatru oraz omawiamy ich wpływ na życie ludzi, zwierząt i roślin.

Wprowadzamy pojęcia związane ze zdrową żywnością oraz uczymy stosować w praktyce zasady zdrowego odżywiania się. Kontynuujemy obserwacje w kąciku przyrodniczym. Zapoznajemy uczniów z typowymi chwastami (ostem, perzem, pokrzywą, skrzypem) i ich wpływem na rośliny rosnące w ogrodzie i na łące. Dzieci rozróżniają zwierzęta pożyteczne (biedronka, jeż) i szkodniki roślin (mszyce, ślimaki).

Zachęcamy do poznawania przyrody rodzimej (mieszkańców polskich lasów, rodzajów lasów i występujących w nich drzew, zwierząt). Uwzględniamy przy tym zawody związane z tą tematyką: leśnik, weterynarz, oraz zasady bezpiecznego i kulturalnego zachowania się w lesie, nieszkodzenia zwierzętom oraz ogólnie przyrodzie.

Zapoznajemy uczniów także ze zwierzętami egzotycznymi żyjącymi na innych kontynentach. Organizujemy wyjście do zoo w celu bezpośredniej obserwacji dzikich gatunków zwierząt, warunków ich życia i sposobu poruszania się, odczytujemy wskazówki zamieszczone na tabliczkach przy klatkach. Wprowadzamy pojęcie zwierząt pod ochroną, zapoznajemy uczniów z obowiązkami hodowcy.

EDUKACJA MATEMATYCZNA

1. Orientacja przestrzenna

- określanie kierunków względem siebie i innych osób;
- wskazywanie kierunków w przestrzeni;
- stosowanie znaków graficznych (strzałek) określających kierunki;
- stosowanie ze zrozumieniem określeń: prawa, lewa, w górę, w dół, z przodu, z tyłu, nad, pod, obok;
- określanie odległości: dalej, bliżej.

2. Cechy wielkościowe i pomiar

- porządkowanie przedmiotów w sposób rosnący i malejący;
- przygotowanie do mierzenia;
- mierzenie i zapis wyniku pomiaru długości, szerokości i wysokości przedmiotów;
- posługiwanie się jednostkami: centymetr, metr;
- ważenie przedmiotów, pojęcie ciężaru: 1 kg, 2 kg, 5 kg, 1 dag;
- odmierzanie płynów różnymi miarkami;
- odczytywanie temperatury (bez konieczności posługiwania się liczbami ujemnymi, np. 5 stopni mrozu, 3 stopnie poniżej zera);
- łatwe obliczenia pieniężne: cena, ilość, wartość;

- stosowanie obliczeń pieniężnych w sytuacjach codziennych, wymagających takich obliczeń;
- zapisywanie daty, przeliczanie dni tygodnia;
- odczytywanie pełnych godzin na zegarze w systemie 12-godzinnym z uwzględnieniem pojęć: po południu, rano, wieczorem; proste obliczenia zegarowe;
- zapoznanie z pojęciem minuty; odczytywanie minut na zegarze na przykład: „za piętnaście piąta”, „dziesięć minut po szóstej”.

3. Zbiory

- tworzenie zbiorów według podanej cechy;
- określanie liczebności zbiorów;
- porównywanie liczebności zbiorów;
- określanie części wspólnej zbiorów, tworzenie sum zbiorów, wyróżnianie podzbiorów.

4. Geometria

- rozpoznawanie i nazywanie podstawowych figur geometrycznych: kwadrat, prostokąt, koło, trójkąt;
- odtwarzanie kształtów figur za pomocą patyczków, klocków;
- wielokąty i ich cechy (pojęcia: bok, kąt, wierzchołek);
- rysowanie drugiej połowy figury symetrycznej (symetria osiowa);
- kontynuowanie regularności w prostych motywach: szlaczki, rozety;
- rysowanie odcinków za pomocą linijki, mierzenie odcinków;
- rozpoznawanie i kreślenie krzywej, łamanej, prostej, punktu;
- rozpoznawanie prostych równoległych i prostopadłych.

5. Działania na liczbach

- dekagram
- pogłębienie znajomości liczb drugiej dziesiątki: struktura liczby dwucyfrowej, zapoznanie z dziesiętkowym systemem zapisywania liczb, wyróżnianie rzędów jedności i dziesiątek;
- porównywanie liczb dwucyfrowych;
- przedstawianie działań na osi liczbowej;
- graficzne przedstawianie działań (grafy i tabele);
- dodawanie i odejmowanie jako działania wzajemnie odwrotne;
- poznanie i stosowanie własności dodawania – przemienność;
- stosowanie nawiasów;
- porównywanie różnicowe;
- rozszerzenie zakresu liczbowego do 30, później do 100;
- przeliczanie do 100 dziesiątkami i jednościami w przód i w tył;
- dodawanie i odejmowanie liczb w zakresie 100 bez przekraczania i progu dziesiętkowego;
- dodawanie i odejmowanie liczb w zakresie 100 z przekroczeniem progu dziesiętkowego;
- mnożenie liczb w zakresie 30, poznanie związku mnożenia z dzieleniem;
- rozwiązywanie typowych zadań z treścią i zadań logicznych; zadań celowo źle sformułowanych;
- poznanie liczb rzymskich do XII.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji matematycznej

Na początku roku szkolnego sprawdzamy, co uczniowie zapamiętali z klasy pierwszej. Utrwalamy orientację przestrzenną, określanie kierunków względem siebie i innych obiektów, stosowanie znaków graficznych pokazujących kierunki i słów: prawa, lewa, w górę, w dół, z przodu, z tyłu, nad, pod, obok. Ćwiczenia w dalszym ciągu powinny opierać się w dużej mierze na manipulacji konkretnymi elementami oraz na wykorzystywaniu ułożenia ciała dziecka w konkretnej przestrzeni.

Następnie uczniowie utrwalają znajomość liczb w zakresie 10, przeliczają elementy w zbiorach, tworzą ciągi, wykonują czynności na osiach liczbowych. Wykonują także dodawanie i odejmowanie liczb w zakresie 10, pamiętając o równoczesnym stosowaniu działań odwrotnych jako sprawdzenia.

Gdy uczniowie opanują już ten materiał, rozszerzamy zakres liczbowy do 20. Wprowadzamy pojęcie rzędu jedności i dziesiątek, umiejscowienia liczb na osi liczbowej i porównywania liczb za pomocą znaków $<$, $>$, $=$. Uczniowie ćwiczą rozkład liczby na składniki, opierając działania na czynnościowym rozkładzie za pomocą liczmanów, a później zapisując uzyskane dane. Dodawanie i odejmowanie w obrębie drugiej dziesiątki rozpoczynamy od działań bez przekroczenia progu dziesiątkowego. Następnie wprowadzamy pojęcie przekroczenia progu dziesiątkowego, opierając się na manipulowaniu konkretami. Ten etap trwa długo i stanowi najważniejszą część materiału klasy drugiej. Przy obliczeniach sum i różnic każdorazowo wykonujemy działania odwrotne jako sprawdzenie poprawności obliczenia.

Na kolejnym etapie pracy rozszerzamy zakres liczbowy do 30. Uczniowie utrwalają pojęcie rzędu dziesiątek i jedności, przeliczają liczby w przód i w tył, dokonują porównywania i rozkładu liczb na dwa czynniki lub więcej. Wprowadzamy także pojęcie mnożenia i dzielenia liczb w zakresie 30, wykazujemy związek mnożenia z dzieleniem, przedstawiamy te działania za pomocą zbiorów i dodawania (w przypadku mnożenia). Pamiętamy, że choć kształcimy umiejętność mnożenia jako rachunek pamięciowy, w początkowych okresach zawsze należy dokonywać manipulacji na liczmanach. Niektóre dzieci długo uczą się mnożenia, trzeba im zatem umożliwić działania na konkretach tyle czasu, ile wymaga ich własne tempo rozwoju. W drugim semestrze uczniowie również przeliczają i zapisują liczby w zakresie 100 oraz wykonują działania w tym przedziale. Wprowadzamy obliczenia z przekroczeniem progu typu: $57 + 9$, $35 - 8$, a następnie przechodzimy do działań typu: $37 + 38$, $86 - 27$.

Przy opracowywaniu i rozwiązywaniu zadań z treścią staramy się, aby dzieci samodzielnie czytały treść zadania. Sprawdzamy rozumienie treści przez poproszenie uczniów, by wskazywali dane i określali czynności konieczne do wykonania zadania. W dalszym ciągu stosujemy metodę czynnościową. Dzieci mogą przeliczać elementy na palcach, za pomocą liczmanów lub wykonanego rysunku. Wymagamy też udzielania odpowiedzi na pytanie postawione w zadaniu.

Podobnie jak w klasie pierwszej uczniowie doskonalą umiejętności praktyczne odczytywania wskazań zegara w systemie 12-godzinny i prowadzą proste obliczenia zegarowe. Odczytują wskazania termometru (bez użycia pojęcia liczby ujemnej), porównują ceny towarów, obliczają koszty zakupów, ważą z uwzględnieniem pojęcia ciężaru: 1 kg, 2 kg, 5 kg. Posługują się linijką, odmierzają odcinki i zapisują wyniki pomiaru, używając jednostek: centymetr, metr. Odtwarzają kształty poznanych figur geometrycznych (za pomocą patyczków, klocków, metaplanu). Wprowadzamy pojęcie symetrii osiowej, krzywej, łamanej, prostej, punktu, prostych równoległych i prostopadłych. Przydatne w tym celu może być zintegrowanie tych treści z zajęciami plastycznymi i technicznymi.

ZAJĘCIA KOMPUTEROWE

1. Bezpieczeństwo i higiena pracy z komputerem

- stosowanie zasad bezpiecznego korzystania z komputera, jako urządzenia zasilanego prądem;
- stosowanie zasad higieny pracy przy komputerze: prawidłowa postawa podczas pracy, oświetlenie, czas pracy;
- rozpoznawanie i nazywanie zagrożeń wynikających z korzystania z komputera, a w szczególności na zdrowie emocjonalne i kontakty społeczne.

2. Obsługa komputera

- kształcenie umiejętności posługiwania się myszką i klawiaturą, zapoznanie z działaniem klawiszy numerycznych i klawiszy strzałek kursora;
- samodzielne uruchamianie i wyłączenie programu.

3. Edytor graficzny Paint

- posługiwanie się narzędziami Przybornika: Elipsa, Prostokąt, Zaznacz, Wypełnij kolorem, Pędzel, Ołówek, Aerograf, Gumka, Linia, Krzywa, Zaznacz, Pipeta, Tekst, Paleta kolorów (kolory podstawowe, kolory niestandardowe);
- kopiowanie rysunków, wklejanie i wycinanie, powiększanie elementów;
- tworzenie prostych schematów rysunków za pomocą Przybornika;
- drukowanie własnych obrazków.

4. Edytor tekstu MS Word

- pisanie prostego tekstu, zapisywanie małych i wielkich liter, znaków: ę, ą, ć, ś, ź;
- nabywanie umiejętności podstawowego formatowania tekstu: zmiana czcionki, jej rozmiaru i koloru, podkreślenie, pogrubienie, kursywa;
- utrwalenie umiejętności kopiowania, wklejania, wycinania tekstu;
- sprawne posługiwanie się klawiszami: Enter, Delete, Alt, Caps Lock, Shift, Spacja.

5. Komputerowe gry edukacyjne

- odtwarzanie gier komputerowych, posługiwanie się strzałkami kursora;
- odczytywanie instrukcji gier komputerowych.

6. Program Kalkulator

- zapoznanie z kalkulatorem i jego funkcjami;
- korzystanie z podstawowych funkcji kalkulatora: +, -, ×, /.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu zajęć komputerowych

Na początku klasy drugiej utrwalamy materiał już poznany. Uczniowie ćwiczą włączanie i wyłączenie komputera, uruchamianie wybranych programów i płyt CD, posługiwanie się myszką i klawiaturą komputerową w podstawowym zakresie. Pozwalamy dzieciom na zabawę grami komputerowymi oraz rysowanie w edytorze graficznym Paint.

Po tym okresie stopniowo rozszerzamy wiadomości dotyczące klawiatury, rozpoznawania funkcji i umiejętności ich stosowania. W edytorze graficznym Paint uczymy korzystać z narzędzi: Aerograf, Pipeta, Krzywa, oraz rozszerzamy umiejętności zastosowania kolorów o kolory niestandardowe. Prosimy dzieci o dorysowanie elementów do obrazu podstawowego, zmianę kolorów, podpisanie dzieła, nadanie tytułu, skopiowanie. Na podstawie stworzonych przez siebie prac uczniowie mogą wymyślać opowiadania lub tworzyć ilustracje do znanych lektur, opowiadań, historyjek.

Bogacimy też wiedzę i umiejętności uczniów w zakresie posługiwania się edytorem tekstu MS Word. Wprowadzamy elementy formatowania tekstu: zmianę czcionki, jej rozmiaru i koloru, podkreślenie, pogrubienie i kursywę. Polecamy tworzenie zdań (lub krótkich opowiadań – dla dzieci, które wykazują chęć i możliwości twórcze na tym etapie), uczymy kopiować, wklejać i wycinać fragmenty tekstu. Aby praca nie była dla uczniów zbyt mozolna i nudna, stosujemy ciekawe, żartobliwe teksty umożliwiające nie tylko ćwiczenie samego posługiwania się klawiaturą i funkcjami programu, ale także budzące żywe, spontaniczne reakcje.

W klasie drugiej zapoznajemy dzieci z nowym programem – Kalkulatorem. Określamy jego przydatne funkcje i możliwości zastosowania. Dobrze jest połączyć te treści z ćwiczeniami matematycznymi. Można polecić uczniom dokonanie prostych obliczeń matematycznych za pomocą Kalkulatora, a potem sprawdzić otrzymane wyniki w klasie. Te praktyczne umiejętności nie tylko przydają się dzieciom, ale także sprawiają im dużo radości i satysfakcji.

Nie zapominamy o prowadzeniu dyskusji dotyczącej zachowania bezpieczeństwa i higieny pracy z komputerem. Już w klasie drugiej uczniowie informują, że tracą poczucie czasu podczas zabawy z tym urządze-

niem. Ustalamy sposoby dbania o higienę oczu i kręgosłupa przez: odpowiednie oświetlenie, odległość monitora oraz właściwe wykorzystanie czasu pracy. Można zachęcić dzieci do stosowania sygnału dźwiękowego oznaczającego wyczerpanie limitu czasu pracy. Po tym okresie zachęcamy do odejścia od monitora. Zwracamy też uwagę, że komputer ogranicza kontakty społeczne, które na tym etapie rozwoju dzieci są niezwykle ważne.

ZAJĘCIA TECHNICZNE

1. Kształcenie świadomości myśli technicznej

- doskonalenie umiejętności przygotowania stanowiska pracy i zachowania bezpieczeństwa podczas jej wykonywania;
- doskonalenie umiejętności planowania pracy, doboru narzędzi i materiałów;
- zapoznanie z rodzajami budowli: domy mieszkalne, fabryki, budynki gospodarcze, sklepy, punktowce;
- zapoznanie z rodzajami maszyn i urządzeń:
  - wytwórcze – narzędzia, przyrządy;
  - informatyczne – komputer, telefon komórkowy;
- ocena wartości urządzeń technicznych pod względem cech:
  - użytkowych (cena, koszty eksploatacji, energooszczędne użytkowanie);
  - ekonomicznych: tanie – drogie w zakupie, tanie – drogie w użytkowaniu;
  - estetycznych: ładne, brzydkie, nowoczesne;
- zapoznanie z wybranymi wynalazkami, ich historią i twórcami (np. telefon, prąd elektryczny, druk);
- zapoznanie z historią tworzenia wybranych wynalazków: od gęsiego pióra do długopisu, od tary do pralki, od łuczywa do żarówki;
- zapoznanie z historią tworzenia wybranych wynalazków: rozwój motoryzacji, lotnictwa, telefonu.

2. Poznanie właściwości wykorzystywanych materiałów

- doskonalenie umiejętności rozróżniania materiałów: papiernicze, drewniane, szklane, włókiennicze, z tworzyw sztucznych, naturalne;
- doskonalenie umiejętności rozpoznawania właściwości poszczególnych materiałów: gładkie, szorstkie, twarde, miękkie, giętkie, sprężyste, łamliwe, lśniące, matowe;
- rozwijanie umiejętności wyboru materiału adekwatnego do realizacji wybranych zadań.

3. Poznanie narzędzi i czynności technologicznych

- posługiwanie się: nożyczkami, zszywaczem, dziurkaczem oraz prostymi urządzeniami elektrycznymi gospodarstwa domowego;
- rozumienie i stosowanie prostych rysunków technicznych (schematów poglądowych);
- doskonalenie umiejętności zagospodarowania materiałów, przygotowania miejsca pracy, narzędzi;
- obrysowywanie, wycinanie, składanie i sklejanie materiałów z papieru;
- łączenie, zespalandie, przycinanie, przeplatanie, cięcie różnych materiałów, montowanie;
- krojenie, skrobanie, obieranie.

4. Bezpieczeństwo i higiena pracy

- stosowanie zasad bezpiecznego korzystania z narzędzi ostrych i elektrycznych;
- stosowanie zasad bezpiecznego przechowywania narzędzi technicznych;
- stosowanie zasad dotyczących utrzymania higieny podczas pracy.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu zajęć technicznych

W klasie drugiej pogłębiajemy umiejętności dzieci nabyte w poprzednim roku nauki. Zapoznajemy uczniów z różnymi rodzajami maszyn i urządzeń, także informatycznych (komputer, telefon). Oceniamy ich wartość użytkową, ekonomiczną i estetyczną. Podczas doskonalenia czynności technologicznych uczymy rozumienia i stosowania w praktyce prostych rysunków technicznych (schematów poglądowych), dobierania narzędzi i umiejętnego stosowania ich w praktyce. Dzieci wykonują różnorodne czynności: wycinanie, składanie, łączenie, zespalande. Zapoznajemy uczniów z właściwościami poszczególnych materiałów i wskazujemy na możliwości ich łączenia. Dzieci dowiadują się, że niektóre materiały nie łączą się ze sobą lub łączenie ich jest niezwykle trudne.

Stosujemy różnorodne metody pracy: indywidualne, grupowe i zespołowe. Zachęcamy dzieci do twórczości, realizacji własnych pomysłów, a także do pomagania i dzielenia się wiedzą. Wykonane przez dzieci prace prezentujemy na wystawach klasowych, podczas spektakli teatralnych (dekoracje), wręczamy jako prezenty.

Włączamy treści z zakresu innej edukacji przez zastosowanie ich w praktyce. Aranżujemy zajęcia o zdrowej żywności, układamy menu, wykonujemy sałatkę owocową, kanapki. Uczymy krojenia, łączenia składników, dobierania smaków. Wdrażamy do zachowania higieny podczas pracy, estetycznego podawania posiłków, kulturalnego jedzenia. Zapoznajemy uczniów z historią tworzenia wynalazków (rozwój motoryzacji, lotnictwa, od tary do pralki).

WYCHOWANIE FIZYCZNE I EDUKACJA ZDROWOTNA

1. Sprawność fizyczna

- marszobieg 10-minutowy z pokonywaniem naturalnych przeszkód;
- biegi po prostej i slalomem;
- starty z różnych pozycji, zabawy bieżne;
- pełzanie i czołganie się pod przeszkodami;
- leżenie przewrotne i przerzutne;
- biegi sztafetowe.

2. Trening zdrowotny

- wykonywanie ćwiczeń utrwalających znajomość pozycji wyjściowych;
- zabawy utrwalające umiejętność ustawienia do ćwiczeń;
- skoki obunóż i jednonóż;
- skok w dal techniką naturalną;
- odbicia i skoki z odskoczni na materac;
- skoki przez skakankę w miejscu i w biegu;
- ćwiczenia równoważne, ćwiczenia równoważne na ławeczce;
- zabawy i ćwiczenia korekcyjne;
- ślizgi na kocykach w klęku podpartym i w leżeniu przodem;
- pokonywanie torów przeszkód z ćwiczeniami kształtującymi siłę mięśni posturalnych;
- przewroty w przód, ćwiczenia kształtujące gibkość;
- zabawy na śniegu, zjazdy na sankach.

3. Sporty całego życia

- podania i chwytaki piłki oburącz, zabawy rzutne;
- gra w dwa ognie;
- rzuty piłeczką palantową;
- odbicia balonu i piłki plażowej sposobem górnym i dolnym;
- zabawy rzutne;

- rzuty kólkami ringo;
- kozłowanie piłki prawą i lewą ręką, po prostej i slalomem;
- gra „pięć podań” i „żywy kosz”;
- prowadzenie i podania piłki nogą, strzały do bramki;
- gra w uproszczoną minipiłkę nożną;
- prowadzenie i podania piłeczki kijem do unihokeja;
- gra w uproszczonego unihokeja;
- zabawy utrwalające zasady poruszania się po drogach.

4. Bezpieczeństwo i edukacja zdrowotna

- zabawy utrwalające znajomość telefonów alarmowych;
- zabawy kształtujące nawyk prawidłowej postawy;
- przestrzeganie zasad bezpiecznego zachowania podczas zajęć ruchowych;
- posługiwanie się przyborami sportowymi zgodnie z ich przeznaczeniem;
- zachowywanie prawidłowej postawy podczas chodzenia, stania i siedzenia.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej

W klasie drugiej w dalszym ciągu kształcimy koordynację ruchową i orientację w przestrzeni. Prowadzimy ćwiczenia oparte na reagowaniu na sygnały, ich umiejętnym rozpoznawaniu i kojarzeniu z zachowaniem (np. klaśnięcie to leżenie tyłem, uderzenie w tamburyno – chód kaczy itp.). Doskonalimy technikę posługiwania się sprzętem. Ćwiczymy rzuty piłką oburącz i jednorącz, łapanie piłek, toczenie, kozłowanie w marszu, biegu i pozycji stojącej. Dla uatrakcyjnienia zajęć z piłkami wprowadzamy zasady gier zespołowych: minikoszykówki i w dwa ognie. Do gier zespołowych dołączamy najpierw pojedyncze ćwiczenia toczenia piłek kijami hokejowymi, a na późniejszym etapie – gry w uproszczonego unihokeja.

Doskonalimy technikę skoków z miejsca i z rozbiegu, podskoki obunóż i jednonóż, ćwiczenia równoważne, pełzanie. Sprawdzamy umiejętności dzieci w zakresie biegu na 30 m ze startu wysokiego i niskiego, marszobieg przez 10–15 min bez pokonywania przeszkód w terenie i z ich pokonywaniem. Rozwijamy wytrzymałość i siłę u dzieci.

Wpajamy uczniom potrzebę ruchu i zabaw ruchowych oraz przekonanie, że jest to środek przeciwdziałania krzywicy, zmęczeniu, agresji i chorobom. Kształcimy postawę przestrzegania zasad zdrowej rywalizacji, przyjmowania porażki. Uczymy dobierania zabaw dostosowanych do wieku i warunków zewnętrznych (teren, pogoda) oraz przestrzegania zasad właściwego ubioru podczas zajęć ruchowych, uwrażliwiamy na konieczność dbania o higienę osobistą i odzież. Zapoznajemy uczniów ze znaczeniem właściwego odżywiania się i z zasadami bezpiecznego zażywania leków.

ETYKA

1. Wychowanie w duchu poszanowania godności osobistej

- poznawanie praw dziecka;
- rozwijanie umiejętności określania swoich oczekiwań i potrzeb, nazywania emocji;
- rozumienie, że miłość i szacunek są warunkami szczęścia rodzinnego;
- poszanowanie osób starszych.

2. Wychowanie w duchu tolerancji

- szanowanie ludzi o odmiennym kolorze skóry, kulturze językowej, religii i tradycji kulturowej;
- rozwijanie postawy akceptowania odmiennych poglądów, życzliwego nastawienia do rozmówcy.

3. Wychowanie w duchu uczciwości

- branie odpowiedzialności za własne czyny i słowa, przyznawanie się do błędów, mówienie prawdy;
- odróżnianie dobra od zła;
- kształtowanie odwagi przyznawania się do błędu, kształtowanie postawy naprawczej;
- szanowanie cudzej własności, nieprzywłaszczanie sobie cudzych rzeczy, oddawanie rzeczy znalezionych.

4. Wychowanie w duchu integracji

- przeżywanie szczęścia z innymi;
- identyfikowanie się z krzywdą najbliższych, wyrabianie wrażliwości na cudze nieszczęście – chęć niesienia pomocy kolegom;
- kształtowanie postawy troski o środowisko naturalne;
- współpraca na rzecz instytucji i potrzebujących, aktywne uczestnictwo w programach pomocy na rzecz innych (udział w akcjach charytatywnych).

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu etyki

Realizując treści w klasie drugiej, nadal opieramy się na analizie zachowania bohaterów literatury dziecięcej (wykorzystujemy czytanki szkolne, baśnie, legendy). Stosujemy metodę dramy, prezentujemy sytuacje za pomocą scenek sytuacyjnych. Prosimy dzieci o wyrażanie odczuć, jakich doznawały, odgrywając swoje role. Ustalamy i omawiamy problem, nazywamy emocje. Możemy stworzyć metaplan dotyczący zachowania wyróżnionej postaci i określić znaczenie przeciwstawnych zachowań dla życia własnego i innych ludzi. Przy tak zorganizowanych zajęciach dzieciom łatwiej będzie zrozumieć, dlaczego etyczne zachowanie ma tak dużą wartość w życiu. Sięgajmy też czasem po mądrość przysłów ludowych. „Jak ty komu, tak on tobie” czy „Mądrej głowie dość po słowie” nigdy nie stracą na ważności, a dzieciom pomogą zrozumieć, dlaczego w naszym życiu potrzebna jest mądrość starszych i pielęgnowanie tradycji.

Klasa III

EDUKACJA POLONISTYCZNA

1. Słuchanie

- słuchanie i rozumienie dłuższych wypowiedzi;
- słuchanie i rozumienie poleceń, instrukcji, informacji, objaśnień prostych i złożonych;
- słuchanie i czytanie utworów literackich, w tym tekstów o charakterze historycznym i innych przekazów zawierających niestandardowe (np. staropolskie) słownictwo;
- słuchanie audycji radiowych i innych nagrań utrwalonych nowoczesnymi metodami, w tym treści o tematyce społecznej i przyrodniczej;
- słuchanie i czytanie informacji zawartych w słownikach i encyklopedii, pytanie o znaczenie niezrozumiałych słów w nich zawartych lub używanych przez nadawcę;
- zachowanie kultury słuchania, nieprzerywanie osobie mówiącej toku wypowiedzi, akceptowanie faktu, że rozmówca może mieć inne zdanie, przyjmowanie kulturalnej postawy ciała podczas słuchania.

2. Mówienie

- doskonalenie samodzielnych wypowiedzi na podany temat;
- udzielenie prostych i złożonych odpowiedzi ustnych na pytanie;
- budowanie dłuższych wypowiedzi ustnych dotyczących omawianego problemu, zagadnienia, ilustracji;
- tworzenie i wygłaszanie ustnego opisu postaci, przedmiotu;

- ustne weryfikowanie sądów na podstawie gromadzonego materiału i uzasadnianie własnego zdania;
- doskonalenie komunikacji ustnej podczas współpracy w zespołach i dyskusji; poznanie zasad prowadzenia rozmów telefonicznych;
- poszerzanie słownictwa czynnego, wspólne objaśnianie niezrozumiałych pojęć i zwrotów;
- doskonalenie poprawności gramatycznej wypowiedzi ustnej, formułowanie ustne zdań pytających, oznajmujących i rozkazujących do danego tekstu literackiego lub wypowiedzi;
- stosowanie właściwej intonacji podczas wypowiedzi, wyrażanie emocji i uczuć w formie wypowiedzi ustnej;
- dbałość o kulturę języka podczas wypowiedzi;
- ustne opowiadanie według planu tekstów literackich, baśni, legend;
- formułowanie ustnej wypowiedzi na temat powiązania własnych doświadczeń dziecka z wydarzeniami przedstawionymi w utworze literackim, historyjce obrazkowej;
- układanie opowiadań według własnej inwencji i ich wygłaszanie, tworzenie w formie wypowiedzi ustnej dalszych losów bohaterów utworu, zmienianie zakończenia opowiadania;
- rozwiązywanie problemów za pomocą rozmowy, komunikowanie się w zespole zadaniowym, jasne wyrażanie własnych potrzeb i przekonań;
- ćwiczenia oddechowe i artykulacyjne.

3. Technika czytania

- płynne czytanie tekstów literackich, wierszy, instrukcji z zastosowaniem znaków przestankowych;
- czytanie głośne dialogów z podziałem na role z uwzględnieniem właściwej intonacji;
- czytanie ciche ze zrozumieniem treści;
- czytanie ze zrozumieniem haseł i objaśnień słownikowych i encyklopedycznych, odczytywanie i rozumienie skrótów;
- odczytywanie informacji praktycznych zawartych w wykresach, tabelach, prostych diagramach, rozkładach jazdy itp.;
- kształcenie nawyków obierania właściwej postawy podczas czytania, dbania o czystość rąk, prawidłowego oświetlenia i poszanowania książki.

4. Czytanie ze zrozumieniem

- doskonalenie umiejętności poprawnego czytania głośnego, cichego, indywidualnego i zbiorowego;
- analiza i interpretacja tekstów kultury;
- oddawanie głosem nastroju wiersza i jego tempa;
- wyróżnianie w wierszu zwrotów poetyckich, interpretowanie ich własnymi słowami, tworzenie własnych zwrotów poetyckich;
- odszukiwanie i wskazywanie w tekście informacji dotyczących poszczególnych wydarzeń, czasu, miejsca akcji, bohaterów;
- wdrażanie do samodzielnego czytania lektur, czasopism dziecięcych, literatury dziecięcej.

5. Interpretacja tekstów kultury

- wyodrębnianie w utworze literackim głównego bohatera, miejsca i czasu akcji, narratora, kolejnych zdarzeń;
- odróżnianie wydarzeń realistycznych od fantastycznych, istotnych od mniej znaczących;
- wyróżnianie postaci realistycznych i fantastycznych, pierwszo- i drugoplanowych, opisywanie i wskazywanie cech charakterystycznych dla bohaterów, wskazywanie bohatera pozytywnego i negatywnego;
- wspólne tworzenie planu wydarzeń, porządkowanie i uzupełnianie planu wydarzeń;
- wspólne odszukiwanie podstawowych cech wiersza, opowiadania, bajki, baśni;
- określanie nastroju utworu literackiego oraz interpretowanie jego wartości dydaktycznej;
- zapoznanie z pojęciami: drukarnia, biblioteka, księgarnia, teatr;
- czytanie i interpretowanie treści not prasowych, krótkich artykułów z czasopism dla dzieci;

- wprowadzenie pojęć: reżyser, pisarz, scenograf, aktor, kamerzysta, inspicjent;
- inscenizowanie małych form teatralnych;
- interpretowanie głosem, ciałem, mimiką, gestem i ruchem wybranych form literackich: wiersza, fragmentu prozy lub dramatu (dobranego do poziomu ucznia);
- wspólne interpretowanie wybranych związków frazeologicznych i przysłów ludowych.

6. Pisanie

- doskonalenie techniki i tempa pisania;
- przepisywanie wyrazów, zdań, dłuższych form wypowiedzi: sprawozdań, opisów;
- uzupełnianie luk w tekście wyróżnionymi wyrazami w odpowiedniej formie oraz wyrazami samodzielnie dobieranymi;
- tworzenie planu wydarzeń i porządkowanie zdań;
- poznanie budowy opowiadania;
- wspólne i samodzielne układanie oraz zapisywanie wypowiedzi, opisów, opowiadań na podany temat;
- pisanie z pamięci i ze słuchu opracowanych na zajęciach wyrazów, zdań i tekstów z określoną trudnością ortograficzną;
- samodzielne pisanie listów do kolegów, członków rodziny, adresowanie kopert;
- samodzielne pisanie życzeń, zaproszeń, ogłoszeń, notatek do klasowej kroniki;
- tworzenie i pisanie swobodnych tekstów literackich;
- wypisywanie blankietów nadawczych na paczkę, list polecony.

7. Ortografia

- pisownia wielką literą w nazw własnych rzeczowników;
- pisanie „ą”, „ę” w różnych pozycjach w wyrazie oraz w czasownikach czasu przeszłego;
- utrwalenie pisowni wyrazów z „ó”, „rz”, „ż”, „ch”, „h” wymiennym; odmiana wyrazów jako uzasadnienie pisowni;
- utrwalenie w pisowni wyrazów z „ó”, „rz”, „ż”, „ch”, „h” do zapamiętania;
- utrwalenie pisowni wyrazów z „rz” po spółgłoskach: p, b, t, d, k, g, ch, w, j;
- utrwalenie pisowni wyrazów z zakończeniami: -ów, -ówka, -ówna, -uje;
- utrwalenie i poszerzenie pisowni wyjątków od reguł ortograficznych;
- stosowanie znaków interpunkcyjnych: kropki, przecinka, pytajnika, wykrzyknika, dwukropka;
- stosowanie przecinka przy wyliczaniu i kropki w niektórych skrótach;
- pisownia przeczenia „nie” z różnymi częściami mowy;
- utrwalenie i poszerzenie pisowni skrótów (ul., s., dn., r., nr, godz., m.in., itp., itd., np.);
- stosowanie słownika ortograficznego.

8. Nauka o języku

- doskonalenie umiejętności wyróżniania samogłosek i spółgłosek oraz podziału wyrazu na sylaby (w tym przenoszenie wyrazów);
- układanie wyrazów w kolejności alfabetycznej, korzystanie ze słowników;
- rozwijanie zdań pojedynczych;
- układanie zdań złożonych oznajmujących;
- odmiana czasownika przez liczby, osoby, czasy intuicyjnie;
- poszerzenie wiadomości o rzeczowniku (zjawiska pogodowe);
- znajomość rodzajów rzeczownika w liczbie pojedynczej (wraz z przyporządkowanym mu przymiotnikiem);
- stopniowanie przymiotników (intuicyjnie);
- tworzenie rodziny wyrazów;
- rozpoznawanie wyrazów w zdaniu, określanie ich liczby;
- poznanie różnych sposobów komunikowania się.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji polonistycznej

Na początku roku sprawdzamy, w jakim stopniu uczniowie zapamiętali materiał z lat poprzednich. Jeśli wyniki wskazują, że materiał nie został przyswojony w stopniu wystarczającym, należy go utrwalić. Problemy mogą dotyczyć kształtu liter rzadko stosowanych (h, f, zasady zmiękczeń).

W zakresie mówienia zachęcamy dzieci do tworzenia dłuższych wypowiedzi wielozdaniowych. Aby to było możliwe, staramy się zadawać pytania otwarte, dajemy dziecku czas na zastanowienie się. Unikamy krytykowania. Każdą próbę wypowiedzi uznajemy za dobrą, każdą wypowiedź akceptujemy. Aby dać uczniom możliwość tworzenia coraz bogatszych wypowiedzi, stosujemy metodę burzy mózgów i metaplanu, przygotowujemy słownictwo, z którego uczniowie mogą korzystać. Zapoznajemy dzieci z zasadami kulturalnej dyskusji, uczymy prowadzenia wywiadów (można korzystać z nagrywarki i po skończonym ćwiczeniu prezentować wyniki pracy), stwarzamy sytuacje do ożywionej rozmowy (wykorzystujemy scenki dramatyczne, fragmenty filmów, nagrania, prezentacje multimedialne), rozwijamy umiejętność analizy tekstów literackich, wierszy. W klasie trzeciej bogacimy także wiedzę uczniów o literaturze. Kształcimy u uczniów umiejętności rozróżniania prozy od poezji, wskazywania elementów realistycznych i fantastycznych, wyróżniania bohaterów pierwszo- i drugoplanowych, miejsca i czasu akcji oraz występujących po sobie głównych zdarzeń.

Zachęcamy dzieci do tworzenia wypowiedzi pisemnych. Podobnie jak w klasie drugiej uczniowie tworzą teksty o charakterze listu, życzeń okazjonalnych, swobodnych tekstów. Uczniowie samodzielnie lub wspólnie układają plan wydarzeń (na jego podstawie wypowiadają się ustnie i pisemnie). Kształcimy umiejętność rozwijania zdań pojedynczych i zaczynamy uczyć budowania zdań złożonych. Tematykę wypowiedzi poszerzamy o treści społeczne, przyrodnicze, z życia kraju, regionu i świata. Zachęcamy do wykorzystywania różnorodnych źródeł tekstowych i uzasadniania swojego stanowiska.

W zakresie czytania wymagamy umiejętności płynnego czytania, rozumienia treści, odszukiwania informacji zamieszczonych w tekście. Utrwalamy umiejętności czytania cichego i głośnego oraz czytania tekstów z podziałem na role. Nie ograniczamy się przy tym do standardowych tekstów z literatury dziecięcej, ale wprowadzamy również teksty o charakterze informacyjnym, fragmenty artykułów z czasopism, noty prasowe, hasła encyklopedyczne.

W zakresie poszerzania wiedzy gramatycznej zwracamy uwagę na umiejętność praktycznego stosowania odmiany czasownika (bez terminologii). Można przy tym wykorzystywać takie pomoce, jak kartoniki z wyrazami, plansze rysunkowe, modele, krzyżówki, dydaktyczne gry planszowe i komputerowe. Nieustannie kształcimy umiejętności poprawnego pod względem ortograficznym zapisywania wyrazów (zwracamy uwagę na stosowanie zasad pisowni, odmianę wyrazów, tworzenie rodziny wyrazów, zmiękczenia i zgrubienia).

EDUKACJA MUZYCZNA

Odbiór muzyki

1. Śpiew

- poznanie co najmniej 10 piosenek jednogłosowych w skali od c¹ do d²;
- śpiewanie zbiorowe i indywidualne;
- zwracanie uwagi na poprawną i swobodną postawę podczas śpiewania, regulację oddechu;
- usprawnianie aparatu głosowego przez ćwiczenia: oddechowe, dykcyjne, intonacyjne, emisyjne, poszerzające skalę głosu;
- śpiewanie nazwami solmizacyjnymi wzorów melodii od różnych dźwięków.

2. Gra na instrumentach

- akompaniowanie do piosenek i zabaw ruchowych z wykorzystaniem naturalnych efektów akustycznych: klaskanie, tupanie, uderzanie, pstrykanie, kląskanie itp.;
- granie na instrumentach perkusyjnych niemelodycznych (kastaniety, marakasy, tamburyna, bębni, trójkąty, drewnianka) prostych tematów rytmicznych oraz akompaniamentów do piosenek;

- granie na instrumentach melodycznych (dzwonki, flety, ksylofony, metalofony) akompaniamentu burdonowego, fragmentów piosenek i ostinat melodycznych;
- granie na flecie prostym sopranowym i dzwoneczkach melodii opartych na poznanych dźwiękach.

3. Ruch przy muzyce

- odtwarzanie ruchem, gestem, taktowaniem wartości nut, prostych rytmów i wzorów rytmicznych;
- reagowanie ruchem na zmiany tempa, dynamiki, wysokości dźwięków, kierunku linii melodycznej i akcentu metrycznego;
- inscenizowanie piosenek;
- zabawy ruchowe ze śpiewem;
- poznanie tańców ludowych (najlepiej z własnego regionu) oraz podstawowych kroków i figur polki.

4. Wiadomości

- rozróżnianie podstawowych elementów muzyki: melodii (rozpoznanie kierunku), rytmu (takt, metrum na 4);
- określanie wysokości dźwięku, nazw literowych i solmizacyjnych dźwięków, fonogestyka;
- rozróżnianie tempa (szybkie, wolne, umiarkowane, coraz szybciej, coraz wolniej);
- rozróżnianie dynamiki (głośno, cicho, coraz głośniej, coraz ciszej);
- poznanie całej nuty i pauzy.

5. Percepcja

- aktywne słuchanie muzyki, określanie treści, charakteru i nastroju utworów;
- rozpoznawanie utworów wykonywanych: solo i zespołowo, na chór i orkiestrę;
- określanie rodzaju głosów ludzkich (sopran, bas);
- rozpoznawanie brzmienia: gitary, trąbki, perkusji;
- rozpoznawanie dwuczęściowej budowy AB i trzyczęściowej ABA (wskazywanie ruchem lub gestem kolejnych części);
- obserwowanie zmian tempa i dynamiki;
- udział w koncertach muzycznych, poznanie i stosowanie zasad kulturalnego słuchania muzyki i właściwego zachowania się podczas koncertu.

Tworzenie muzyki

- tworzenie rytmów i prostych tematów rytmicznych;
- rytmizowanie tekstów, przysłów, wierszy ze zmianą tempa, dynamiki, artykulacji i intonacji głosu;
- swobodne improwizacje wokalne na podany temat;
- improwizacje wokalne do wierszy, przysłów, rymowanek;
- ilustrowanie zjawisk akustycznych;
- wymyślanie ilustracji dźwiękowych do tekstów i obrazów;
- tworzenie prostych akompaniamentów;
- improwizowanie zakończenia do tematów rytmicznych i melodii;
- tworzenie formy ABA;
- tworzenie własnych układów ruchowych do utworu muzycznego.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji muzycznej:

Podobnie jak w latach poprzednich wykorzystujemy ćwiczenia usprawniające aparat głosowy. Uczymy minimum 10 piosenek jednogłosowych oraz stosujemy ćwiczenia oddechowe, dykcyjne, intonacyjne, emisyjne, poszerzające skalę głosu. Utrwalamy nazwy solmizacyjne, a następnie wprowadzamy śpiewanie za pomocą nazw solmizacyjnych melodii rozpoczynających się od różnych dźwięków.

Uwrażliwiamy uczniów na piękno muzyki poprzez jej tworzenie, a także słuchanie muzykowania innych dzieci. Proponujemy uczniom wykonywanie minikoncertów z użyciem instrumentów perkusyjnych niemelodycznych (trójkątów, marakasów, drewniaków, bębenków, tamburynów, kastanietów) oraz melodycznych (dzwonków, fletów, ksylofonów, metalofonów). Wprowadzamy naukę tworzenia akompaniamentu burdonowego, fragmentów piosenek i ostinat melodycznych.

Realizujemy ćwiczenia z zakresu reagowania ruchem na zmianę tempa, dynamiki, rytmu, wysokości dźwięków, kierunku linii melodycznej i akcentu metrycznego. Wprowadzamy podstawowe kroki i figury krakowianka, polki lub innego tańca, na przykład typowego dla danego regionu.

Poszerzamy wiadomości z zakresu notacji muzycznej. Wprowadzamy pojęcie: cała nuta, utrwalamy pojęcia: półnuta, ćwierćnuta, ósemka, pauza, pięciolinia, klucz wiolinowy. Ćwiczymy ich zapis na pięciolinii. W klasie trzeciej wprowadzamy też ćwiczenia, których celem jest nauczyć określania tempa stosowanego w muzyce (szybkie, wolne, umiarkowane, coraz szybciej, coraz wolniej) oraz dynamiki (głośno, cicho, coraz głośniej – nagłaśniając, coraz ciszej – ściszej).

Rozwijamy u uczniów umiejętność aktywnego słuchania muzyki, prowadzimy rozmowy na temat treści, charakteru i nastroju słuchanych utworów. Prosimy, aby uczniowie rozpoznawali utwory wykonywane solo i zespołowo, a także na chór i orkiestrę. Uczymy rozpoznawać brzmienie skrzypiec, fortepianu, fletów prostych, gitary, trąbki i perkusji. Ćwiczymy rozpoznawanie budowy utworów muzycznych: dwuczęściowej AB i trzyczęściowej ABA (prosimy uczniów o wskazywanie ruchem lub gestem kolejnych części).

Zachęcamy do aktywnego i świadomego uczestnictwa w życiu twórczym w miejscu zamieszkania, zabieramy na koncerty muzyczne lub prezentujemy muzykę z płyt CD.

EDUKACJA PLASTYCZNA

1. Odbiór sztuki

- poznawanie dziedzictwa kulturowego regionu, dzieł sztuki, zabytków, tradycji środowiska rodzinnego, szkolnego i lokalnego;
- obserwowanie sztuki współczesnej i dawnej i wypowiedanie się na jej temat;
- wykorzystanie przekazów multimedialnych i dzieł sztuki do tworzenia własnych prac plastycznych (z uwzględnieniem elementarnej wiedzy o prawach autorskich);
- wypowiedanie się na temat obserwowanych obiektów, dzieł sztuki;
- obserwowanie i rozpoznawanie dzieł wzornictwa sztuki użytkowej;
- określanie kształtu obserwowanych obiektów (płaski, wklęsły, wypukły, kwadratowy, trójkątny, owalny, sercowaty, podłużny, spiczasty, nieregularny);
- określanie faktury (szorstka, gładka, miękka, twarda) jako materiału wyrazu artystycznego;
- poznanie pojęcia przestrzeni i jej głębi, elementów perspektywy;
- posługiwanie się terminami: barwy ciepłe i zimne, mieszanie kolorów – paleta barw;
- obserwowanie i nazywanie linii (ciągła, przerywana, gruba, cienka, długa, krótka, jasna, ciemna).

2. Aktywność twórcza

- rysowanie ołówkiem, kredkami, flamastrami, węglem, tuszem, patykami, kredą;
- malowanie farbami plakatowymi i akwarelowymi;
- lepienie z plasteliny i modeliny;
- wyklejanie kolorowym papierem, tworzenie prac techniką kolażu;
- rzeźbienie w masie solnej lub glinie form przestrzennych;
- tworzenie przedmiotów użytkowych;
- tworzenie płaskorzeźby;
- przedstawianie znanych obiektów, muzyki, rytmu, odczuć za pomocą abstrakcyjnych środków wyrazu;
- wykonywanie prac plastycznych z wyobraźni, pamięci, według modelu;
- przedstawianie ruchu za pomocą linii z uwzględnieniem perspektywy;

- rozmieszczanie elementów na różnokształtnych płaszczyznach różnej wielkości; stosowanie zasad kompozycji otwartej i zamkniętej;
- próby tworzenia perspektywy i głębi;
- tworzenie wspólnych, grupowych prac plastycznych (plakat, reklama);
- tworzenie okładki do książki, stosowanie liternictwa artystycznego;
- eksperymentowanie za pomocą koloru, plam; tworzenie barw pochodnych;
- wykorzystywanie materiałów przyrodniczych do tworzenia kompozycji płaskich i przestrzennych (liście, muszelki, kasztany, żołądźcie, trawa itp.);
- wykonywanie prostych rekwizytów do małych form scenicznych (kukielki, maskotki, ubranka itp.).

3. Wiedza z zakresu sztuki

- zapoznanie z wybranymi dziedzinami działalności twórczej człowieka, stosowanie terminów:
  - malarstwo: artystyczne, ludowe,
  - sztuka użytkowa: ceramika, tkactwo, meblarstwo, moda,
  - grafika: komputerowa, użytkowa,
  - pejzaż, portret, autoportret, szkic, kolaż, martwa natura;
  - rodzaje dzieł sztuki (fotografia artystyczna, obraz, kolaż, abstrakcja, rzeźba, instalacja);
- rozumienie znaczenia muzeów i galerii sztuki w kulturze;
- rozpoznawanie dzieł architektury i sztuki;
- poznawanie dzieł wybranych artystów polskich i zagranicznych.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji plastycznej

W klasie trzeciej kształtujemy świadomość dziecka w zakresie odbioru artystycznego, wykonawstwa i nazewnictwa. Przybliżamy sztukę najbliższego regionu, wprowadzamy charakterystyczne dla niej wzory i kolory, odwzorowujemy je na płaszczyźnie i w przestrzeni. Utrwalamy terminy: pejzaż, portret, kolaż, które realizujemy z dziećmi w formie czynnej. Przybliżamy także portrety i dzieła wybranych artystów w taki sposób, aby stanowiły podstawę dla własnej inwencji artystycznej dziecka.

W dalszym ciągu przybliżamy sztukę użytkową, starając się uwrażliwić uczniów na potrzebę otaczania się rzeczami estetycznymi i dbania o ich wygląd. Przy realizacji tych treści zwracamy również uwagę na wybrane dzieła architektury i sztuki należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury oraz na konieczność zachowania czystości i nieniszczenie ich.

Podczas aktywności twórczej pogłębiany umiejętności w zakresie kompozycji, stosowanych technik, doboru narzędzi i środków. Wprowadzamy pojęcia abstrakcji i perspektywy. Zachęcamy dzieci do stosowania tych pojęć podczas wykonywania prac plastycznych. Pracę organizujemy w taki sposób, aby można było ćwiczyć indywidualne możliwości ucznia oraz współpracę w grupach. Podczas pracy zespołowej dbamy o wykorzystanie pomysłów każdego dziecka, zachęcamy do eksperymentowania i równego dzielenia się pracą.

Pogłębiany wiedzę w zakresie stosowania barw, mieszania kolorów i użycia tylko jednego koloru w pracy. W tym celu ćwiczymy mieszanie wybranego koloru do odcienia jaśniejszego i ciemniejszego poprzez użycie bieli i czerni. Jednym z przykładów zastosowania tej techniki jest malowanie zimowego krajobrazu za pomocą niebieskiej farby łączonej w różnym natężeniu z farbą białą.

EDUKACJA SPOŁECZNA

1. Tworzenie własnego wizerunku

- określanie własnych cech fizycznych, potrzeb i zainteresowań;
- wyrażanie i rozwijanie własnych możliwości intelektualnych poprzez aktywne uczestnictwo w życiu klasy i szkoły;

- kształtowanie potrzeby ciągłego doskonalenia umysłu, doceniania posiadanych zdolności i umiejętności;
- określanie własnych odczuć w interakcji ze środowiskiem, rozpoznawanie i nazywanie emocji, znajomość podziału emocji na pozytywne i negatywne oraz poznanie sposobów właściwego reagowania na nie;
- rozwijanie umiejętności oceny własnego postępowania: względem siebie, innych ludzi, zwierząt i przyrody;
- kształtowanie odwagi cywilnej, umiejętności przyznawania się do błędów i porażki, postawy odpowiedzialności za własne czyny i słowa;
- wyrażanie siebie, własnej indywidualności poprzez kulturę słowa, wygląd, zainteresowania, zachowanie;
- poznawanie sposobów odróżniania dobra od zła, wpajanie potrzeby bycia sprawiedliwym i nawyku pomagania słabszym;
- wyrabianie nawyku dbania o własny wygląd i higienę osobistą jako warunku zdrowia i powodzenia społecznego.

2. Jestem bezpieczny

- kształcenie umiejętności krytycznego postrzegania nowych, nieznanych sytuacji;
- uczenie postawy asertywności wobec ludzi budzących niepokój, namawiających do łamania zasad i praw;
- wdrażanie do właściwego reagowania w sytuacji realnego zagrożenia (np. załamanie lodu, tonięcie, omdlenie, próba wtargnięcia do domu, pożar itp.);
- kształcenie umiejętności powiadamiania służb ratowniczych;
- kształcenie umiejętności prowadzenia akcji ratującej życie – podejmowanie praktycznych działań ratujących życie i zdrowie, znajomość wyposażenia apteczki;
- przestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas kontaktu z nieznanymi osobami dorosłymi, także poznanyimi za pośrednictwem internetu (np. przez Gadu-Gadu);
- rozumienie konieczności odpoczynku organizmu, potrzeby ruchu na świeżym powietrzu, uprawiania sportów, odpowiedniej ilości snu;
- rozwijanie umiejętności otwartego mówienia o problemach, strachu, lękach, poznawanie możliwości i sposobów ich pokonywania.

3. Zasady współżycia w rodzinie

- poznawanie i respektowanie potrzeb własnej rodziny, okazywanie miłości i szacunku jej członkom;
- świadomość własnej godności i potrzeby jej poszanowania przez pozostałych członków rodziny;
- szanowanie i pielęgnowanie tradycji i zwyczajów swojej rodziny (obchodzenie świąt, urodzin, Dnia Matki, Dnia Ojca, Dnia Babci itp.);
- wypełnianie obowiązków domowych;
- podejmowanie samorządnych prób pomocy najbliższemu, troska o estetykę mieszkania i własnego pokoju;
- rozumienie konieczności dostosowania własnych oczekiwań do zasobów ekonomicznych rodziny;
- opiekowanie się młodszym rodzeństwem, pomaganie chorym i starszym członkom rodziny.

4. Społeczność szkolna

- poznawanie praw ucznia i zasad bycia dobrym kolegą, rozwijanie potrzeby poszanowania miejsca, w którym się uczy, utrzymywania dobrych relacji z całą społecznością szkolną, w tym ze wszystkimi pracownikami szkoły, uświadamianie prawa ucznia do godnego i bezstronnego traktowania jego osoby przez wszystkich członków społeczności szkolnej oraz prawa do szukania pomocy u nauczycieli i pedagoga szkolnego;

- poznawanie i wypełnianie obowiązków wynikających ze statusu bycia uczniem, wdrażanie do pomocy nauczycielowi i kolegom, sumienne wypełnianie obowiązków dyżurnego, poszanowanie podręczników szkolnych, zeszytów i przyborów, czynne angażowanie się w życie klasy i szkoły, wdrażanie do obowiązkowego uczenia się i odrabiania prac domowych;
- wdrażanie do aktywnego życia szkolnego, zachęcanie do poszerzania wiedzy i umiejętności poprzez uczestnictwo w różnych formach zajęć pozalekcyjnych, kołach zainteresowań, olimpiadach przedmiotowych;
- wdrażanie do utrzymywania pozytywnych kontaktów z kolegami, uczenie postawy akceptacji i zrozumienia, reagowanie na kłopoty i przeżycia kolegów;
- uczenie rozładowywania agresji, sporów, kłótni poprzez zastosowanie aktywnych metod oraz rozwijanie postawy tolerancji i empatii.

5. Wzmacnianie postawy obywatelskiej i proeuropejskiej

- poznawanie historii swojej miejscowości, jej zabytków i ciekawych miejsc;
- kształcenie postawy opiekuńczej w stosunku do swojej miejscowości, wdrażanie do: dbania o czystość miejsca zamieszkania, nieniszczenia mienia wspólnego, bycia dumnym członkiem społeczności lokalnej;
- zachęcanie do współuczestnictwa w ważnych wydarzeniach lokalnych, odwiedzania miejsc pamięci narodowej i ośrodków kulturalnych;
- kształcenie umiejętności bycia przewodnikiem po swojej okolicy, pokazywania tego, co w niej piękne i wartościowe;
- wdrażanie potrzeby interesowania się rozwojem swojego miasta, regionu, wsi;
- poznawanie ważnych wydarzeń i postaci historycznych własnego państwa;
- doskonalenie znajomości mapy Polski i jej typowych krajobrazów: góry, wyżyny, niziny, pojezierza, morze; wyróżnianie miast Polski, jej stolic (dawnych i obecnej), głównych rzek;
- odczytywanie z mapy sąsiadów Polski oraz nazw innych krajów europejskich;
- wymienianie krajów wchodzących w skład Unii Europejskiej, utrwalanie pojęć: kraj, język, stolica, symbole narodowe, symbole UE;
- wyszukiwanie informacji na temat wspólnych działań Polski i jej partnerów z UE;
- wskazywanie podobieństw i różnic między Europejczykami, poznawanie ich wkładu w tworzenie wspólnego dziedzictwa kulturowego (np. klasycy literatury dziecięcej);
- angażowanie się na rzecz potrzebujących w Polsce i na świecie, wspieranie akcji humanitarnych;
- przybliżanie różnic językowych, kulturowych i tradycji poprzez poznanie życia dzieci z różnych krajów Europy i świata;
- przybliżanie działalności międzynarodowych organizacji (ONZ, UNICEF).

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji społecznej

W klasie trzeciej w znacznym stopniu poszerzamy wiedzę i umiejętności w zakresie zachowania bezpieczeństwa. W tym wieku dzieci nabywają przekonania o własnej samodzielności, przestają się bać oddalania od domu, zaczynają wyjeżdżać na kolonie i obozy. Chętniej niż w latach poprzednich podejmują ryzyko i popisują się przed rówieśnikami. Do zadań nauczyciela należy zatem uświadomienie uczniom nie tylko ich praw, ale także obowiązków wynikających z samodzielności. Wprowadzamy zasady korzystania ze ścieżek rowerowych, uczymy rozpoznawać zagrożenia na stokach narciarskich i trasach wspinaczkowo-spacerowych w górach. Powtarzamy też zasady reagowania w sytuacjach zagrożenia, wzywania pierwszej pomocy, dbania o bezpieczeństwo podczas podróży. Zwracamy uwagę na bezpieczne korzystanie z internetu i zagrożenia związane ze znajomościami zawieranymi za pośrednictwem tego medium.

Wdrażamy do poznawania potrzeb rodziny i reagowania na nie. Uczymy przejścia z postawy oczekującej do postawy spełniającej oczekiwania. Uwrażliwiamy na dostosowywanie oczekiwań do zasobów ekonomicz-

nych i możliwości własnej rodziny. Stawiamy za cel opiekowanie się młodszym rodzeństwem, pomaganie chorym i słabszym oraz starszym członkom rodziny.

W zakresie życia w szkole wymagamy dbania o powierzone obowiązki i przestrzegania panujących w niej zasad. Wspólnie ustalamy kodeks postępowania w klasie i konsekwentnie pilnujemy jego przestrzegania. Zasady można spisać na kartce i poprosić, aby każde dziecko złożyło podpis na znak zgody. Zachęcamy uczniów do poszerzania wiedzy przez uczestnictwo w różnych kołach przedmiotowych, do prezentowania własnych umiejętności na pokazach i spektaklach teatralnych, a także brania udziału w konkursach tematycznych.

Wzmacniamy postawę obywatelską i proeuropejską przez zapoznawanie uczniów z historią jego miejscowości i regionu oraz zwiedzanie zabytków i ciekawych miejsc. Wdrażamy do dbania o miejsca i obiekty, z których korzystamy, nieniszczenia mienia publicznego i własnego. Zachęcamy dzieci, aby interesowały się problemami regionu, pozwalamy na tworzenie rozwiązań obserwowanych problemów (za pomocą metody burzy mózgów), zabawę w wybrane zawody (architekt, budowniczy okrętów itp.). Przedstawiamy dziedzictwo kulturowe innych krajów, czytamy książki autorów obcojęzycznych, bawimy się w gry i zabawy sportowo-ruchowe o pochodzeniu europejskim.

EDUKACJA PRZYRODNICZA

1. Zmiany zachodzące w przyrodzie

- poznanie i stosowanie pojęcia doby;
- utrwalanie wiadomości: pory roku (daty rozpoczęcia), nazwy miesięcy, dni tygodnia;
- poznanie i utrwalanie wybranych zagadnień przyrodniczych:
  - temperatura: pojęcia chłodniej – cieplej, dni coraz krótsze – coraz dłuższe, odczytywanie wskazań termometru (bez używania pojęcia liczby ujemnej);
  - opady atmosferyczne: ulewa, deszcz, śnieg, grad, i związane z nimi oznaczenia na mapie pogodowej;
  - skutki powodzi i wichury, sposoby przeciwdziałania żywiołom naturalnym;
  - wiatr: kierunek i siła wiatru (wietrzyk, wiatr, silny wiatr, wichura, huragan, trąba powietrzna) i jego skutki (np. osuszanie prania, rozsiewanie nasion, strącanie liści, poruszanie żagliówek, przemieszczanie chmur, niszczenie infrastruktury budowlanej, wyrwanie drzew).

2. Doświadczenia przyrodnicze i umiejętności praktyczne

- prowadzenie obserwacji pogody;
- przeprowadzanie doświadczeń związanych z wodą: trzy stany skupienia wody, filtrowanie wody, wyporność różnych obiektów (gumka, ołówek, kartka papieru, korek itp.);
- poznanie kompasu, jego budowy i działania, określanie kierunków stron świata;
- odczytywanie mapy fizycznej, poznanie legendy mapy; nazywanie charakterystycznych elementów krajobrazów: nadmorskiego, nizinnego, górskiego;
- poznanie modelu kuli ziemskiej (globus), obieg Ziemi wokół Słońca, ruch obrotowy Ziemi;
- zapoznanie z pojęciami: Układ Słoneczny, gwiazda, planeta;
- zapoznanie z kopalniami węgla i soli w Polsce;
- znajomość charakterystycznych cech kontynentów;
- rozpoznawanie zwierząt i roślin charakterystycznych dla poszczególnych regionów Polski – praca z mapą;
- poznanie zależności pokarmowych w świecie roślin i zwierząt (łańcuch pokarmowy, organizmy mięsożerne, roślinożerne, wszystkożerne);
- podział zwierząt na ptaki, ssaki, owady (cechy charakterystyczne);
- poznanie etapów rozwoju żaby;
- poznanie etapów rozwoju motyla;
- poznanie części ciała i wybranych organów wewnętrznych człowieka i zwierząt na podstawie manekina lub planszy;

- znajomość sposobów dokarmiania ptaków;
- stosowanie prostych przyrządów obserwacji (lupy, lornetki) podczas wyjść do parku i lasu;
- sprawowanie opieki nad klasowymi roślinami;
- prowadzenie kalendarza przyrody.

3. W ogrodzie, w polu i na łące

- rozróżnianie warzyw i ich części jadalnych;
- budowa rośliny;
- poznanie prac wiosennych w ogrodzie;
- znajomość wartości odżywczych warzyw i owoców;
- znajomość witamin i ich wpływu na organizm człowieka, stosowanie zasad higienicznego spożywania owoców i warzyw;
- poznanie prac w polu w zależności od pór roku;
- poznanie etapów uprawy ziemniaka;
- poznanie roślin zbożowych, okopowych, włóknistych i oleistych z uwzględnieniem ich użytkowego przeznaczenia;
- rozróżnianie i nazywanie zbóż naszych pól;
- rozpoznawanie chwastów (oset, perz, pokrzywa, skrzyp), znajomość ich wpływu na wzrost roślin;
- rozpoznawanie szkodników roślin: mszyce, ślimaki;
- rozpoznawanie zwierząt pożytecznych: biedronka, jeż;
- rozpoznawanie zwierząt i roślin żyjących na łące;
- przypomnienie budowy kwiatu.

4. W parku i w lesie

- znajomość rodzaju lasu: liściasty, iglasty, mieszany, rozpoznawanie drzew po kształcie liści i owocach;
- rozpoznawanie i nazywanie warstw lasu;
- znajomość ssaków polskich lasów (sarna, dzik, jeleń, żubr), środowiska ich życia;
- obserwowanie ptaków (wędrówki, gniazda), nazywanie wybranych gatunków;
- znajomość sposobów dzikich zwierząt na przetrwanie zimy: przygotowanie zapasów i legowiska przed zimą (niedźwiedź, wiewiórka, mrówka, zając, lis, żaba, borsuk, dzik, sarna);
- rozpoznawanie śladów zwierząt;
- zapoznanie z zawodem leśniczego;
- znajomość znaczenia lasu dla ludzi, wpływu wycięcia lasu na zmiany środowiskowe;
- znajomość zasad i stosowania bezpiecznego i kulturalnego zachowywania się w lesie;
- wprowadzenie pojęć: park narodowy, rezerwat przyrody, zwierzęta i rośliny chronione w Polsce.

5. Zwierzęta dzikie i hodowlane

- ssaki i ptaki oraz ich potomstwo, cechy ssaków i ptaków, przystosowanie do życia w danym środowisku;
- zwierzęta domowe i hodowlane, obowiązki hodowcy;
- zwierzęta egzotyczne, charakterystyka ich cech zewnętrznych, środowiska naturalnego i odżywiania.

6. Woda

- poznanie znaczenia wody w przyrodzie, skutki jej niedoboru, korzyści i zagrożenia;
- uświadomienie potrzeby oszczędzania wody;
- rozróżnianie naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych;
- rozróżnianie wód płynących i stojących;
- zapoznanie z pojęciami: źródło, dopływ, nurt, koryto, ujście rzeki;
- poznanie warunków życia w środowisku wodnym;

- poznanie ekosystemów wód słodkich i słonych;
- poznanie budowy ryby, przystosowanie do życia w środowisku wodnym;
- poznawanie nazw oceanów.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji przyrodniczej

W klasie trzeciej rozszerzamy wiadomości z zakresu zmian zachodzących w przyrodzie. Utrwalamy pojęcie doby, nazwy pór roku, miesiący, dni tygodnia. Powtarzamy zagadnienia dotyczące zjawisk atmosferycznych. Utrwalamy zagadnienie niszczycielskich żywiołów ich skutków oraz opisujemy sposoby zapobiegania katastrofom naturalnym.

Prowadzimy doświadczenia związane z wodą (trzy stany skupienia, wyporność) oraz zapisujemy wnioski badawcze. Zapoznajemy uczniów ze stronami świata oraz z ich rozpoznawaniem na mapie i w terenie. Zaznaczamy uczniom z legendą mapy fizycznej, prowadzimy zabawy w odszukiwanie miejsc (np. miejsc zamieszkania dziadków, położenia rzek, pasm górskich). Przedstawiamy uczniom model kuli ziemskiej oraz zapoznajemy z pojęciami: Układ Słoneczny, gwiazda, planeta. Możemy przy tym wykorzystać takie pomoce, jak film edukacyjny, model Układu Słonecznego, prezentacja multimedialna.

W dalszym ciągu pogłębiamy wiedzę uczniów w zakresie rozróżniania i nazywania drzew, krzewów, warzyw i owoców. Wskazujemy wartości odżywcze niektórych pokarmów, sposoby ich przechowywania i przetwarzania. Zapoznajemy uczniów z podstawowymi zagadnieniami dotyczącymi roślin zbożowych i okopowych, włóknistych i oleistych z uwzględnieniem ich przeznaczenia. Pogłębiamy również wiedzę na temat chwastów, szkodników roślin, zwierząt pożytecznych, a także ich wpływu na wzrost roślin i plony.

Wykorzystujemy dary jesieni do ćwiczeń mających na celu rozpoznawanie drzew po kształcie liści i owocach, wprowadzamy pojęcia związane z rodzajami lasów, warstwami lasu oraz ich cechami (wysokość, rodzaje roślinności). Omawiamy wędrówki ptaków, pokazujemy uczniom, jak wyglądają gniazda lęgowe. Omawiamy zasady zachowania się w przypadku spotkania z dzikim zwierzęciem (szczególnie, gdy ma młode). Uświadamiamy dzieciom znaczenie lasu w życiu człowieka oraz wpływ wyrębu lasu na zmiany środowiskowe (wykorzystujemy metodę burzy mózgów).

Poszerzamy wiedzę uczniów na temat zwierząt domowych i hodowlanych. Odnosimy się do obserwacji poczynionych przez dzieci oraz do już nabytej przez nie wiedzy, uzupełniając ją o brakujące elementy. Wspólnie z uczniami ustalamy obowiązki hodowcy (odnosimy się przy tym do doświadczeń dzieci, które mają zwierzęta domowe), wyróżniamy znaczenie hodowli dla człowieka (pierz, skóra, wełna, mięso, jajka, mleko). Prezentujemy zwierzęta egzotyczne, korzystając ze środków audiowizualnych, plansz oraz map. Wprowadzamy także pojęcie kłusownictwa i uświadamiamy jego wpływ na obniżenie populacji zwierząt dziko żyjących.

EDUKACJA MATEMATYCZNA

1. Orientacja przestrzenna

- określanie kierunków względem siebie i innych osób;
- wskazywanie kierunków w przestrzeni z uwzględnieniem kierunków pośrednich;
- stosowanie znaków graficznych (strzałek) określających kierunki;
- stosowanie ze zrozumieniem określeń: prawa, lewa, na ukos, w górę, w dół, z przodu, z tyłu, nad, pod, obok;
- określanie odległości, dokonywanie pomiarów za pomocą linijki.

2. Cechy wielkościowe i pomiar

- porównywanie i porządkowanie kilku przedmiotów według określonych cech: grubości, długości, ciężaru, szerokości, wysokości, prędkości;
- mierzenie i zapis wyniku pomiaru z oznaczeniem jednostek (cm, m, mm), proste obliczenia bez za-

- miany jednostek i wyrażeń dwumianowanych w obliczeniach formalnych;
- używanie pojęcia „kilometr” w sytuacjach życiowych pojawiających się w zadaniach matematycznych;
- odczytywanie temperatury (bez konieczności posługiwania się liczbami ujemnymi, np. 5 stopni mrozu, 3 stopnie poniżej zera);
- dokonywanie prostych obliczeń pieniężnych (na monetach i banknotach), praktyczne stosowanie obliczeń pieniężnych w sytuacjach codziennych, używanie jednostek monetarnych: zł, gr;
- zapisywanie daty (w tym miesiący cyframi arabskimi i rzymskimi), przeliczanie dni tygodnia i miesięcy, odczytywanie kalendarza, rozumienie pojęć: kwartał, pół roku;
- odczytywanie godzin na zegarze ze wskazówkami i elektronicznym, w systemie 12- i 24-godzinnym, z uwzględnieniem pojęć: doba, godzina, minuta, kwadrans; proste obliczenia zegarowe;
- ważenie przedmiotów, zapis wskazań wagi z oznaczeniem jednostek, używanie określeń: kilogram, pół kilograma, dekagram, gram; proste obliczenia bez zamiany jednostek i wyrażeń dwumianowanych w obliczeniach formalnych.

3. Zbiory

- tworzenie zbiorów według danej cechy;
- określanie liczebności zbiorów;
- porównywanie liczebności zbiorów;
- wyznaczanie części wspólnej zbiorów, suma zbiorów, wyróżnianie podzbiorów;

4. Geometria

- rozpoznawanie i nazywanie figur geometrycznych: kwadrat, prostokąt, koło, trójkąt (także w różnym ułożeniu i w sytuacji, gdy zachodzą na siebie);
- mierzenie odcinków i rysowanie odcinków o podanej długości;
- odwzorowywanie figur geometrycznych;
- obliczanie obwodu kwadratu, prostokąta, trójkąta (w centymetrach);
- rozpoznawanie i kreślenie krzywej, łamanej, prostej, odcinka, punktu;
- rysowanie drugiej połowy figury symetrycznej;
- rysowanie figur w powiększeniu i pomniejszeniu;
- kontynuowanie w szlaczkach, rozetach i innych prostych motywach regularności.

5. Działania na liczbach

- rozszerzenie zakresu liczbowego do 1000: struktura liczby dwucyfrowej i trzycyfrowej, wyróżnianie rzędów jedności, dziesiątek i setek;
- przeliczanie do przodu i do tyłu po 1, dziesiątkami od danej liczby w zakresie 100 i setkami od danej liczby w zakresie 1000;
- porównywanie słowne i z użyciem znaków: $<$, $>$, $=$, dwóch dowolnych liczb w zakresie 1000;
- zapisywanie i odczytywanie liczb w zakresie 1000;
- dodawanie liczb w zakresie 100 bez przekraczania i z przekroczeniem progu dziesiątkowego (bez algorytmów działań pisemnych) typu: $56 + 3$, $38 + 7$, $45 + 30$, $28 + 37$;
- sprawdzanie wyników dodawania za pomocą odejmowania;
- odejmowanie liczb w zakresie 100 bez przekraczania i z przekroczeniem progu dziesiątkowego (bez algorytmów działań pisemnych) typu: $37 - 7$, $65 - 8$, $38 - 20$, $59 - 39$, $93 - 46$;
- sprawdzanie wyników odejmowania za pomocą dodawania;
- dodawanie i odejmowanie liczb w zakresie 1000 bez przekraczania progu dziesiątkowego;
- stosowanie przemienności dodawania;
- porównywanie różnicowe;
- rozwiązywanie łatwych równań jednodziałaniowych z niewiadomą w okienku;
- mnożenie i dzielenie liczb w zakresie 100, świadomość związku mnożenia z dzieleniem;

- sprawdzanie wyników mnożenia za pomocą dzielenia i odwrotnie;
- rozwiązywanie zadań z treścią wymagających wykonania jednego działania (w tym na porównywanie różnicowe, ale bez porównywania ilorazowego);
- dokonywanie typowych dla życia codziennego obliczeń pieniężnych z uwzględnieniem pojęć: cena, ilość, wartość;
- obliczanie łatwych równań jednodziałaniowych z niewiadomą w postaci okienka (bez przenoszenia na drugą stronę);
- utrwalenie znajomości liczb rzymskich do XII.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu edukacji matematycznej

W klasie trzeciej kontynuujemy dodawanie i odejmowanie liczb w zakresie 100 bez przekraczania i z przekroczeniem progu dziesiątkowego. Utrwalamy pojęcie dziesiątkowego systemu zapisywania liczb, przemienności dodawania (później także mnożenia), pojęcia dodawania i odejmowania jako działań wzajemnie odwrotnych. Pod koniec klasy trzeciej rozszerzamy zakres liczbowy do 1000. Wyróżniamy rzędy jedności, dziesiątek i setek. Dodajemy i odejmujemy liczby w zakresie do 1000 bez przekraczania progu dziesiątkowego.

Nadal ćwiczymy umiejętność mnożenia liczb w zakresie 30, by po okresie powtórzeniowym cyklicznie rozszerzać zakres mnożenia do 100. Równocześnie wykorzystujemy zasadę odwrotności w celu ćwiczenia dzielenia. Dokonujemy prostych obliczeń w zakresie czterech działań.

Doskonalimy umiejętność rozwiązywania zadań tekstowych wymagających zapisu w postaci jednego działania (w tym na porównywanie różnicowe, ale bez porównywania ilorazowego), łatwych równań jednodziałaniowych z niewiadomą w okienku, typowych dla życia codziennego obliczeń pieniężnych. Utrwalamy pojęcie czasu, umiejętność odczytywania godzin na zegarze w systemie 24-godzinnym, a przy tym – odczytywania liczb rzymskich do XII (te liczby stosujemy także przy zapisywaniu miesięcy w dacie). Wprowadzamy pojęcia: doba, kwadrans, pół godziny. Uczymy łatwych obliczeń zegarowych przy wykorzystaniu sytuacji bliskich dzieciom.

Zagadnienie ważenia przedmiotów w klasie trzeciej rozszerzamy o pojęcia: pół kilograma, dekagram, gram. Przy ważeniu używamy odważników, a wyniki zapisujemy za pomocą skrótów (kg, dag, g). Nie stosujemy zamiany jednostek i wyrażeń dwumianowanych w obliczeniach formalnych.

Wprowadzamy pomiar za pomocą linijki, a wyniki zapisujemy z oznaczeniem jednostek (cm, m, mm). Pojęcia kilometra używamy tylko w sytuacjach życiowych, opierając się raczej na intuicji uczniów niż ich pełnej świadomości tej miary. Przy okazji dokonywania pomiarów ćwiczymy umiejętność kreślenia figur geometrycznych (kwadrat, prostokąt) o określonej długości boków, wprowadzamy pojęcie obwodu figury i dokonujemy prostych obliczeń obwodów wskazanych figur (kwadrat, prostokąt, trójkąt). Utrwalamy pojęcie krzywej i łamanej, prostych równoległych i poziomych, symetrii osiowej oraz rysowania figur w powiększeniu i pomniejszeniu.

ZAJĘCIA KOMPUTEROWE

1. Bezpieczeństwo i higiena pracy z komputerem

- stosowanie zasad bezpiecznego korzystania z komputera i pracowni komputerowej;
- stosowanie zasad higieny pracy przy komputerze: prawidłowa postawa i odległość od monitora podczas pracy, oświetlenie, czas pracy;
- poznanie bezpiecznych zasad posługiwania się zasobami internetowymi;
- umiejętność dobierania gier do wieku użytkownika i poziomu jego rozwoju.

2. Obsługa komputera

- sprawne posługiwanie się myszką i klawiaturą, zapoznanie z działaniem lewego i prawego przycisku myszy;
- samodzielne uruchamianie i wyłączenie programu;
- zapis i przechowywanie plików na dysku twardym i w pamięci zewnętrznej;

- zapisywanie i odszukiwanie plików w folderze Moje dokumenty;
- drukowanie.

3. Edytor graficzny Paint

- sprawne posługiwanie się narzędziami Przybornika: Elipsa, Prostokąt, Zaznacz, Wypełnij kolorem, Pędzel, Ołówek, AeroGRAF, Gumka, Linia, Krzywa, Zaznacz, Pipeta, Tekst, Paleta kolorów (kolory podstawowe, kolory niestandardowe);
- kopiowanie rysunków, wklejanie i wycinanie, powiększanie i pomniejszanie elementów;
- tworzenie rysunków za pomocą Przybornika;
- zapisywanie i drukowanie własnych obrazków.

4. Edytor tekstu MS Word

- doskonalenie pisania prostego tekstu, zapisywanie małych i wielkich liter, znaków: ę, ą, ć, ś, ź;
- doskonalenie umiejętności formatowania tekstu: zmiana czcionki, jej rozmiaru i koloru, podkreślenie, pogrubienie, kursywa;
- doskonalenie umiejętności kopiowania, wklejania, wycinania tekstu;
- kształcenie umiejętności wyśrodkowania, wyrównywania tekstu;
- doskonalenie umiejętności posługiwania się klawiszami: Enter, Delete, Alt, Caps Lock, Shift, Spacja.

5. Komputerowe gry edukacyjne

- odtwarzanie gier komputerowych, posługiwanie się strzałkami kursora;
- odczytywanie instrukcji gier komputerowych.

6. Program Kalkulator

- korzystanie z prostych funkcji kalkulatora.

7. Internet

- wprowadzenie pojęć: internet, strona WWW, przeglądarka internetowa;
- uruchamianie przeglądarki internetowej;
- wpisywanie adresów stron internetowych, na przykład strony swojej szkoły, wybranych stron gier edukacyjnych.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu zajęć komputerowych

W trzecim roku zajęć z komputerem doskonalimy umiejętności, które uczniowie nabyli w poprzednich latach nauki. Wykorzystujemy znajomość takich programów, jak edytor graficzny Paint, edytor tekstu MS Word, program Kalkulator, a także umiejętność odtwarzania gier komputerowych z płyt CD. Działania te muszą mieć charakter kształcący i powinny nawiązywać do wiadomości i umiejętności nabywanych przez uczniów na innych edukacjach. Wykonujemy z dziećmi historyjki obrazkowe, w których wykorzystujemy umiejętność tworzenia ilustracji i pisania tekstów, dokonujemy obliczeń, zapisujemy wnioski z przeprowadzonych doświadczeń, tworzymy opisy wyjść i wycieczek do kroniki klasowej, projektujemy zaproszenia okazjonalne.

Następnie poszerzamy zakres pracy o zagadnienia związane z internetem. Wprowadzamy pojęcia: internet, strona WWW, przeglądarka. Uświadamiamy uczniom możliwość komunikowania się za pomocą internetu, zdobywania potrzebnych informacji, ale także istnienie zagrożeń i negatywne skutki niewłaściwego korzystania z sieci. Celem nauki powinno być kształcenie umiejętności praktycznego posługiwania się siecią (możemy pokazać dzieciom, jak znaleźć rozkład jazdy, mapę, wiadomości o pisarzu). Polecamy stworzyć krótki tekst dotyczący wybranych zagadnień z języka polskiego lub przyrody, uczyliśmy korzystać ze słownika i z encyklopedii, szukać grafiki, kopiować je i wklejać do tekstu, zapisywać efekty pracy w osobnych plikach. Jeśli to możliwe, drukujemy prace, tworzymy z nich albumy, wykorzystujemy na lekcjach.

Podczas wdrażania dzieci do pracy w sieci rozmawiamy o zachowaniu bezpieczeństwa, uświadamiamy uczniom zagrożenia wynikające z otwierania nieznanymi stron (wirusy, kontakty z nieznanymi, płatne strony), kształtujemy postawę szacunku dla praw autorskich i przestrzegamy przed ściąganiem niedozwolonych plików. W pracy nad tymi zagadnieniami przydatny może się okazać film edukacyjny na temat bezpieczeństwa w sieci.

ZAJĘCIA TECHNICZNE

1. Kształcenie świadomości myśli technicznej

- doskonalenie umiejętności planowania pracy, doboru narzędzi i materiałów;
- zapoznanie z wybranymi zawodami technicznymi;
- zapoznanie z rodzajami maszyn i urządzeń:
  - transport – samochody, statki, samoloty;
  - wytwórcze – narzędzia, przyrządy;
  - informatyczne – telewizor;
- rozwijanie umiejętności oceny wartości urządzeń technicznych pod względem ich cech:
  - użytkowych: pralka, telewizor, radio, robot kuchenny, żelazko, komputer, telefon;
  - ekonomicznych (cena, koszty eksploatacji, energooszczędne użytkowanie);
  - estetycznych: ładne, brzydkie, nowoczesne.

2. Poznanie właściwości wykorzystywanych materiałów

- doskonalenie umiejętności rozróżniania materiałów: papiernicze, drewniane, szklane, włókiennicze, z tworzyw sztucznych, naturalne;
- doskonalenie umiejętności określania właściwości poszczególnych materiałów: gładkie, szorstkie, twarde, miękkie, giętkie, sprężyste, łamliwe, lśniące, matowe;
- doskonalenie umiejętności wyboru materiału adekwatnego do realizacji wybranych zadań.

3. Poznanie narzędzi i czynności technologicznych

- doskonalenie umiejętności posługiwania się: nożyczkami, zszywaczem, dziurkaczem, igłą oraz prostymi urządzeniami elektrycznymi gospodarstwa domowego;
- rozumienie i stosowanie prostych rysunków technicznych (schematów poglądowych);
- doskonalenie umiejętności zagospodarowania materiałów, przygotowania miejsca pracy, narzędzi;
- obrysowywanie, wycinanie, składanie i sklejanie materiałów z papieru;
- łączenie, zespalandie, przycinanie, przeplatanie, cięcie materiałów różnych, montowanie;
- tworzenie przedmiotów użytkowych;
- nawlekanie igły, szycie ścięgiem prostym, przyszywanie (guzika);
- krojenie, skrobanie, obieranie.

4. Bezpieczeństwo i higiena pracy

- utrwalenie zasad bezpiecznego korzystania z narzędzi ostrych i elektrycznych;
- utrwalenie zasad bezpiecznego przechowywania narzędzi technicznych;
- utrwalenie zasad dotyczących utrzymania higieny podczas pracy.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu zajęć technicznych

W klasie trzeciej uczniowie sprawnie posługują się narzędziami, potrafią dobrać materiał do wykonania zadania, znają już wiele technik. Można zatem wprowadzić trudniejsze elementy czynności technologicznych. Wykonanie makiety terenu nie jest łatwe dla drugoklasisty, ale w klasie trzeciej uczniowie chętnie wykonują zadania złożone. Podczas prezentacji tematu lekcji nie zawsze trzeba określać, co dokładnie i w jaki sposób

dzieci mają wykonać. Dobrze jest zainicjować takie działania, które pozwolą dzieciom samodzielnie dobrać tematykę do określonego celu. W tym wypadku szczególnie sprawdza się praca zespołowa. Dzieci wspólnie analizują problem, podają swoje pomysły i dokonują wyboru. Podział pracy na ogół przebiega bez problemów. Warto jednak zwrócić uwagę na to, czy nie doszło na tym tle do konfliktu oraz czy wszystkie dzieci mają wyznaczone obowiązki.

Staramy się tak organizować zajęcia, aby nie powielać jednego schematu czynności przez dłuższy czas. Różnicujemy zajęcia pod względem funkcji użytkowych, stosowanych materiałów, czynności, form pracy. Wykorzystujemy możliwości dzieci w zakresie operacji umysłowych pozwalających na przejście do abstrakcji. Tworzymy formy przestrzenne i płaskie oraz wdramy umiejętności praktyczne, takie jak szycie, przyszywanie guzików. Pogłębiany wiedzę dotyczącą oceny wartości urządzeń technicznych z punktu widzenia ich użyteczności, kosztów ekonomicznych i wartości estetycznych. Pogłębiany wiedzę uczniów na temat zawodów wykonywanych przez ludzi.

WYCHOWANIE FIZYCZNE I EDUKACJA ZDROWOTNA

1. Sprawność fizyczna

- marszobieg 15-minutowy w terenie za prowadzącym z pokonywaniem naturalnych przeszkód;
- start wysoki, wybiegi startowe;
- start niski, wybiegi startowe z różnych pozycji;
- biegi na odcinku 30–40 m w formie zabawowej;
- przekazywanie pałeczki sztafetowej, biegi sztafetowe;
- biegi z przyborami, na przykład z piłką o wadze 1 kg;
- biegi sprinterskie na dystansie 55–60 m;
- rzuty piłkami lekarskimi 1 kg;
- ćwiczenia wzmacniające mięśnie, wykonywanie próby sił mięśni brzucha;
- ćwiczenia kształtujące gibkość, wykonywanie próby gibkości dolnego odcinka kręgosłupa;
- zwisy tyłem i przodem na drabinkach, ćwiczenia kształtujące przy drabinkach;
- ćwiczenia z przyborami, ćwiczenia z niekonwencjonalnymi przyborami.

2. Trening zdrowotny

- skoki obunóż, jednonóż, zabawy skoczne;
- skoki obunóż i jednonóż przez przeszkodę;
- skoki „zajęcie”, skoki „pajacyka”;
- skoki zawrotne przez ławeczkę;
- skoki rozkroczne przez współwiczającego w przysiadzie;
- skok w dal z miejsca, mierzenie długości skoku;
- skok w dal techniką naturalną: rozbieg, odbicie i lądowanie;
- skoki i bieg przez skakankę;
- ćwiczenia równoważne;
- ćwiczenia na przyrządzie i z przyborem;
- zabawy z elementami gimnastyki korekcyjnej;
- odbicia z odskoczni i próba skoku rozkrocznego przez kozła;
- przewrót w przód z przysiadu podpartego.

3. Sporty całego życia

- zabawy bieżne, skoczne, z mocowaniem, rzutne;
- rzuty woreczkami i piłeczkami palantowymi;
- podania i chwytaki piłek, zabawy rzutne z piłkami;

- gra w dwa ognie;
- kozłowanie piłki w miejscu, w marszu, w biegu;
- rzuty do kosza oburącz;
- gra w „pięć podań”, gra w uproszczona minikoszykówkę;
- odbicia sposobem górnym balonu, piłki plażowej, piłki gumowej i piłki do minisiatkówki;
- odbicia sposobem dolnym balonu, piłki plażowej, piłki gumowej i do minisiatkówki;
- gra „Rzucanka siatkarska”;
- podania i prowadzenie piłki nogą;
- strzały do bramki, minipiłka nożna;
- rzuty piłeczką palantową z rozbiegu;
- podania i chwyt piłki do minipiłki ręcznej;
- rzuty do bramki, uproszczona gra w minipiłkę ręczną;
- odbicia lotki rakietą do badmintona;
- zjazdy na sankach: zjazdy na wprost, skręcanie, zatrzymanie;
- jazda na rowerze (wrotkach, rolkach);
- prowadzenie piłeczki kijem do unihokeja po prostej i slalomem;
- poznawanie podstawowych zasad gier i zabaw ruchowych;
- szanowanie decyzji sędziego podczas gier sportowych;
- kształtowanie postawy odpowiedniego zachowania w razie zwycięstwa i porażki.

4. Bezpieczeństwo i edukacja zdrowotna

- zabawy kształtujące nawyk prawidłowej postawy;
- zabawy utrwalające znajomość telefonów alarmowych;
- zachowywanie prawidłowej postawy;
- przestrzeganie zasad bezpiecznego zachowania podczas zajęć ruchowych;
- posługiwanie się przyborami sportowymi zgodnie z ich przeznaczeniem;
- kształcenie umiejętności wyboru bezpiecznego miejsca do zabawy i gier ruchowych;
- znajomość telefonów alarmowych potrzebnych w razie niebezpieczeństwa.

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej

W klasie trzeciej doskonalimy umiejętności nabyte w poprzednich latach. Wymagamy od dzieci większej szybkości, sprawności organizacyjnej i porządkowej. Celem ćwiczeń jest przede wszystkim wzmacnianie poszczególnych partii mięśni, zwiększanie szybkości i usprawnianie koordynacji ruchowej.

W trakcie zajęć stosujemy różnorodny przyrządy i ćwiczenia. Pracę organizujemy tak, aby dzieci mogły kształcić sprawność indywidualnie, w parach i współpracować zespołowo. Wprowadzamy zasady korzystania z roweru (rolka, wrotek), jego budowę, zasady przygotowania roweru do jazdy. Opracowujemy tor przejazdu oraz ćwiczenia, których celem będzie jazda z trzymaniem kierownicy jedną ręką, hamowanie, zwalnianie, przyspieszanie, nawrót, mieszczanie się w bramce przejazdowej. Wprowadzamy też biegi sprinterskie na 55–60 m na czas, biegi na 30–40 m w formie zabawowej, rzuty piłkami lekarskimi o wadze 1 kg oraz przenoszenie piłki lekarskiej o wadze 2 kg. Przeskoki przez skakanki, linę, przeszkody niskie, naskok na trzy elementy skrzyni, przewrót w przód i w tył (dzieci, które nie potrafią przełamać strachu przed przewrotem, nie mogą być zmuszane do wykonania zadania).

Z zakresu bezpieczeństwa i edukacji zdrowotnej w dalszym ciągu uwrażliwiamy dzieci na potrzebę ruchu, zasady zdrowego odżywiania się, zachowania bezpieczeństwa podczas kontaktu z lekami i środkami chemicznymi. W tym wieku dzieci dość często mają problemy z przyjmowaniem porażek. Stają się agresywne w stosunku do kolegów, przez których w ich pojęciu przegrali. Z tego powodu tak ważne jest, aby bardzo dbać o pozytywne relacje w grupie i przeciwdziałać takim wybuchom agresji. Wzajemne dziękowanie sobie za grę i rywalizację przez zespoły powinno się stać zasadą i normą postępowania.

ETYKA

1. Wychowanie w duchu poszanowania godności osobistej

- zapoznanie z kolejnymi prawami dziecka;
- uznawanie potrzeby miłości, akceptacji, współczucia;
- okazywanie szacunku innym, także podczas rozwiązywania spraw konfliktowych, dwuznacznych sytuacyjnie.

2. Wychowanie w duchu tolerancji

- odczuwanie radości z kontaktów z innymi ludźmi;
- rozwijanie postawy tolerancji i akceptacji poprzez analizowanie przykładów z literatury, filmów, życia społecznego;
- poznawanie odmiennych niż własna religii i kultur;
- szanowanie symboli narodowych innych krajów.

3. Wychowanie w duchu uczciwości

- wzmacnianie odwagi w mówieniu prawdy i przyznawaniu się do błędu;
- kształtowanie postawy uczciwości i rzetelności w wypełnianiu obowiązków;
- kształtowanie odwagi przeciwstawiania się złu i krzywdzie.

4. Wychowanie w duchu integracji

- wzmacnianie więzi z rodziną, społecznością szkolną i lokalną;
- kształcenie umiejętności przeżywania szczęścia z innymi;
- identyfikowanie się z pokrzywdzonymi, wyrabianie potrzeby niesienia pomocy kolegom;
- współpraca na rzecz instytucji i potrzebujących, aktywne uczestnictwo w programach pomocy na rzecz innych (udział w akcjach charytatywnych).

Uwagi dotyczące realizacji treści z zakresu etyki

W klasie trzeciej dzieci realizują w znacznym stopniu nowy materiał. Zakres doświadczeń dzieci poszerza się o wiele tematów z zakresu środowiska społeczno-przyrodniczego i historii kraju. Należy to wykorzystać podczas realizacji treści dotyczącej etyki. Wskazujemy zatem konieczność bycia odpowiedzialnym za przyrodę, konieczność ponoszenia konsekwencji jej nadmiernego i niewłaściwego wykorzystywania, wspólnie z uczniami ustalamy, jak powinien się zachować człowiek, aby nie degradować środowiska naturalnego.

Rozważając poszanowanie godności osobistej, warto nawiązać do mężności Polaków walczących w obronie ojczyzny. Wskażmy na ich uczciwość w postępowaniu, umiejętność przedkładania własnego szczęścia nad szczęście innych ludzi (ojczyzny). Wskazujemy, że wartości regulują nasze postępowanie – ich przestrzeganie przynosi dobro innym i nam samym.

Osiągnięcia uczniów po klasie I i po klasie III²

PO KLASIE I	PO KLASIE III
EDUKACJA POLONISTYCZNA	
<p>UCZEŃ:</p> <p>1) w zakresie umiejętności społecznych warunkujących porozumiewanie się i kulturę języka:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) obdarza uwagą dzieci i dorosłych, słucha ich wypowiedzi i chce zrozumieć, co przekazują; komunikuje w jasny sposób swoje spostrzeżenia, potrzeby, odczucia, b) w kulturalny sposób zwraca się do rozmówcy, mówi na temat, zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób, dostosowuje ton głosu do sytuacji, np. nie mówi zbyt głośno, c) uczestniczy w rozmowie na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym, także inspirowane literaturą; <p>2) w zakresie umiejętności czytania i pisania:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) rozumie sens kodowania oraz dekodowania informacji; odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne i napisy, b) zna wszystkie litery alfabetu, czyta i rozumie proste, krótkie teksty, c) pisze proste, krótkie zdania: przepisuje, pisze z pamięci; dba o estetykę i poprawność graficzną pisma (przestrzega zasad kaligrafii), d) posługuje się ze zrozumieniem określeniami: wyraz, głoska, litera, sylaba, zdanie, e) interesuje się książką i czytaniem; słucha w skupieniu czytanych utworów (np. baśni, opowiadań, wierszy), w miarę swoich możliwości czyta lektury wskazane przez nauczyciela, f) korzysta z pakietów edukacyjnych (np. zeszytów ćwiczeń i innych pomocy dydaktycznych) pod kierunkiem nauczyciela; <p>3) w zakresie umiejętności wypowiadania się w małych formach teatralnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) uczestniczy w zabawie teatralnej, ilustruje mimiką, gestem, ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego, b) rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie, c) odtwarza z pamięci teksty dla dzieci, np. wiersze, piosenki, fragmenty prozy. 	<p>UCZEŃ:</p> <p>1) korzysta z informacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji, b) czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym i wyciąga z nich wnioski, c) wyszukuje w tekście potrzebne informacje i w miarę możliwości korzysta ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci na I etapie edukacyjnym, d) zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki; potrafi z nich korzystać; <p>2) analizuje i interpretuje teksty kultury:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) przejawia wrażliwość estetyczną, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi, b) w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów, c) czyta teksty i recytuje wiersze z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji, d) ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci, czyta wybrane przez siebie i wskazane przez nauczyciela książki, wypowiada się na ich temat, e) pod kierunkiem nauczyciela korzysta z podręczników i zeszytów ćwiczeń oraz innych środków dydaktycznych; <p>3) tworzy wypowiedzi:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) w formie ustnej i pisemnej: kilkudzaniową wypowiedź, krótkie opowiadanie i opis, list prywatny, życzenia, zaproszenie, b) dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych c) uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie; poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych, d) dba o kulturę wypowiadania się; poprawnie artykułuje głoski, akcentuje wyrazy, stosuje pauzy i właściwą intonację w zdaniu oznajmującym, pytającym i rozkazującym; stosuje formuły grzecznościowe, e) dostrzega różnicę pomiędzy literą i głoską; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, zdania w tekście, f) pisze czytelnie i estetycznie (przestrzega zasad kaligrafii), dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną oraz interpunkcyjną, g) przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu; w miarę swoich możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe.

² Fragment załącznika nr 2 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dziennik Ustaw Nr 4 z 15 stycznia 2009).

EDUKACJA MUZYCZNA

UCZEŃ:

- 1) powtarza prostą melodię; śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego, wykonuje śpiewanki i rymowanki;
- 2) odtwarza proste rytmy głosem i na instrumentach perkusyjnych; wyraża nastrój i charakter muzyki pląsając i tańcząc (reaguje na zmianę tempa i dynamiki);
- 3) realizuje proste schematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała);
- 4) wie, że muzykę można zapisać i odczytać;
- 5) świadomie i aktywnie słucha muzyki, potem wyraża swe doznania werbalnie i niewerbalnie;
- 6) kulturalnie zachowuje się na koncercie oraz w trakcie śpiewania hymnu narodowego.

UCZEŃ:

- 1) w zakresie odbioru muzyki:
  - a) zna i stosuje następujące rodzaje aktywności muzycznej:
    - śpiewa w zespole piosenki ze słuchu (nie mniej niż 10 utworów w roku szkolnym); śpiewa z pamięci hymn narodowy,
    - gra na instrumentach perkusyjnych (proste rytmy i wzory rytmiczne) oraz melodycznych (proste melodie i akompaniamenty),
    - realizuje sylabami rytmicznymi, gestem oraz ruchem proste rytmy i wzory rytmiczne; reaguje ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany, zmiany tempa, metrum i dynamiki (maszeruje, biega, podskakuje),
    - tańczy podstawowe kroki i figury krakowiaka, polki oraz innego, prostego tańca ludowego,
  - b) rozróżnia podstawowe elementy muzyki (melodia, rytm, wysokość dźwięku, akompaniament, tempo, dynamika) i znaki notacji muzycznej (wyraża ruchowo czas trwania wartości rytmicznych, nut i pauz),
  - c) aktywnie słucha muzyki i określa jej cechy: rozróżnia i wyraża środkami pozamuzycznymi charakter emocjonalny muzyki, rozpoznaje utwory wykonane: solo i zespołowo, na chór i orkiestrę; orientuje się w rodzajach głosów ludzkich (sopran, bas) oraz w instrumentach muzycznych (fortepian, gitara, skrzypce, trąbka, flet, perkusja); rozpoznaje podstawowe formy muzyczne – AB, ABA (wskazuje ruchem lub gestem ich kolejne części);
- 2) w zakresie tworzenia muzyki:
  - a) tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów oraz improwizacje ruchowe do muzyki,
  - b) improwizuje głosem i na instrumentach według ustalonych zasad,
  - c) wykonuje proste utwory, interpretuje je zgodnie z ich rodzajem i funkcją.

EDUKACJA PLASTYCZNA

UCZEŃ:

- 1) wypowiada się w wybranych technikach plastycznych na płaszczyźnie i w przestrzeni; posługuje się takimi środkami wyrazu plastycznego jak kształt, barwa, faktura;
- 2) ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką; korzysta z narzędzi multimedialnych;
- 3) wykonuje proste rekwizyty (np. lalkę, pacynkę) i wykorzystuje je w małych formach teatralnych; tworzy przedmioty charakterystyczne dla sztuki ludowej regionu, w którym mieszka;

UCZEŃ:

- 1) w zakresie percepcji sztuki:
  - a) określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z wybranymi dziełami sztuki, zabytkami i z tradycją w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym; uczestniczy w życiu kulturalnym tych środowisk, wie o istnieniu placówek kultury działających na ich rzecz,
  - b) korzysta z przekazów medialnych; stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora);
- 2) w zakresie ekspresji przez sztukę:

<p>4) rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki: architekturę (także architekturę zieleni), malarstwo, rzeźbę, grafikę; wypowiada się na ich temat.</p>	<p>a) podejmuje działalność twórczą posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego, jak: kształt, barwa, faktura, w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne),</p> <p>b) realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu własnego wizerunku i otoczenia oraz upowszechnianiu kultury w środowisku szkolnym (stosując określone narzędzia i wytwory przekazów medialnych);</p> <p>3) w zakresie recepcji sztuki:</p> <p>a) rozróżnia takie dziedziny działalności twórczej człowieka, jak: architektura, sztuki plastyczne oraz inne określone dyscypliny sztuki (fotografia, film) i przekazy medialne (telewizja, internet), a także rzemiosło artystyczne i sztukę ludową,</p> <p>b) rozpoznaje wybrane dzieła architektury i sztuk plastycznych należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury; opisuje ich cechy charakterystyczne (posługując się elementarnymi terminami właściwymi dla tych dziedzin działalności twórczej).</p>
---	---

EDUKACJA SPOŁECZNA

<p>UCZEŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi; wie, że warto być odważnym, mądrym i pomagać potrzebującym; wie, że nie należy kłamać lub zatajać prawdy; 2) współpracuje z innymi w zabawie, w nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych; przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz w świecie dorosłych, grzecznie zwraca się do innych w szkole, w domu i na ulicy; 3) wie, co wynika z przynależności do swojej rodziny, jakie są relacje między najbliższymi, wywiązuje się z powinności wobec nich; 4) ma rozeznanie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; dostosowuje swe oczekiwania do realiów ekonomicznych rodziny; 5) zna zagrożenia ze strony ludzi; wie, do kogo i w jaki sposób należy się zwrócić o pomoc; 6) wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego; 7) potrafi wymienić status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto); wie, czym zajmuje się np. policjant, strażak, lekarz, weterynarz; wie, jak można się do nich zwrócić o pomoc; 8) wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a Polska znajduje się w Europie; zna symbole narodowe (flaga, godło, hymn narodowy), rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej. 	<p>UCZEŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) odróżnia dobro od zła, stara się być sprawiedliwym i prawdomównym; nie krzywdzi słabszych i pomaga potrzebującym; 2) identyfikuje się ze swoją rodziną i jej tradycjami; podejmuje obowiązki domowe i rzetelnie je wypełnia; rozumie co to jest sytuacja ekonomiczna rodziny i wie, że trzeba do niej dostosować swe oczekiwania; 3) wie, jak należy zachowywać się w stosunku do dorosłych i rówieśników (formy grzecznościowe); rozumie potrzebę utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami w miejscu zamieszkania; jest chętny do pomocy, respektuje prawo innych do pracy i wypoczynku; 4) jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej itp.; wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa; 5) zna prawa ucznia i jego obowiązki (w tym zasady bycia dobrym kolegą), respektuje je; uczestniczy w szkolnych wydarzeniach; 6) zna najbliższą okolicę, jej ważniejsze obiekty, tradycje; wie w jakim regionie mieszka; uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez lokalną społeczność; 7) zna symbole narodowe (barwy, godło, hymn narodowy) i najważniejsze wydarzenia historyczne; orientuje się w tym, że są ludzie szczególnie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, dla Polski i świata; 8) wie, jak ważna jest praca w życiu człowieka; wie, jaki za-
--	---

	<p>wód wykonują jego najbliżsi i znajomi; czym zajmuje się np. kolejarz, aptekarz, policjant, weterynarz;</p> <p>9) zna zagrożenia ze strony ludzi; potrafi powiadomić dorosłych o wypadku, zagrożeniu, niebezpieczeństwie; zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, straży pożarnej, policji oraz ogólnopolski numer alarmowy 112.</p>
--	---

EDUKACJA PRZYRODNICZA

<p>UCZEŃ:</p> <p>1) w zakresie rozumienia i poszanowania świata roślin i zwierząt:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) rozpoznaje rośliny i zwierzęta żyjące w takich środowiskach przyrodniczych, jak park, las, pole uprawne, sad i ogród (działka), b) zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku: odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy, c) wymienia warunki konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwie domowym, w szkolnych uprawach i hodowlach itp.; prowadzi proste hodowle i uprawy (w szczególności w kąciку przyrody), d) wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku: niszczenie szkodników przez ptaki, zapylanie kwiatów przez owady, spulchnianie gleby przez dżdżownicę, e) zna zagrożenia dla środowiska przyrodniczego ze strony człowieka: wypalanie łąki ściernisk, zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów i spalanie śmieci itp.; chroni przyrodę: nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie, pomaga zwierzętom przetrwać zimę i upalne lato, f) zna zagrożenia ze strony zwierząt (niebezpieczne i chore zwierzęta) i roślin (np. trujące owoce, liście, grzyby) i wie jak zachować się w sytuacji zagrożenia, g) wie, że należy oszczędzać wodę; wie, jakie znaczenie ma woda w życiu człowieka, roślin i zwierząt, h) wie, że należy segregować śmieci; rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych; <p>2) w zakresie rozumienia warunków atmosferycznych:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) obserwuje pogodę i prowadzi obrazkowy kalendarz pogody, b) wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji i stosuje się do podanych informacji o pogodzie np. ubiera się odpowiednio do pogody, c) nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku, podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody, d) zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych, takich jak: burza, huragan, powódź, pożar i wie jak zachować się w sytuacji zagrożenia. 	<p>UCZEŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) obserwuje i prowadzi proste doświadczenia przyrodnicze, analizuje je i wiąże przyczynę ze skutkiem; 2) opisuje życie w wybranych ekosystemach: w lesie, ogrodzie, parku, łące i zbiornikach wodnych; 3) nazywa charakterystyczne elementy typowych krajobrazów Polski: nadmorskiego, nizinnego, górskiego; 4) wymienia zwierzęta i rośliny typowe dla wybranych regionów Polski; rozpoznaje i nazywa niektóre zwierzęta egzotyczne; 5) wyjaśnia zależności funkcjonowania przyrody od pór roku; 6) podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody w swoim środowisku; wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek (wypalanie łąk, zaśmiecanie lasów, nadmierny hałas, kłusownictwo); 7) zna wpływ przyrody nieożywionej na życie ludzi, zwierząt i roślin: <ol style="list-style-type: none"> a) wpływ światła słonecznego na cykliczność życia na Ziemi, b) znaczenie powietrza i wody dla życia, c) znaczenie wybranych skał i minerałów dla człowieka (np. węgla i gliny); 8) nazywa części ciała i organy wewnętrzne zwierząt i ludzi (np. serce, płuca, żołądek); 9) zna podstawowe zasady racjonalnego odżywiania się; rozumie konieczność kontrolowania stanu zdrowia i stosuje się do zaleceń stomatologa i lekarza; 10) dba o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych (w miarę swoich możliwości); orientuje się w zagrożeniach ze strony roślin i zwierząt, a także w zagrożeniach typu burza, huragan, śnieżycy, lawina, powódź, itp.; wie, jak trzeba zachować się w takich sytuacjach.
--	---

EDUKACJA MATEMATYCZNA

UCZEŃ:

- 1) w zakresie czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki:
  - a) ustala równoliczność mimo obserwowanych zmian w układzie elementów w porównywanych zbiorach,
  - b) układa obiekty (np. patyczki) w serie rosnące i malejące, numeruje je; wybiera obiekt w takiej serii, określa następne i poprzednie,
  - c) klasyfikuje obiekty: tworzy kolekcje np. zwierzęta, zabawki, rzeczy do ubrania,
  - d) w sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku intelektualnego zachowuje się rozumnie, dąży do wykonania zadania,
  - e) wyprowadza kierunki od siebie i innych osób; określa położenie obiektów względem obranego obiektu; orientuje się na kartce papieru, aby odnajdować informacje (np. w lewym górnym rogu), i rysować strzałki we właściwym kierunku,
  - f) dostrzega symetrię (np. w rysunku motyla); zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej; kontynuuje regularny wzór (np. szlaczek);
- 2) w zakresie liczenia i sprawności rachunkowych:
  - a) sprawnie liczy obiekty (dostrzega regularności dziesiętkowego systemu liczenia), wymienia kolejne liczebniki od wybranej liczby, także wstecz (zakres do 20); zapisuje liczby cyframi (zakres do 10),
  - b) wyznacza sumy (dodaje) i różnice (odejmuje), manipulując obiektami lub rachując na zbiorach zastępczych, np. na palcach; sprawnie dodaje i odejmuje w zakresie do 10, poprawnie zapisuje te działania,
  - c) radzi sobie w sytuacjach życiowych, których pomyślne zakończenie wymaga dodawania lub odejmowania,
  - d) zapisuje rozwiązanie zadania z treścią przedstawionego słownie w konkretnej sytuacji, stosując zapis cyfrowy i znaki działań;
- 3) w zakresie pomiaru:
  - a) długości: mierzy długość posługując się np. linijką; porównuje długości obiektów,
  - b) ciężaru: potrafi ważyć przedmioty; różnicuje przedmioty cięższe, lżejsze; wie, że towar w sklepie jest pakowany według wagi,
  - c) płynów: odmierza płyny kubkiem i miarką litrową,
  - d) czasu: nazywa dni w tygodniu i miesiące w roku; orientuje się, do czego służy kalendarz i potrafi z niego korzystać; rozpoznaje czas na zegarze w takim zakresie, który pozwala mu orientować się w ramach czasowych szkolnych zajęć i domowych obowiązków;
- 4) w zakresie obliczeń pieniężnych:
  - a) zna będące w obiegu monety i banknot o warto-

UCZEŃ:

- 1) liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1, dziesiątkami od danej liczby w zakresie 100 i setkami od danej liczby w zakresie 1000;
- 2) zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000;
- 3) porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków $<$, $>$, $=$);
- 4) dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100 (bez algorytmów działań pisemnych); sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania;
- 5) podaje z pamięci iloczyny w zakresie tabliczki mnożenia; sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia;
- 6) rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka (bez przenoszenia na drugą stronę);
- 7) rozwiązuje zadania tekstowe wymagające wykonania jednego działania (w tym zadania na porównywanie różnicowe, ale bez porównywania ilorazowego);
- 8) wykonuje łatwe obliczenia pieniężne (cena, ilość, wartość) i radzi sobie w sytuacjach codziennych wymagających takich umiejętności;
- 9) mierzy i zapisuje wynik pomiaru długości, szerokości i wysokości przedmiotów oraz odległości; posługuje się jednostkami: milimetr, centymetr, metr; wykonuje łatwe obliczenia dotyczące tych miar (bez zamiany jednostek i wyrażeń dwumianowanych w obliczeniach formalnych); używa pojęcia kilometr w sytuacjach życiowych, np. jechaliśmy autobusem 27 kilometrów (bez zamiany na metry);
- 10) waży przedmioty, używając określić: kilogram, pół kilograma, dekagram, gram; wykonuje łatwe obliczenia, używając tych miar (bez zamiany jednostek i bez wyrażeń dwumianowanych w obliczeniach formalnych);
- 11) odmierza płyny różnymi miarkami; używa określić: litr, pół litra, ćwierć litra;
- 12) odczytuje temperaturę (bez konieczności posługiwania się liczbami ujemnymi, np. 5 stopni mrozu, 3 stopnie poniżej zera);
- 13) odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII;
- 14) podaje i zapisuje daty; zna kolejność dni tygodnia i miesięcy; porządkuje chronologicznie daty; wykonuje obliczenia kalendarzowe w sytuacjach życiowych;
- 15) odczytuje wskazania zegarów: w systemach: 12- i 24-godzinnych, wyświetlających cyfry i ze wskazówkami; posługuje się pojęciami: godzina, pół godziny, kwadrans, minuta; wykonuje proste obliczenia zegarowe (pełne godziny);
- 16) rozpoznaje i nazywa koła, kwadraty, prostokąty i trójkąty (również nietypowe, położone w różny sposób oraz w sytuacji, gdy figury zachodzą na siebie); rysuje

<p>ści 10 zł; zna wartość nabywczą monet i radzi sobie w sytuacji kupna i sprzedaży, b) zna pojęcie długu i konieczność spłacenia go.</p>	<p>odcinki o podanej długości; oblicza obwody trójkątów, kwadratów i prostokątów (w centymetrach); 17) rysuje drugą połowę figury symetrycznej; rysuje figury w powiększeniu i pomniejszeniu; kontynuuje regularność w prostych motywach (np. szlaczki, rozety).</p>
---	--

ZAJĘCIA KOMPUTEROWE

<p>UCZEŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) posługuje się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamia program, korzystając z myszy i klawiatury; 2) wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia; 3) stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera. 	<p>UCZEŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) umie obsługiwać komputer: <ol style="list-style-type: none"> a) posługuje się myszą i klawiaturą, b) poprawnie nazywa główne elementy zestawu komputerowego; 2) posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania; korzysta z opcji w programach; 3) wyszukuje i korzysta z informacji: <ol style="list-style-type: none"> a) przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe (np. stronę swojej szkoły), b) dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie, c) odtwarza animacje i prezentacje multimedialne; 4) tworzy teksty i rysunki: <ol style="list-style-type: none"> a) wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy i zdania, b) wykonuje rysunki za pomocą wybranego edytora grafiki, np. z gotowych figur; 5) zna zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, internetu i multimediiów: <ol style="list-style-type: none"> a) wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadwyręża kręgosłup, ogranicza kontakty społeczne, b) ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu, c) stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, internetu i multimediiów.
--	--

ZAJĘCIA TECHNICZNE

<p>UCZEŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) w zakresie wychowania technicznego: <ol style="list-style-type: none"> a) wie, jak ludzie wykorzystywali dawniej i dziś siły przyrody (wiatr, wodę); majsterkuje (np. latawce, wiatraczki, tratwy), b) zna ogólne zasady działania urządzeń domowych (np. latarki, odkurzacza, zegara), posługuje się nimi, nie psując ich, c) buduje z różnorodnych przedmiotów dostępnych w otoczeniu np. szalasa, namiot, wagę, tor przeszkód; w miarę możliwości konstruuje urządzenia technicz- 	<p>UCZEŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) zna środowisko techniczne na tyle, że: <ol style="list-style-type: none"> a) orientuje się w sposobach wytwarzania przedmiotów codziennego użytku („jak to zrobiono?”): meble, domy, samochody, sprzęt gospodarstwa domowego, b) rozpoznaje rodzaje maszyn i urządzeń: transportowych (samochody, statki, samoloty), wytwórczych (narzędzia, przyrządy), informatycznych (komputer, laptop, telefon komórkowy); orientuje się w rodzajach budowli (budynki mieszkalne, biurowe, przemysłowe, mosty, tunele, wieże) i urządzeń elektrycznych
--	--

<p>ne z gotowych zestawów do montażu np. dźwigi, samochody, samoloty, statki, domy;</p> <p>2) w zakresie dbałości o bezpieczeństwo własne i innych:</p> <p>a) utrzymuje porządek wokół siebie (na swoim stoliku, w sali zabaw, szatni i w ogrodzie), sprząta po sobie i pomaga innym w utrzymywaniu porządku,</p> <p>b) zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych,</p> <p>c) wie, jak należy bezpiecznie poruszać się na drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji; wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku, np. umie powiadomić dorosłych, zna telefony alarmowe.</p>	<p>(latarka, prądnica rowerowa),</p> <p>c) określa wartość urządzeń technicznych z punktu widzenia cech użytkowych (łatwa lub trudna obsługa), ekonomicznych (tanie lub drogie w zakupie i użytkowaniu), estetycznych (np. ładne lub brzydkie);</p> <p>2) realizuje „drogę” powstawania przedmiotów od pomysłu do wytworu:</p> <p>a) przedstawia pomysły rozwiązań technicznych: planuje kolejne czynności, dobiera odpowiednie materiały (papier, drewno, metal, tworzywo sztuczne, materiały włókiennicze) oraz narzędzia,</p> <p>b) rozumie potrzebę organizowania działania technicznego: pracy indywidualnej i zespołowej,</p> <p>c) posiada umiejętności:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odmierzania potrzebnej ilości materiału, – cięcia papieru, tektury itp., – montażu modeli papierowych i z tworzyw sztucznych, korzystając z prostych instrukcji i schematów rysunkowych, np. buduje latawce, makiety domów, mostów, modele samochodów, samolotów i statków, – w miarę możliwości, montażu obwodów elektrycznych, szeregowych i równoległych z wykorzystaniem gotowych zestawów; <p>3) dba o bezpieczeństwo własne i innych:</p> <p>a) utrzymuje ład i porządek w miejscu pracy,</p> <p>b) właściwie używa narzędzi i urządzeń technicznych,</p> <p>c) wie, jak należy bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji; wie jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku.</p>
--	---

WYCHOWANIE FIZYCZNE

<p>UCZEŃ:</p> <p>1) uczestniczy w zajęciach rozwijających sprawność fizyczną, zgodnie z regułami;</p> <p>2) potrafi:</p> <p>a) chwycić piłkę, rzucać nią do celu i na odległość, toczyć ją i kozłować,</p> <p>b) pokonywać przeszkody naturalne i sztuczne,</p> <p>c) wykonywać ćwiczenia równoważne;</p> <p>3) dba o to, aby prawidłowo siedzieć w ławce, przy stole itp.;</p> <p>4) wie, że choroby są zagrożeniem dla zdrowia i że można im zapobiegać poprzez: szczepienia ochronne, właściwe odżywianie się, aktywność fizyczną, przestrzeganie higieny; właściwie zachowuje się w sytuacji choroby;</p> <p>5) wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw i stosować środków chemicznych (np. środków czystości, środków ochrony roślin);</p> <p>6) wie, że dzieci niepełnosprawne znajdują się w trudnej sytuacji i pomaga im.</p>	<p>UCZEŃ:</p> <p>1) w zakresie sprawności fizycznej:</p> <p>a) realizuje marszobieg trwający co najmniej 15 minut,</p> <p>b) umie wykonać próbę siły mięśni brzucha oraz próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa;</p> <p>2) w zakresie treningu zdrowotnego:</p> <p>a) przyjmuje pozycje wyjściowe i ustawienia do ćwiczeń oraz wykonuje przewrót w przód,</p> <p>b) skacze przez skakankę, wykonuje przeskoki jednonoż i obunoż nad niskimi przeszkodami,</p> <p>c) wykonuje ćwiczenia równoważne bez przyboru, z przyborem i na przyrządzie;</p> <p>3) w zakresie sportów całego życia i wypoczynku:</p> <p>a) posługuje się piłką: rzuca, chwytą, kozłuje, odbija i prowadzi ją,</p> <p>b) jeździ np. na rowerze, wrotkach; przestrzega zasad poruszania się po drogach,</p> <p>c) bierze udział w zabawach, mini grach i grach terenowych, zawodach sportowych, respektując reguły</p>
---	---

<p>Podane umiejętności dotyczą dzieci o prawidłowym rozwoju fizycznym. Umiejętności dzieci niepełnosprawnych ustala się stosownie do ich możliwości.</p>	<p>i podporządkowując się decyzjom sędziego, d) wie, jak należy zachować się w sytuacjach zwycięstwa i radzi sobie z porażkami w miarę swoich możliwości; 4) w zakresie bezpieczeństwa i edukacji zdrowotnej: a) dba o higienę osobistą i czystość odzieży, b) wie, jakie znaczenie dla zdrowia ma właściwe odżywianie się oraz aktywność fizyczna, c) wie, że nie może samodzielnie zażywać leków i stosować środków chemicznych niezgodnie z przeznaczeniem, d) dba o prawidłową postawę, np. siedząc w ławce, przy stole, e) przestrzega zasad bezpiecznego zachowania się w trakcie zajęć ruchowych, posługuje się przybarami sportowymi zgodnie z ich przeznaczeniem, f) potrafi wybrać bezpieczne miejsce do zabaw i gier ruchowych; wie, do kogo zwrócić się o pomoc w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia.</p>
--	--

ETYKA

<p>UCZEŃ: Przybliżanie dzieciom ważnych wartości etycznych na podstawie baśni, bajek i opowiadań, a także obserwacji życia codziennego. Uczeń kończący klasę I:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (współpracuje w zabawach i w sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych (grzecznie zwraca się do innych, ustępuje osobom starszym miejsca w autobusie, podaje upuszczony przedmiot itp.); 2) wie, że nie można dążyć do zaspokojenia swoich pragnień kosztem innych; nie niszczy otoczenia; 3) zdaje sobie sprawę z tego, jak ważna jest prawdomówność, stara się przeciwstawiać kłamstwu i obmowie; 4) wie, że nie wolno zabierać cudzej własności bez pozwolenia, pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy i nie niszczy ich; 5) niesie pomoc potrzebującym, także w sytuacjach codziennych; 6) wie, że ludzie żyją w różnych warunkach i dlatego nie należy chwalić się bogactwem, ani dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach. 	<p>UCZEŃ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rozumie, że ludzie mają równe prawa, niezależnie od tego, gdzie się urodzili, jak wyglądają, jaką religię wyznają, jaki mają status materialny; okazuje szacunek osobom starszym; 2) zastanawia się na tym, na co ma wpływ, na czym mu zależy, do czego może dążyć, nie krzywdząc innych; stara się nieść pomoc potrzebującym; 3) wie, na czym polega prawdomówność i jak ważna jest odwaga przeciwstawiania się kłamstwu i obmowie; potrafi z tej perspektywy oceniać zachowania bohaterów baśni, opowiadań, legend, komiksów; 4) wie, że nie można zabierać cudzej własności i stara się tego przestrzegać; wie, że należy naprawić wyrządzoną szkodę; dostrzega, kiedy postaci z baśni, opowiadań, legend, komiksów nie przestrzegają reguły „nie kradnij”; 5) starannie dobiera przyjaciół i pielęgnuje przyjaźnie w miarę swoich możliwości; 6) wie, że jest częścią przyrody, chroni ją i szanuje; nie niszczy swojego otoczenia.
--	--

Procedury osiągnięcia celów kształcenia i wychowania

Procedury osiągnięcia celów kształcenia i wychowania muszą zakładać różne potrzeby edukacyjne uczniów. Wiedza szkolna (teoretyczna) i wiedza przydatna w życiu pozaszkolnym (praktyczna) bardzo się różnią. Osoby o zdolnościach analitycznych, które potrafią zastosować nabyte umiejętności na poziomie szkoły, nie zawsze radzą sobie w życiu zawodowym, dorosłym. Czasami brak im samodzielności i umiejętności poszukiwania rozwiązań, z czym z kolei dobrze radzą sobie osoby o myśleniu twórczym i praktycznym.

Aby nie rozwijać u uczniów wyłącznie myślenia szkolnego, należy kształcić umiejętności poznawcze w różnych sytuacjach. Ujęte w programie i zestawie edukacyjnym *Kolorowa klasa* treści zostały tak ułożone, aby nauczyciel mógł stosować różne strategie nauczania i rozwijać umiejętności myślenia i uczenia się, a w efekcie rozwiązywania zadań w szkole i w życiu. Do tych strategii należą:

- **strategia dydaktyczna** – opiera się na wykładzie i wyjaśnieniach nauczyciela bazujących na pytaniach dodatkowo zadawanych przez uczniów; w tej strategii nadrzędną rolą jest sprawdzenie przez nauczyciela rozumienia przez uczniów jego słów;
- **strategia pytań opierających się na faktach** – jej głównym celem jest ustalenie faktów; interakcja między nauczycielem a uczniami bazuje głównie na wyrażaniu przez nauczyciela komentarzy „dobrze – tak – nie”;
- **strategia pytań skłaniających do myślenia, zwana też dialogiczną** – jest oparta na dialogu, zarówno ustnym, jak i pisemnym; celem tej strategii jest zachęcenie uczniów do myślenia i rozbudzenie w nich potrzeby dyskusji; nauczyciel uczestniczy w rozmowie na równi z uczniami, komentuje lub uzupełnia wypowiedzi, może także w trakcie dyskusji zmienić stanowisko wobec omawianego problemu; ta strategia jest oparta na formułowaniu otwartych pytań ożywionych (czyli poszukujących, skłaniających do myślenia), dzięki którym zwiększa się interakcja między uczniami, co daje równe szanse wszystkim stylom myślenia.³

Każdą ze strategii można stosować podczas lekcji, w ramach zadania domowego, pracy pisemnej czy w trakcie wykonywania projektów. Strategia dialogiczna jest najbardziej odpowiednią formą kształcenia myślenia, jednak pozostałe również są przydatne. Pytania opierające się na faktach mogą pomóc sprawdzić, wyjaśnić i uporządkować wiedzę, a strategia dydaktyczna świetnie służy do przedstawiania nowych faktów w sposób ciekawy i rzeczowy.

Konieczne jest też dopasowanie poziomu nauczania do poziomu uczniów, lecz nie wolno rezygnować przy tym z zachęcania dzieci do pokonywania kolejnych progów trudności. Wszyscy uczniowie umieją myśleć analitycznie, twórczo i praktycznie. Do nauczyciela należy zatem zachęcanie do dialogu: ucznia z samym sobą, z innymi uczniami i z nauczycielem. Ważne jest także umożliwienie każdemu dziecku uczenia się w najbardziej dogodny dla niego sposób. Dlatego proponujemy stosowanie różnych metod pracy w zależności od wieku dzieci, ich możliwości psychofizycznych, specjalnych potrzeb edukacyjnych i celów zajęć.

Do pracy z uczniami w klasie pierwszej szczególnie polecamy następujące metody:

- Metoda Dobrego Startu profesor Marty Bogdanowicz;
- metoda 18 struktur wyrazowych Ewy Kujawy i Marii Kurzyny;
- czynnościowe nauczanie matematyki profesor Zofii Krygowskiej.

Założeniem **Metody Dobrego Startu** (MDS) jest jednoczesne rozwijanie funkcji wzrokowych, słuchowo-językowych, dotykowo-kinestetycznych i motorycznych oraz ich korelacja, nazywana także integracją sensoryczno-motoryczną. Skorelowane funkcje uczestniczą w złożonych czynnościach nauki czytania i pisania. Metoda ta kształtuje również lateralizację oraz orientację w schemacie ciała i przestrzeni. Rozwijanie wymienionych funkcji jest istotne na etapie rozpoczynania nauki czytania i pisania, a niezbędne, gdy dziecko wykazuje cechy nieharmonijnego rozwoju. Odpowiedni rozwój tych funkcji warunkuje szybkie nabywanie umiejętności: porozumiewania się za pomocą pisma, kodowania mowy podczas pisania i jej dekodowania podczas czytania. Wykorzystanie Metody Dobrego Startu w *Kolorowej klasie* polega na:

- wydłużeniu czasu wprowadzenia tak zwanych trudnych liter: p, b, d, g, dwuznaków i zmiękczeń;
- wprowadzaniu i utrwalaniu tych liter z zachowaniem struktury i założeń MDS;
- licznych ćwiczeniach ruchowo-słuchowych lub ruchowo-słuchowo-wzrokowych jako elementu struktury zajęć MDS opisanych w scenariuszach zajęć.

³ Na podstawie R. J. Strenberg, L. Spear-Swerling, *Jak nauczyć dzieci myślenia*, Gdańsk 2003.

Metoda 18 struktur wyrazowych należy do licznej grupy metod nauki czytania. W *Kolorowej klasie* zastosowano ich kilka, lecz szczególną uwagę zwrócono na tę metodę, jako najbardziej skuteczną w pracy z dziećmi wykazującymi trudności w nauce czytania (co wynika z obserwacji i praktyki autorek). Metoda opiera się na analizie sylabowo-głoskowej wyrazów w powiązaniu z ich budową literową, natomiast nie uwzględnia struktury gramatycznej i słowotwórczej. Nauka polega na praktycznym poznaniu przez dzieci różnorodnych wyrazów uporządkowanych w 18 zestawach. Kolejność poznawania wyrazów została podporządkowana zasadzie stopniowania trudności. W podręczniku *Kolorowa klasa* przy każdej kolejno opracowywanej literze umieszczono zestaw wyrazów (na pasku u dołu strony) związanych z omawianym tematem, ułożonych zgodnie z metodą 18 struktur wyrazowych. Ta pomoc dydaktyczna umożliwi indywidualizowanie pracy z uczniem.

Koncepcja **czynnościowego nauczania matematyki** opiera się na podstawach metodologicznych matematyki jako nauki oraz na psychologii procesu kształtowania pojęć. Głównym celem tej metody jest zdobywanie przez uczniów wiedzy operatywnej przez rozwiązywanie zadań powiązanych z rzeczywistością. Uczeń odkrywa prawdy matematyczne samodzielnie, a nie tylko odgórnie, automatycznie. W ten sposób w umyśle dziecka kształtują się pojęcia matematyczne, a poprzez próbę znalezienia odpowiedzi na pytanie: *Jak można to rozwiązać?*, rozwija się postawa poszukująca. Niejako przy okazji kształtuje się także osobowość ucznia: jego intelekt, emocjonalność i zmysł praktyczny. Jedną z fundamentalnych zasad czynnościowego nauczania matematyki jest organizowanie sytuacji problemowych wymagających zastosowania trzech rodzajów operacji: konkretnych, wyobrażeniowych i abstrakcyjnych. Zasada ta opiera się na teorii operacyjno-interiorystycznej Jeana Piageta, który za podstawowy mechanizm ludzkiego myślenia przyjął uwewnętrznienie (interioryzację), czyli proces przebiegający od konkretnych czynności do abstrakcyjnych operacji. Dlatego podczas opracowywania danego pojęcia w sposób czynnościowy proponujemy zaplanowanie ćwiczeń, które pozwolą uczniowi przebyć drogę od czynności konkretnych, poprzez wyobrażone, do abstrakcyjnych. Taki sposób nauczania matematyki jest konsekwentnie realizowany w zestawie *Kolorowa klasa*. Uczniowie najpierw manipulują konkretnymi, by wykonać działania, następnie ilustrują je za pomocą liczmanów, a dopiero na końcu zapisują operacje matematyczne przyjętymi symbolami w zeszytach ćwiczeń.

Zaprezentowane powyżej metody dotyczą głównie (choć nie tylko) uczniów klasy pierwszej. Mogą być także stosowane na kolejnych etapach edukacyjnych, zwłaszcza wobec dzieci o szczególnych potrzebach edukacyjnych. Proponujemy korzystać także z następujących metod pracy:

- **podających** – polegają one na uczeniu się gotowych treści przez stosowanie: opowiadania, wykładu, odczytu, pogadanki, dyskusji, pracy z książką, instruktażu;
- **ćwiczeń praktycznych** – ich podstawą jest korzystanie z różnych źródeł informacji, prezentacja scenek sytuacyjnych, symulacja, drama, burza mózgów, eksperyment;
- **eksponujących** – mają one zastosowanie na zajęciach, podczas których wykonuje się pokaz czynności, programów komputerowych, wykonanych przez uczniów prac plastycznych, zjawisk, przebiegu procesów; to także sposób na wyeksponowanie osiągniętych przez uczniów umiejętności i prac wykraczających poza podstawę programową;
- **problemowych** – należy do nich poszukiwanie rozwiązania danego problemu przez tworzenie schematów.

Dobrze dobrane metody zachęcą uczniów do działania, myślenia i kreatywności. Nie wolno jednak zapominać, by realizując zamierzone cele, uwzględniać indywidualne cechy każdego dziecka. Spełnienie tych warunków umożliwi sprawne i skuteczne realizowanie zadań edukacyjnych. Zaliczamy do nich:

- respektowanie praw dziecka do bezpieczeństwa i wolności;
- chwalenie, nagradzanie i zapewnianie poczucia uznania;
- zaspokajanie indywidualnych potrzeb dziecka w sferze dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej;

- indywidualizowanie procesu lekcyjnego ze względu na możliwości psychorozwojowe dziecka;
- wspieranie indywidualnych uzdolnień dziecka, wskazywanie jego mocnych stron;
- rozpoznawanie pojawiających się deficytów i zapobieganie im;
- udzielanie wsparcia w sferze wolicjonalnej w pokonywaniu trudności i przeszkód;
- rozpoznanie środowiska rodzinnego uczniów i stała z nim współpraca;
- korzystanie z pomocy specjalistów: psychologów, pedagogów, lekarzy i instytucji działających na rzecz wspierania indywidualnych potrzeb dziecka.

Szkolną codzienność warto jak najczęściej urozmaicać wyjściami w teren czy spotkaniem z ciekawym człowiekiem. Wycieczka do zoo i samodzielna obserwacja słońca będzie zawsze silniej oddziaływać na emocje, pamięć i przeżycia dziecka niż najpiękniejsza ilustracja tego zwierzęcia. Przy dokonywaniu wyboru narzędzi nauczyciel powinien zatem pamiętać o wykorzystaniu:

- terenu naturalnego do rekreacji ruchowej (boisko szkolne, park, las);
- bogatej oferty edukacyjnej muzeów;
- oferty edukacyjnej instytutów naukowych;
- biblioteki osiedlowej i domu kultury w najbliższym otoczeniu;
- oferty teatrów, filharmonii, opery i kin;
- wystaw malarskich i galerii sztuki;
- naturalnej obserwacji terenu, przyrody i zwierząt;
- działalności służb mundurowych i prewencyjnych;
- zasobów naturalnych wykorzystywanych do doświadczeń i obserwacji;
- wiedzy i doświadczenia innych ludzi (poznawanie zawodów w naturalnym środowisku).

W celu pobudzania procesów myślowych, potrzebnych do sprawnego i kreatywnego poznawania rzeczywistości, należy pamiętać o stosowaniu wielu technik w pracy: indywidualnej, w parach, grupowej i zespołowej, oraz wykorzystaniu różnorodnych i ciekawych dla dziecka narzędzi. Autorzy pakietu *Kolorowa klasa* dołożyli starań, aby stworzyć bogaty i atrakcyjny zestaw. W jego skład wchodzi następujące elementy:

Dla ucznia

- podręczniki i zeszyty ćwiczeń;
- zeszyty do nauki pisania liter i cyfr dla klasy I;
- liczmany (figury geometryczne, warzywa, owoce, liście);
- alfabet i cyfry ruchome;
- tangram;

Dla nauczyciela

- przewodniki metodyczne z propozycjami scenariuszy zajęć dziennych oraz zajęć WF;
- przewodnik zajęć komputerowych;
- liczmany (figury geometryczne, warzywa, owoce, liście);
- alfabet i cyfry ruchome;
- alfabet i cyfry demonstracyjne;
- plansze tematyczne;
- tangram;
- płyta multimedialna;
- płyty audio (piosenki, muzyka, odgłosy).

Kryteria oceny i metody sprawdzania osiągnięć ucznia

Troska o wysoką skuteczność procesu kształcenia wymaga systematycznego pozyskiwania wiarygodnych informacji dotyczących treści kształcenia, pracy nauczyciela, pracy ucznia, organizacji działań dydaktycznych, doboru metod i pomocy dydaktycznych. Źródłem takich informacji jest proces sprawdzania i oceniania osiągnięć ucznia realizowany planowo, z zastosowaniem różnych form i dobrych narzędzi sprawdzania. Celem oceniania jest sformułowanie opinii o poziomie osiągnięć uczniów oraz uzyskanie informacji, które mogą się przyczynić do lepszej, a zatem bardziej skutecznej pracy ucznia i nauczyciela.

Dobre ocenianie:

- dostarcza **konkretnych informacji** o postępach w nauce (o tym, co dziecko już umie, nad czym musi jeszcze popracować oraz ile mu brakuje do osiągnięcia celu);
- prezentuje **mocne strony ucznia** (ocenianie wzmacniające);
- obrazowo przedstawia **zachowanie** dziecka i jego funkcjonowanie w klasie; zawiera szczegółowe informacje o aktywności ucznia, jego samodzielności, zaangażowaniu i umiejętności współpracy z rówieśnikami;
- odpowiednio **komentuje** sformułowania użyte w ocenie;
- **motywuje** ucznia do dalszych postępów w nauce, zachęca do pracy;
- uwzględnia możliwości dziecka, bierze pod uwagę jego wkład pracy, czyli wysiłek włożony w wykonanie zadania;
- zawiera **wskazówki** dla rodziców pomocne w pracy domowej z dzieckiem;
- jeśli zachodzi potrzeba, informuje o konieczności włączenia dziecka do dodatkowych **zajęć specjalistycznych** (np. korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, socjoterapeutycznych);
- **nie stresuje** ucznia i rodziców – nie pełni funkcji kary czy nagrody, nie zawiera krytyki osoby, nie etykietuje dziecka;
- zawiera **podsumowanie**, a w nim informację o przebiegu rozwoju dziecka.

Kiedy myślimy o ocenie, zazwyczaj przychodzi nam do głowy wpis do dziennika, zeszytu, na kartce sprawdzianu. Warto jednak pamiętać, że ocenę przekazujemy dziecku nie tylko w formie pisemnej czy ustnej, ale także w postaci mimiczno-behawioralnej. Komunikaty wysyłane tą drogą, bardziej lub mniej świadomie, mają dla dziecka niezwykle ważne znaczenie. Mimika twarzy lub postawa mogą bez słów wyrazić aprobatę lub dezaprobatę skierowaną do dziecka. Należy więc pamiętać, aby ocena słowna była spójna z mową ciała. Wpływ oceny na psychikę dziecka może mieć dwojaki skutek:

- **pozytywny**, czyli motywujący do dalszej pracy, zachęcający do podejmowania wysiłku, wzmacniający pozytywne myślenie o sobie samym;
- **negatywny**, czyli demotywujący, obniżający wartość dziecka w jego oczach (czasami także w środowisku), a w efekcie budzący niechęć do nauki i strach przed wyzwaniem.

Ocena zatem powinna być rzetelna, uczciwa i bezstronna oraz pełnić funkcje: wskazujące, motywujące, pobudzające, nagradzające, egzekwujące i informacyjne.

Zachęcamy, by poznawać i stosować nowoczesne metody oceniania. Należy do nich **ocenianie kształtujące**, zwane także ocenianiem pomagającym się uczyć. W wielu krajach (także w Polsce) uważane jest ono za jeden z najbardziej obiecujących kierunków reformowania oświaty, poprawiania jakości nauczania, wyników i osiągnięć uczniów, przygotowania do uczenia się przez całe życie i wyrównywania szans edukacyjnych uczniów. Do elementów oceniania kształtującego należą:

- **Określenie celów lekcji i sformułowanie ich w języku zrozumiałym dla ucznia.**

Przed przystąpieniem do pracy nauczyciel musi wyznaczyć konkretny cel lekcji i w sposób przejrzysty zakomunikować go uczniom. Uczniowie muszą wiedzieć, do czego mają dążyć, a po zakończonych zajęciach sprawdzić, czy cel został osiągnięty.

- **Ustalenie wraz z uczniami kryteriów oceniania.**
Uczeń musi wiedzieć, co będzie podlegało ocenie, a nauczyciel konsekwentnie ocenia tylko to, co zapowiedział wcześniej.
- **Rozróżnienie funkcji oceny sumującej i kształtującej.**
Celem oceny sumującej jest podsumowanie wiedzy nabytej przez ucznia, co zwykle ogranicza się do wystawienia stopnia. Ocena kształtująca służy uczniowi do tego, aby uświadomił sobie, co zrobił dobrze lub źle, co wymaga jeszcze dodatkowego ćwiczenia. W ocenianiu kształtującym uczeń otrzymuje mniej stopni, a więcej informacji zwrotnych od nauczyciela lub kolegi.
- **Zbudowanie atmosfery uczenia się, pracowanie z uczniami i rodzicami.**
Nauczyciel buduje przyjazną atmosferę, rozmawiając z rodzicami na temat sposobów uczenia się ich dzieci oraz tego, co pomaga im się uczyć. Tak zbudowana atmosfera sprzyja zaangażowaniu, kształceniu samodzielności i umiejętności współpracy.
- **Sformułowanie pytań kluczowych.**
Pytania kluczowe to pytania, które skłaniają uczniów do myślenia, zachęcają do poszukiwania odpowiedzi, silniej angażują w naukę.
- **Zadawanie pytań angażujących ucznia w lekcję.**
Włączamy wszystkich uczniów w myślenie poprzez: danie więcej czasu na zastanowienie się nad problemem (odповідzią), pracę w parach, niekaranie za błędne odpowiedzi, pytanie wszystkich uczniów, a nie tylko zgłaszających się.
- **Stosowanie efektywnych informacji zwrotnych.**
Zamiast wystawiania oceny przekazujemy uczniowi komentarz do jego pracy, w tym: wyszczególniamy jej dobre elementy, podkreślamy zaangażowanie i wysiłek, informujemy, co wymaga poprawienia i jak tego dokonać, oraz dajemy wskazówki, nad czym uczeń powinien jeszcze popracować.
- **Wprowadzenie samooceny i oceny koleżeńskiej.**
Uczniowie wzajemnie recenzują swoje prace i udzielają sobie rad. Jeżeli uczeń potrafi sam siebie ocenić, wie, ile się już nauczył i nad czym musi jeszcze popracować, orientuje się, co mu pomaga w procesie nabywania wiedzy i umiejętności, wówczas staje się aktywnym i świadomym uczestnikiem procesu uczenia się.

W procesie monitorowania postępów edukacyjnych ucznia nauczyciel powinien korzystać z różnorodnych źródeł, dających mu możliwość analizy procesu uczenia się, stopnia przyswojenia wiedzy, możliwości twórczych, rozwijania uzdolnień, funkcjonowania w grupie jako ucznia i kolegi. Gromadzenie materiału powinno się opierać na:

- ustawicznej obserwacji funkcjonowania dziecka w grupie i w szkole;
- rozmowach i wywiadach prowadzonych z dzieckiem i jego rodzicami;
- wytworach jego pracy z uwzględnieniem ich analizy w odniesieniu do wymagań programowych;
- praktycznej działalności dziecka, związanej z umiejętnością radzenia sobie w sytuacjach zadaniowych (stopień zaangażowania, kreatywność, umiejętność doprowadzania zadań do końca, umiejętność rozwiązywania problemów i szukania pomocy, uczestnictwo w zajęciach pozalekcyjnych rozwijających zainteresowania dziecka);
- badaniach i opiniach specjalistycznych (poradnie psychologiczno-pedagogiczne, opinie lekarskie);
- dokumentacji opisującej zdobyte umiejętności na zakończenie wcześniejszego etapu edukacyjnego (w tym wypadku dokumentacji przedszkolnej);
- testach kompetencji (badających wiedzę i umiejętności po zakończeniu danego etapu edukacyjnego) oraz krótkich sprawdzianach (badających bieżące opanowanie materiału);
- ankietach (przeprowadzanych z uczniami i ich rodzicami).

Możemy ocenić aktywności wywodzące się zarówno ze sfery dydaktycznej, jak i wychowawczej. Najczęściej ocenie podlegają:

- zasób wiedzy o otaczającym świecie adekwatny do wieku i możliwości ucznia;
- umiejętności czytania, pisania, liczenia;
- umiejętność rozwiązywania zadań i problemów matematycznych;
- dbałość o estetykę wykonywanych prac;
- samodzielność;
- przygotowanie do zajęć;
- zaangażowanie w życie klasy;
- kultura osobista;
- umiejętność nawiązywania i utrzymywania kontaktów interpersonalnych;
- umiejętność współpracy.

Wyróżniamy trzy rodzaje oceny:

Ocena cząstkowa polega na ocenianiu bieżącego materiału za pośrednictwem znaczków symboliczno-obrazkowych, naklejek, pieczętek, krótkich opisów i not. Informuje o bieżących postępach ucznia, materiale już opanowanym i tym, który wymaga jeszcze ćwiczeń dodatkowych, zawiera też wskazówki do dalszej pracy i porady). Dużym ułatwieniem w rejestrowaniu wyników obserwacji jest Karta postępów dziecka (karty postępów znajdują się na płycie multimedialnej dla nauczyciela w dziale „Motywacja”).

Ocena śródroczna ma postać noty opisowej w arkuszu ocen. Uwzględnia półroczną pracę dziecka, nabyte wiadomości i umiejętności w zakresie wszystkich edukacji w ramach wymagań podstawy programowej.

Ocena końcoworoczna ma postać noty opisowej w świadectwie szkolnym. Odnosi się do zdobytych wiadomości i umiejętności w zakresie wszystkich edukacji na koniec każdego roku nauczania (formularz oceny opisowej jest zamieszczony na płycie multimedialnej dla nauczyciela w dziale „Motywacja”).

W wypadku dzieci ze zdiagnozowanymi przez specjalistów deficytami (np. zaburzenia analizatorów, ryzyko dysleksji, niedosłuch) należy uwzględnić zalecenia poradni i stosownie z wytycznymi obniżyć próg wymagań. Odnosi się to zarówno do oceny cząstkowej, jak też śródrocznej i rocznej. Opisując ucznia, bierzemy pod uwagę oceny, jakie otrzymał podczas specjalistycznych zespołów wyrównawczych (np. na zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych), i uwzględniamy je przy tworzeniu noty opisowej (półrocznej i końcoworocznej). Do obowiązku wychowawcy należy też utrzymywanie stałego kontaktu z terapeutą prowadzącym zajęcia korekcyjne, konsultowanie postępów ucznia, ustalanie indywidualnego toku zajęć i określanie indywidualnego progu wymagań (w tym także oceny). Podczas sprawdzianów, rozwiązywania testów i wykonywania innych prac pisemnych należy wydłużyć czas potrzebny na wykonanie zadania, a jeśli to konieczne – zadbać o specjalne warunki (np. zapewnić osobną salę w celu głośnego odczytania poleceń testu).

Przy ocenianiu bardzo ważne jest porównanie osiągnięć dziecka z kryteriami programowymi. Wytyczne procentowe i opisowe w zakresie wymagań oceniania określone są przez Wewnętrzny System Oceniania, indywidualny dla każdej placówki i zatwierdzany przez radę pedagogiczną. Każdy nauczyciel musi dostosować się do przyjętych przez szkołę kryteriów i na ich podstawie oceniać uczniów. Należy jednak pamiętać, że rodzice powinni być zaznajomieni z **wymaganiami edukacyjnymi** (także dotyczącymi oceniania), by mieć realny punkt odniesienia. Rodzice, którzy przeczytają uważnie: *uczeń dodaje, rachując na zbiorach zastępczych*, mogą nie wiedzieć, czy te umiejętności wystarczają na danym etapie kształcenia, czy może dziecko powinno już umieć więcej. Jeśli uczeń nie opanował oczekiwanego na danym etapie wymagania, wówczas informacja o tym powinna zostać uzupełniona o **zachętę do pracy**.

Szczególnie istotne jest podsumowanie w postaci ogólnej uwagi o rozwoju ucznia i jego postępach, w rodzaju: *uczeń rozwija się prawidłowo, czyni postępy zgodnie ze swoimi możliwościami*, lub: *uczeń pracuje poniżej swoich możliwości*.

Należy pamiętać, by nie poprzestawać na informacji, że uczeń z czymś sobie nie radzi. W sytuacji, gdy dziecko pracuje poniżej swoich możliwości lub nie czyni zadowalających postępów, nauczyciel sporządza listę konkretnych **wskazówek do pracy** z uczniem w domu lub zaleca udział w dodatkowych zajęciach specjalistycznych.

Sformułowana na piśmie ocena opisowa **nie zastąpi** kompletnych i rzetelnych informacji o dziecku przekazywanych podczas **indywidualnych rozmów** rodzica z nauczycielem. Warto do takiej rozmowy zaprosić również dziecko. Uniknie się w ten sposób emocjonującej dla niego sytuacji „mówienia za plecami”.

Na koniec warto zaznaczyć, że ocenianie jest procesem społecznie nieobojętnym. Ocena silnie oddziałuje na dziecko, kształtuje jego postrzeganie świata i siebie samego. Szybko można zniechęcić ucznia do pracy, wyzwolić w nim postawę biernego oczekiwania czy koncentrowania się na zagrożeniu (ocenie). Trudniej prowadzić ścieżką kreatywnego rozwoju ku postrzeganiu oceny jako wskazówki i rady. Oceniać trzeba, ale trzeba robić to dobrze.

Indywidualizacja nauczania

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej nakłada na szkołę i nauczycieli nowe zadania. Pomoc uczniom ma polegać na rozpoznawaniu możliwości psychofizycznych oraz na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów. Wsparcie ze strony nauczycieli należy się nie tylko uczniom z różnorodnymi trudnościami w nauce, ale także szczególnie uzdolnionym. Może być udzielane w różnych formach, takich jak:

- zajęcia rozwijające uzdolnienia dla uczniów wybitnych, z wykorzystaniem aktywnych metod pracy;
- zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla uczniów mających trudności w nauce, w szczególności w spełnieniu wymagań edukacyjnych określonych w podstawie programowej;
- zajęcia korekcyjno-kompensacyjne dla uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w nauce;
- zajęcia logopedyczne dla uczniów z zaburzeniami mowy, będącymi przyczyną zaburzeń komunikacji językowej oraz utrudniającymi naukę;
- zajęcia socjoterapeutyczne dla uczniów z dysfunkcjami i zaburzeniami utrudniającymi funkcjonowanie społeczne;
- porady i konsultacje.

Zadania nauczycieli i szkoły polegają na wczesnym rozpoznaniu specyficznych trudności w uczeniu się, udzieleniu pomocy w postaci programu wsparcia i indywidualizacji pracy z uczniem zarówno na obowiązkowych, jak i dodatkowych zajęciach edukacyjnych oraz ocenianiu efektywności udzielonej pomocy. Dyrektor szkoły zleca planowanie i koordynowanie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole zespołowi tworzonemu z nauczycieli i specjalistów – psychologów, pedagogów, logopedów, a także specjalistów terapii pedagogicznej. W zależności od potrzeb uczniów zespół tworzy Karty Indywidualnych Potrzeb Ucznia (KIPU) lub Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny (IPET) oraz opracowuje Plan Działań Wspierających (PDW). Nauczyciele współpracują z rodzicami uczniów i innymi placówkami działającymi na rzecz dzieci i młodzieży oraz rodziny.

Specjalne potrzeby edukacyjne dotyczą tej grupy uczniów, która nie może podołać wymaganiom edukacyjnym i ma znacznie większe trudności w uczeniu się niż ich rówieśnicy. Dzieci te potrzebują pomocy pedagogicznej w formie specjalnego programu nauczania i wychowania, właściwych metod dostosowanych do ich potrzeb, możliwości i ograniczeń, przy uwzględnieniu odmiennych rozwiązań organizacyjnych. Wobec uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych należy stosować szeroko rozumianą zasadę indywidualizacji. Chodzi tu m.in. o dzieci ze specyficznymi trudnościami w zakresie nauki czytania i pisania, z zaburzeniami motorycznymi, uszkodzeniami narządu wzroku i słuchu, niepełnosprawnością intelektualną, zaburzeniami komunikacji językowej, autyzmem, zaburzeniami zachowania, dzieci przewlekle chore, z niepełnosprawnością sprzężoną, a także dzieci szczególnie uzdolnione. Tworzenie prawidłowych warunków edukacyjnych dla tych uczniów jest obowiązkiem każdego nauczyciela.

Ryzyko dysleksji i dysleksja rozwojowa są najczęściej spotykanymi dysfunkcjami. Programy opracowywane dla uczniów powinny w takim wypadku zawierać ćwiczenia rozwijające funkcje słuchowo-językowe, wzrokowo-przestrzenne, dotykowo-kinestetyczne, ruchowe: motorykę dużą i ogólną koordynację ruchową oraz ich integrację, a także kształtować lateralizację oraz orientację w schemacie ciała i przestrzeni, doskonalić sprawność manualną i grafomotorykę, zawierać ćwiczenia ruchowe, muzyczno-ruchowe wpływające na uwolnienie napięcia emocjonalnego. Nauczyciel powinien rozwijać myślenie, mowę, uwagę, pamięć, wyobraźnię dzieci, bazując na metodach polisensorycznych. Pracując z dzieckiem ryzyka dysleksji konieczne są również działania profilaktyczne wspomagające jego prawidłowy rozwój oraz stymulacja, korekcja, kompensacja i usprawnianie tych funkcji, których rozwój jest opóźniony lub nieharmonijny. Pracując z uczniem dyslektycznym, należy się opierać głównie na wypowiedziach ustnych, formułować wypowiedzi i pytania bardzo prosto, powtarzać w miarę potrzeby, udzielać dodatkowych wyjaśnień lub zadawać pytania pomocnicze. Zalecane jest wydłużenie czasu na wykonywanie powierzonych zadań, dzielenie materiału na mniejsze partie, ograniczenie liczby ćwiczeń i zadań do wykonania. Często zachodzi konieczność odczytywania poleceń pisemnych. Aby łatwiej kontrolować pracę, uczeń powinien siedzieć blisko nauczyciela, co ośmiela i zachęca do zwrócenia się o pomoc. Ważne jest przekazywanie uczniom spostrzeżeń na temat ich pracy poprzez zauważanie postępów, nawet tych częściowych, a także docenianie wysiłku włożonego w pracę, a nie tylko efektów.

Uczniowie **słabosłyszący** wymagają stosowania metod wspomagających odczytywanie mowy z ust (fonogesty) lub ewentualnie komunikatów przekazywanych w języku migowym. Potrzebują oni dodatkowych informacji w postaci demonstracji sposobu wykonania danego zadania. W związku z tym, że dzieci te mają problemy z wykonywaniem kilku czynności jednocześnie, trudnością jest dla nich przepisywanie z tablicy podczas słuchania nauczyciela. Uczniowi z wadą słuchu należy zatem udostępnić odpowiednie miejsce w klasie, zapewniające optymalny odbiór treści przekazywanych przez nauczyciela. Powinien mieć również możliwość obserwacji twarzy wypowiadających się kolegów. Dziecko z wadą słuchu wymaga dodatkowej pracy w zakresie rozwoju mowy i rytmizacji mówienia. Wymaga także korygowania nieprawidłowej artykulacji.

W pracy z uczniem **słabowidzącym** należy w miarę możliwości stosować metody oparte w znacznej mierze na słuchu i dotyku, a więc: wykład, pogadankę, demonstrację dotykową, dodatkowe wyjaśnienia itp. W czasie zajęć wskazane jest korzystanie z pomocy w formie przedmiotów, modeli i szablonów zróżnicowanych kolorystycznie. Uczniowie słabowidzący wymagają udostępnienia demonstrowanego obiektu do indywidualnej obserwacji oraz ukierunkowania uwagi na ważne elementy. Dzieci te mają często trudności z poruszaniem się i prawidłową oceną odległości, co wymaga wzmożonej czujności nauczyciela.

Uczniowie **niepełnosprawni ruchowo** wymagają ułatwień podczas wykonywania niektórych czynności, typu: możliwość pisania na większym formacie, grubszym flamastrem, używania specjalnych nakładek na ołówki czy długopis. Powinni mieć możliwość posługiwania się komputerem. Na skutek męczliwości i osłabionej koncentracji dzieciom niepełnosprawnym ruchowo może być trudniej opowiadać alfabet i czytać dłuższe teksty literackie. Podręczniki do nauki przedmiotu powinny być dostosowane do możliwości manualnych oraz wzrokowych dziecka, zwłaszcza jeśli niepełnosprawności ruchowej towarzyszą zaburzenia percepcji wzrokowej.

Uczniowie z **zaburzeniami zachowania – w tym z zespołem ADHD** mają często trudności ze zrozumieniem prostych poleceń, dlatego należy udzielać im nieskomplikowanych komunikatów. Zanim polecenie zostanie wypowiedziane, należy się upewnić, czy uczeń słucha, gdyż zespół ADHD utrudnia koncentrację uwagi. Należy wspólnie opracować sposób (np. znak lub gest) przywołujący do pracy i monitorować postępy ucznia, a w razie konieczności przypominać o koncentracji. Każda nowa aktywność powinna być jasno i wyraźnie zaakcentowana, np. słowami: „Uwaga, zaczynamy czytać”. Należy również ograniczyć do minimum liczbę przedmiotów otaczających ucznia. Ważnym elementem jest ustalenie zasad i konsekwentne ich egzekwowanie.

W pracy z uczniem **niedostosowanym społecznie** lub **zagrożonym niedostosowaniem społecznym** należy zwrócić uwagę na rozbudzanie zainteresowań nauką i kształtowanie pozytywnej motywacji do uczenia się. Warto umożliwiać dzieciom udział w odpowiednio atrakcyjnych zajęciach, w których dominują metody aktywizujące, pokazy multimedialne, wycieczki, warsztaty itp. Ważne jest stworzenie możliwości odnoszenia sukcesów na terenie szkoły. Działania dydaktyczne powinny być podporządkowane celom wychowawczym. Wskazane jest, aby treści preferowane w nauczaniu uczniów niedostosowanych społecznie były zbliżone do codziennych problemów życiowych ucznia oraz skłaniały go do zastanawiania się nad własnym postępowaniem.

Dzieci z **zespołem Aspergera** mają trudności z nawiązywaniem kontaktu emocjonalnego z otoczeniem. Często odmawiają współpracy, należy więc zwrócić uwagę na nawiązanie z nimi pozytywnych relacji i pozyskanie ich zaufania. Ważnym elementem pracy jest również akceptacja grupy w stosunku do niestandardowych zachowań uczniów z zespołem Aspergera.

Indywidualizacja zajęć z uczniem **szczególnie uzdolnionym** polega nie tylko na zwiększeniu stopnia trudności powierzonych zadań, ale także na rozwijaniu talentów poprzez udział w zajęciach kół zainteresowań, ukierunkowaniu i zachęcaniu do startowania w konkursach, turniejach i olimpiadach. W wypadku uczniów szczególnie uzdolnionych należy unikać metod podających na rzecz aktywizujących i problemowych, skłaniających do pracy indywidualnej.

Najistotniejsze w indywidualizacji nauczania jest wczesne wykrywanie zaburzeń i zorganizowanie odpowiedniej oferty pomocy na terenie szkoły. Istotnym czynnikiem jest również współpraca pomiędzy uczniem, nauczycielami i rodzicami.

Czas realizacji poszczególnych edukacji w pakiecie *Kolorowa klasa* w ujęciu tygodniowym

Klasa I

Edukacje	Tygodniowa liczba zajęć	Rozmieszczenie edukacji w pakiecie <i>Kolorowa klasa</i>
polonistyczna	5	realizowana przez 5 dni w tygodniu
matematyczna	5	realizowana przez 5 dni w tygodniu
społeczna, środowiskowa i etyczna	2	realizowana przez 4–5 dni w tygodniu
muzyczna	1	realizowana przez 2–3 dni w tygodniu
plastyczna	1	realizowana raz w tygodniu
techniczna	1	realizowana raz w tygodniu
wychowanie fizyczne	3	2 godziny realizowane na sali gimnastycznej jako ćwiczenia fizyczne oraz 1 godzina realizowana w sali lekcyjnej (na korytarzu) jako zabawy ruchowe
język obcy nowożytny	2	
zajęcia komputerowe	1	realizowana w pracowni komputerowej
etyka/religia	2	
Ogółem	23	

Klasa II i III

Edukacje	Tygodniowa liczba zajęć	Rozmieszczenie edukacji w pakiecie <i>Kolorowa klasa</i>
polonistyczna	5	realizowana przez 5 dni w tygodniu
matematyczna	5	realizowana przez 5 dni w tygodniu
społeczna, środowiskowa i etyczna	2	realizowana przez 4–5 dni w tygodniu
muzyczna	1	realizowana raz w tygodniu
plastyczna	1	realizowana raz w tygodniu
techniczna	1	realizowana raz w tygodniu
wychowanie fizyczne	3	realizowana na sali gimnastycznej jako ćwiczenia fizyczne
język obcy nowożytny	2	
zajęcia komputerowe	1	realizowana w pracowni komputerowej
etyka/religia	2	
Ogółem	23	

Bibliografia:

1. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół).
2. M. Bogdanowicz, *Dobry Start – Wielka Podróż. Program wychowania przedszkolnego dla klasy 0*, Gdańsk 2004.
3. M. Brzana, *Dlaczego Freinet?*, „Życie Szkoły”, 1997, nr 5.
4. M. V. Covington, K. Mannheim Teel, *Motywacja do nauki*, Gdańsk 2004.
5. G. Dryden, J. Vos, *Rewolucja w uczeniu*, Poznań 2000.
6. *Dziecko w świecie sztuki*, pod red. B. Dymary, Kraków 1996.
7. A. Faber, E. Mezlish, *Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały. Jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły*, Poznań 1993.
8. J. Kamińska, *Ocenianie osiągnięć uczniów w edukacji wczesnoszkolnej*, Gdańsk 1999.
9. Z. Krygowska, *Zarys dydaktyki matematyki*, cz. 1, Warszawa 1969.
10. E. Kujawa, M. Kurzyna, *Reedukacja dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu metodą 18 struktur wyrazowych*, Warszawa 1996.
11. C. Kupisiewicz, *Dydaktyka ogólna*, Warszawa 2002.
12. D. Moroz, *Ocenianie opisowe – dobre czy złe?*, „Edukacja i Dialog” 2001, nr 5.
13. W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1998.
14. J. Piaget, *Mowa i myślenie dziecka*, Warszawa 1992.
15. J. Piaget, *Studia z psychologii dziecka*, Warszawa 1966.
16. *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, pod red. M. Żebrowskiej, Warszawa 1979.
17. M. Taraszkiewicz, *Jak uczyć jeszcze lepiej*, Poznań 2001.
18. R. J. Sternberg, L. Spear-Swerling, *Jak nauczyć dzieci myślenia*, Gdańsk 2003.

Notatki:

Notatki:

Notatki: